

HAASTE

Paikallinen rikosentorjunta tarvitsee paljon tukea **s.7**

Liikennesakot hyväksytään **s.21**

Väkivaltaa pelätään Suomessa suhteellisen vähän **s.28**

ASIAANTUNTEVASTI RIKOKSENTORJUNNASTA JA KRIMINAALIPOLITIIKASTA

Matkapuhelinvarkauksia voi vähentää s.17

4 KRIMINAALIPOLITIIKAN VAIKUTTAJIA
Ohjeena johdonmukaisuus ja pitkäjänteisyys
Riikka Kostiainen

Haasteltavana on oikeusministeriön kriminaalipoliittisen osaston päällikkö **Esa Vesterbacka**. Hän pitää ensimmäistä oikeuspolitiikan strategiaa vaativana mutta hyvänä pohjana tulevalla kriminaalipolitiikan toteuttamiselle

7 Paikallinen rikosentorjunta tarvitsee paljon tukea
Mervi Hyvärinen

Kansallista rikosentorjuntaohjelmaa on toteutettu lähes neljä vuotta. Sen seurantaraportti julkistettiin tammi-kuussa. Varsin paljon on jo saatu aikaan, mutta kunnianhimoisimpiin tavoitteisiin tarvitaan vielä runsaasti panostusta. Tähänastisista kokemuksista on syytä ottaa oppia.

10 Tampereelle nousee turvallinen mallilähiö
Jyrki Ristilä

Tampereelle rakennetaan uusi kaupunginosa Muotiala. Ensimmäistä kertaa Suomessa on asuinalueen suunnittelussa ja rakentamisessa otetaan huomioon alusta pitäen – positiivisella tavalla.

13 Karhupuistossa rikoksia torjutaan kukkia hoitamalla
Riikka Kostiainen

Helsingin Karhupuisto-hanke kummeineen oli Suomen ehdokkaana Euroo-

pan rikosentorjuntakilpailussa joulukuussa. Hanke perustuu aktiivisiin kansalaisiin ja heidän yhteistyöhönsä poliisiin ja kaupungin viherosaston kanssa. Hanke on parantanut puiston ilmettä ja turvallisuuden tunnetta, mutta vaikutuksesta rikollisuuteen ei ole tilastollista näyttöä.

15 Kaottinen kilpailu parhaasta rikosentorjuntahankkeesta
Hannu Takala

Suomi osallistui ensimmäistä kertaa kilpailuun eurooppalaisesta rikosentorjuntapalkinnosta (ECPA).

17 Matkapuhelinvarkauksia voi vähentää
Jukka-Pekka Takala

Matkapuhelimien anastaminen on Suomessakin laaja ongelma. Ongelmia voi vähentää sekä paikallisin toimin että kansainvälisellä yhteistyöllä, jossa vähennetään anastetuista puhelimista saatua hyötyä.

20 Matkapuhelin valvoo vangin liikkeitä
Kaisa Tammi-Moilanen & Hannu Salo

Hämeenlinnan vankilan Vanajan osastolla matkapuhelinvalvonta on ollut koekäytöstä lokakuusta 2000 lähtien. Saatujen hyvien kokemusten myötä kokeilua on laajennettu.

21 Yleisön käsitykset vuoden 1999 sakkouudistuksesta
Tapio Lappi-Seppälä

Yleisö on tyytyväinen päiväsakkojärjestelmään ja liikenne rikosten seuraamusjärjestelmään yleisesti. Vuonna 2001 tehdyissä haastatteluilissa liikennesakkoja piti oikeudenmukaisina 60 % vastaajista.

24 Rikosten määrä laskenut hieman viime vuosia
Hannu Niemi

Tilastokeskuksen ennakkotietojen mukaan poliisiin tietoon tuli vuonna 2002 noin 737 000 rikosta. Määrä on laskenut edellisestä vuodesta runsaalla 10 000:lla eli hieman yli prosenttiin. Kokonaismäärän kasvu on taittunut 1990-luvulla.

28 Väkivallan pelko Suomessa edelleen EU:n pohjalukemissa
Kauko Aromaa

Katuväkivallan pelko tai siitä johtuvan turvattomuuden tunteen osoittimet näyttävät kasvavia lukemia sekä kansallisissa rikosuhritutkimuksissa 1988–1997 että Kansainvälisessä rikosuhritutkimuksessa. Samalla on havaittu, että Suomen luvut ovat edelleen olennaisesti alempia kuin muissa läntisen Euroopan maissa.

30 Väkivallan uutisointi lisääntynyt lehdissä
Sari Kemppi & Mirka Smolej

Väkivallasta kirjoittaminen on lisääntynyt sekä iltapäivälehtien etusivuilla että pääkirjoituksissa. Samaan aikaan myös väkivallan pelko on kasvanut. Suoraviivaisen syy-seuraussuhteen toetaminen pelon ja uutisoinnin välillä on kuitenkin hankalaa.

32 NÄKÖKULMA
Moderni oikeusjournalismi syrjäyttänyt myytit
Teuvo Arolainen

Rikosjournalismista on puhuttu viime aikoina paljon. Puheenvuorojen vilkastuessa on vahvistunut tunne, että keskustelijat puhuisivat toistensa ohi.

34 KRIMINOLOGIA
Kip Kinkelin tapaus
Matti Laine

Nuorten väkivalta on ollut vahvasti otsikoissa. Media vaatii selittämään tekoja, mutta vaativatko yksittäiset tapaukset aina yleisen selityksen?

35 HISTORIAA
”Raipat selkään semmoisille”
Markku Tynnilä

Kirjoittaja kertoo, mistä raipparangaistuksessa oli kysymys.

36 AJASSA

42 UUSIA JULKAISUJA

HAASTE

ASIAN TUNTEVASTI
RIKOKSENTORJUNNASTA
JA KRIMINAALIPOLITIIKASTA

Julkaisijat

Oikeusministeriö
Rikoksentorjuntaneuvosto

Päätoimittaja

Risto Jaakkola
puh. (09) 1606 7853

Toimittaja

Riikka Kostiainen
puh. (09) 1606 8289

Käyntiosoite

Uudenmaankatu 37, Helsinki

Postiosoite

PL 25, 00023 Valtioneuvosto
Faksi (09) 1606 7518
Sähköposti: haaste@om.fi
Internet: www.om.fi/haaste
Lehteen tarkoitetut kirjoitukset
tulee osoittaa toimitukseen
mieluiten sähköisessä muodossa.

Toimitusneuvosto

Ari-Matti Nuutila (pj.)
Turun yliopisto

Hannu Takala (varapj.)
Rikoksentorjuntaneuvosto

Tapio Huttunen
Helsingin poliisilaitos

Aulikki Kananoja
Helsingin sosiaalivirasto

Maija-Liisa Kukkonen
Rikosseuraamusvirasto

Kirsti Lahtinen
Tampereen kaupunki

Tapio Lappi-Seppälä
Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos

Ulla Mohell
Oikeusministeriö

Sirkka Perttu
Kuntaliitto

Jarmo Rautakoski
Valtakunnansyyttäjänvirasto

Ulkoasu

Eerikki Soininen

Taitto

Riikka Kostiainen

Kansikuva

Lehtikuva / Joonas Airio

Tilaushinta

Vuosikerta 25 euroa
Irttonumero 6,50 euroa

Tilaukset ja osoitteenmuutokset

Faksi: (09) 1606 7518
Sähköposti: haaste@om.fi

Painopaikka

Uusimaa Oy, Porvoo

3. vuosikerta
Ilmestyy neljä kertaa vuodessa.
ISSN 1458-0314 (Painettu)
ISSN 1458-2759 (Verkkolehti)

Lehden kirjoitukset ovat
kirjoittajiensa kannanottoja.

P Ä Ä K I R J O I T U S

Onnistumisia ja korjaamisen varaa

Valtioneuvosto päätti keväällä 1999 aloittaa kansallisen rikoksentorjuntaohjelman. Ohjelma ideoitiin oikeusministeriön julkaisussa "Turvallisuustalkoot", jonka tuotti Rikoksentorjunnan neuvottelukunta. Se on 90-luvun virkein kriminaalipoliittinen tutkielma.

Siinä on mahtava määrä uusia oivalluksia, hyvin sulatettuja vanhoja kokemuksia ja sinisiä ajatuksia siitä, kuinka rikollisuutta voidaan vähentää rikoksia ehkäisemällä. Ehkäisyyn patistetaan siellä, missä rikoksia tehdään, ja kun rikollisuuden määrä ja ilmenemismuodot vaihtelevat alueellisesti suuresti, ehkäisytoimet on räätälöitävä mittatilaustyönä paikallisten olosuhteiden mukaan.

Turvallisuustalkoitten seurantaraportin mukaan neljän vuoden aikana rikoksentorjuntaohjelma on tehty yli kolmeensataan kuntaan, ja puuttuvien ohjelmien uskotaan valmistuvan tämän vuoden loppuun mennessä.

Ohjelmia tehdessään kriminaalipolitiikan paikalliset toteuttajat – eri kunnissa esimerkiksi poliisit, sosiaali- ja nuorisotyöntekijät, kauppiaat, paikallinen media, opettajat, kirkon työntekijät, järjestöt, kuntien johtavat viranhaltijat, joskus myös syyttäjät ja tuomarit, palokunta ja vakuutusyhtiöt – pääsivät ennennäkemättömään yhteistyöhön.

Sirpa Virta on tutkinut paikallisohjelmia ja havainnut ne varsin kirjaviksi. Ohjelmityön valtakunnallinen ohjeistus on ollut ilmeisen puutteellista, ja tässä asiassa rikoksentorjuntaneuvoston onkin syytä mennä itseensä, kun kuntaohjelmien päivitys alkaa.

Turvallisuustalkoitten perimmäinen tavoite on rikoshaittojen vähentäminen. Seurantaraportissa ei kuitenkaan arvioida ohjelman vaikutuksia rikollisuuteen, vaan tyydytään paikallisten yhdysmiesten lausumiin. Niitä saatiin pari sataa. Tulokset näyttävät vaatimattomilta. Vain joka kahdeksannessa kunnassa kansallisen rikoksentorjuntaohjelman uskottiin vähentäneen rikollisuutta ja joka neljännessä kansalaisten turvallisuuden tunteen lisääntyneen.

Kolmasosassa kunnista oli huomattu muuta myönteistä. Paikallisen yhteistyön viriäminen on sellainen saavutus, jota voidaan hyödyntää myös alkavassa väkivaltarikollisuuden vähentämiseen tähtäävässä erikoisohjelmassa.

Risto Jaakkola

Ohjeena johdonmukaisuus ja pitkäjänteisyys

Oikeusministeriössä on valmistunut vuoteen 2012 ulottuva oikeuspolitiikan strategia. Ministeriön kriminaalipoliittisen osaston päällikkö, ylijohtaja **Esa Vesterbacka** pitää strategiaa vaativana mutta hyvänä pohjana tulevalle kriminaalipolitiikan toteuttamiselle.

Oikeuspolitiikan strategiassa vuosille 2003–2012 eräs keskeinen tavoite on saada kriminaalipolitiikka vaikuttavammaksi ja paremmin kohdentuvaksi. Tavoitteeseen pyritään tehostamalla rikosentorjuntaa ja laaja-alaista kriminaalipolitiikkaa, parantamalla rikosten uhrien tukija korvausjärjestelmiä, toteuttamalla rikosvastuu joutuisasti, vahvistamalla syyttäjien kokonaisotetta rikosvastuun toteuttamisessa, monipuolistamalla seuraamusjärjestelmää sekä vähentämällä uusintarikollisuutta (www.om.fi/16517.htm).

Ylijohtaja Esa Vesterbackan mukaan strategiassa on erityisen hyvää johdonmukaisuus ja pitkäjänteisyys, jotka muutenkin ovat olleet suomalaisen kriminaalipolitiikan vahvuuksia.

– Mutta kun yhteiskunnassa ja rikollisuudessa tapahtuu muutoksia, ei kriminaalipolitiikkakaan voi olla paikalleen jähmettynyt. Sitä viestittää myös strategian ilmaisu ”oikeinkohdennettu” eli katsotaan, missä ongelmat ovat ja puututaan niihin tarpeen mukaan.

– Toinen strategian hyvä puoli on tasapainoisuus. Siinä käsitellään kaikkia kriminaalipolitiikan osa-alueita, aina rikosten ehkäisystä vangin vapautumisen jälkeisiin toimiin. Tasapainosta puhuttaessa on huomioitava myös, ettei kyse ole nollasummapelistä. Jos tuomitun asemaa parannetaan, ei samalla heikennetä uhrin asemaa tai päinvastoin, vaan kaikkea täytyy kehittää yhtä aikaa.

Myös ketjuajattelu on nostettu vahvasti esiin. Esimerkiksi syyttäjien ja poliis-

sin yhteistyön kehittämiseen liittyen aiotaan selvittää mahdollisuudet siirtää poliisi oikeusministeriön hallinnon-alalle.

– Rikosasiaketjun eri osien koordinointi, tavoitteen asetelu ja resurssien jako olisi helpompaa, jos se tapahtuisi samasta ministeriöstä. Tämä malli on osoittautunut toimivaksi muissa Pohjoismaissa. En näe sitä kuitenkaan minään elämän ja kuoleman kysymyksenä. Hyvin toimiva yhteistyö, jossa on toki on vielä tiivistämisen varaa, ajaa samaa asiaa, mutta uudistuksen hyvät ja mahdolliset huonot puolet tulee tarkemmin selvittää, Vesterbacka pohtii.

– Oikeuspolitiikan strategian tavoitteita on tarpeen täsmentää ja saada henkilöstö sitoutumaan siihen. Seuraavana vaiheena on

käynnistetty varsinaisen kriminaalipoliittisen toimenpiteohjelman laatiminen. Kaikilla lohkoilla kehittämistoimia on meneillään tälläkin hetkellä; vahvimmin ovat liikkeellä rikosentorjunta sekä vankeuslaki ja muut vankeinhoidon uudistukset.

RIKOKSENTORJUNTA NÄHDÄÄN TÄRKEÄKSI

Kansallisen rikosentorjuntaohjelman seurantaraportti on juuri valmistunut ja jatko-toimista päättäminen on ajankohtaista.

– Olen kansallisen rikosentorjuntaohjelman toteuttamisen suhteen hyvinkin toiveikas. Rikosentorjunta on hyvin laaja-alaista: toisaalta se perustuu sosiaali- ja muihin yhteiskuntapoliittisiin päätöksiin ja toisaalta hyvinkin pieniin paikallisiin hankkeisiin. Kun molemmat tasot

Esa Vesterbackan mukaan kriminaalipoliitikka ei voi olla paikalleen jäähmettynyttä, kun yhteiskunnassa ja rikollisuudessa tapahtuu muutoksia.

ovat kunnossa, saadaan hyvät edellytykset sille, että rikoksantorjunta todella muodostuisi yhteiseksi asiaksi, Vesterbacka sanoo.

– Olemme sikäli onnellisessa asemassa, että rikoksantorjunta nähdään ja hyväksytään laajasti tämän muotoisena. Tosin rikoksantorjunta käsitteenä ei liene kovin selvä kansalaisten keskuudessa. Mm. tältä kannalta oli ilahduttavaa, että tasavallan presidentti käsitteli rikoksantorjuntaa uudenvuodenpuheessaan.

– Tosin rikoksantorjuntaohjelmaa on myös väitetty tehottomaksi torjumaan vakavaa rikollisuutta. Rikoksantorjuntatoimilla on kuitenkin oleellinen merkitys sille, millainen ja kuinka laaja on se kasvualusta, joka johtaa vakavaan rikollisuuteen. Samanaikaisesti kansalliseen ri-

koksantorjuntaohjelmaan sisältyvien toimien kanssa on mm. lisätty poliisin toimivaltuuksia vakavan rikollisuuden tutkinnassa.

UHRIN TUNTEILLE TILAA PROSESSISSA

Rikoksen uhrin asemasta ja sen ongelmista on keskusteltu viime aikoina paljon. Vesterbackan mukaan uhrin asema on lainsäädännöllisesti varsin hyvin järjestetty, mutta rikoksen kohteeksi kokee asemansa toisin.

– Rikosprosessi on hyvin juridinen eikä siihen ole jäänyt uhrin tunteiden käsittelylle sijaa. Kuitenkin tunteiden olemassaolo täytyy nähdä ja hyväksyä, vaikka itse päätöksenteko ei tietenkään voi tapahtua niiden perusteella. Uhrin kannalta kysymys voi yksinkertaisesti olla hyvästä kohtelusta eri vaiheissa.

Esa Vesterbacka haluaa puolustaa yhdyskuntapalvelun käyttöä.

Rikoksen uhri tarvitsee myös enemmän tietoa asemastaan ja oikeuksistaan. Yhtenä keinona tähän on eri tahojen yhteistyönä juuri valmistumassa esite, jossa annetaan erilaisia käytännön neuvoja rikoksen kohteeksi joutuneille.

Vesterbacka näkee uhrin aseman parantamisessa tärkeänä saada Rikosuhripäivystyksen rahoitus vihdoin vakinaiselle pohjalle ja sen neuvontatyö laajenemaan. Toisaalta uhrille pitäisi saada sellainen tuntemus, että hänet otetaan tosissaan ja häntä kuunnellaan – otetaan palvelunäkökulma huomioon prosessin eri vaiheissa.

SEURAAMUKSIA MUURIEN ULKOPUOLELLE

Strategiassa luvataan myös monipuolistaa seuraamusjärjestelmää.

– Sopimushoitoa koskevien säännösten valmistelu on jo pitkällä. Sen jälkeen vuoroon tulevat tekniseen valvontaan perustuvat, vapaudessa suoritettavat rangaistukset. Puhelinvalvontaa käytetään jo nyt jossain määrin vankien poistumislupien ja siviilityön valvonnassa. Näkisin kuitenkin, että elektronista valvontaa täytyy miettiä myös itsenäisenä seuraamuksena. Vapauden rajoittaminen voi tapahtua muillakin keinoin kuin muurien avulla, Vesterbacka sanoo.

Hän haluaakin puolustaa yhdyskuntapalvelua, josta puhuttiin 1990-luvulla menetys-

tarinana. – Nykyisin yhdyskuntapalvelua kohtaan esitetään huomattavasti enemmän kritiikkiä kuin tuodaan esiin sen hyviä puolia. Kuitenkin ehdottomaan vankeuteen liittyvät ongelmat, joiden vuoksi yhdyskuntapalvelu luotiin, ovat aivan samoja kuin ennenkin. Lisäksi julkisessa keskustelussa keskitytään usein vain yhteen yksityiskohtaan, muuntosuhteeseen, muttei muisteta sitä, että yhdyskuntapalvelun suorittaja on pitkän aikaa valvonnan alaisena.

Vesterbacka painottaa yhdyskuntapalvelun olevan tuntuva rangaistus ja vähintäänkin yhtä vaikuttava kuin vankeus. Hänestä olisi toivottavaa, että yksipuolinen keskustelu ei ole johtamassa siihen, että yhdyskuntapalvelun käyttö vähenee, kuten näyttäisi tapahtuneen.

– Julkisuudessa käytävän kriminaalipoliittisen keskustelun yhtenä ongelmana voi pitääkin sitä, että puhutaan vain yhdestä asiasta kerrallaan ja aika suppeasta näkökulmasta. Yhdyskuntapalvelun lisäksi toinen esimerkki oli keskustelu ehdollisista rangaistuksista. Julkisuudessa tuotiin vahvasti esiin yksittäisiä tapauksia, joissa samalle henkilölle oli määrätty useampaan kertaan ehdollisen rangaistuksen käyttöä eikä huomioitu lainkaan, että kokonaisuudessaan se toimii erittäin hyvin. →

Jotkut epäilivät, että osasto voisi tulla liian vahvaksi kriminaalipoliitikan ohjaajaksi. Osastolla ei kuitenkaan ole halua eikä mahdollisuuksia monopolisoida kriminaalipoliitikkaa.

ORGANISAATIOUUDISTUS SUJUNUT ODOTETUSTI

Oikeusministeriössä kriminaalipoliittisten tehtävien hoito järjestettiin uudelleen elokuussa 2001. Silloin toimintansa aloittivat ministeriön kriminaalipoliittinen osasto ja rikosseuraamusvirasto, joka yhdisti vankeinhoidon ja kriminaalihuollon saman katon alle. Organisaatiouudistuksen perusajatuksena oli erottaa vankeinhoidon ja kriminaalihuollon strateginen ja operatiivinen johtaminen toisistaan. Lisäksi haluttiin koota oikeusministeriössä kriminaalipoliitikkaa koskevat asiat rikoslainsäädäntöä lukuun ottamatta yhteen pisteeseen ja kehittää ministeriön tehtävien hoitoa.

– Tähän mennessä osastolla on keskitytty tehtävien edellyttämien verkostojen luomiseen sekä toiminnan vakiinnuttamiseen ja nostamiseen uudelle tasolle. Monta laajaa hanketta on käynnistetty ja joitain saatu jo valmiiksi. Vanha organisaatio tuskin olisi pystynyt antamaan ministeriön mittavaan strategiatyöhön vastaavaa panosta ja ohjausjärjestelmien kehittämisessä on päästy hyvin eteenpäin. Osaston perustamisen tavoitteet ovatkin minusta toteutuneet, Vesterbacka arvioi.

Kriminaalipoliittista osastoa perustettaessa joissakin lausunnoissa epäiltiin, että osastosta voisi tulla liian vahva kriminaalipoliitikan ohjaaja.

– Voi nyt jo sanoa, ettei

osastolla ole halua eikä myöskään mahdollisuuksia monopolisoida kriminaalipoliitikkaa. Tekijöitä ja vaihtajia on paljon ja joillakin tahoilla hyvin itsenäinen asema. Osaston päätehtäviä ovat tiedon tuottaminen ja vaihtoehtojen analysointi päätöksentekoa varten sekä oman hallinnon ohjaus, valvonta ja kehittäminen. Asiantunteva kriminaalipoliittinen keskustelu on oleellinen perusta tässä työssä.

Eräs uudistuksen kipupiste oli vankeinhoidon ja kriminaalihuollon toimintakulttuurien yhdistäminen. Lopputuloksena oli poikkeuksellinen organisaatorakenne, koska haluttiin mm. estää pienemmän jääminen suuremman jalkoihin. Vesterbacka arvioi, että kovin nopealla aikataululla tällainen organisaatio ei hitsaudu yhteen.

VANKEINHOIDOSSA UUDISTUKSET TARPEEN

Lisää uudistuksia on alalle tulossa, sillä menossa on suurin vankeinhoitolaitoksen uudistus sitten 1800-luvun loppu. Vankeinhoitolaitoksen rakenteiden kehittämisellä eli ns. Rake-hankeella tähdätään uuden vankeuslain tavoitteiden toteuttamiseen, joista keskeisimpiä on vähentää vankien uusimisriskiä. Vankeusajasta pyritään saamaan tavoitteellinen ja suunnitelmallinen prosessi. Vesterbackan mukaan tarkoituksena on mm. luoda suurempia laitospakettisuuksia

sekä kehittää henkilöstön rakennetta ja osaamista ja kohdentaa niitä uusien tavoitteiden mukaisesti.

– Vankiluvun nousu ei uudistusvaihetta helpota. Kun sekä rikollisuudessa että tuomitsemiskäytännössä tapahtuvien muutosten vuoksi vankiluku lisääntyy, yhteiskunnan täytyy suunnata resurssejakin laadukkaalle vankeinhoidolle. Rake-hankkeella voidaan osin kattaa toiminnan muutoksen muttei vankiluvun lisäyksen kustannuksia, Vesterbacka painottaa.

Hän haluaa nostaa esille myös tutkintavankien säilyttämisen poliisivankiloissa.

– Pidän todennäköisenä, että saamme Euroopan neuvoston kidutuksen ja epäinhimillisen kohtelun vastaiselta komitealta (CPT) tänä vuonna asiasta vahvaa kritiikkiä, sillä vangitsemisen jälkeen epäilty tulisi siirtää vankeinhoitoviranomaisten haltuun. Samaan aikaan vankeuslain kanssa uudistetaan myös tutkintavankeuslaki, missä yhteydessä asia tulee tarkemmin säädeltäväksi.

KANSAINVÄLISET TEHTÄVÄT LISÄÄNTYNEET

Kriminaalipoliitikan alan kansainväliseen yhteistyöhön osallistutaan niin rikosten torjuntaa, syyttäjätointa kuin rangaistuksen täytäntöönpanoaikin käsittelyillä foorumeilla. Lähialueyhteistyö Venäjän ja Baltian maiden kanssa on vahvasti esillä.

– Viron oikeudelliset olot ovat kehittyneet valtavasti

1990-luvulla. Suomen panos vankeinhoidon kehittämiseen ei ole ollut ihan mitätön, mutta virolaiset ovat tehneet päätöksensä itsenäisesti ja siellä on ollut vahva halu mennä eteenpäin – ajatellaan vaikka Tarton vankilaa, joka rakennettiin vaikeissa olosuhteissa hyvin nopeasti ja laadukkaasti. Virossa suurin työ alkaa olla jo tehty ja painopiste on siirtymässä Venäjän kanssa tehtäviin kehittämishankkeisiin.

Vesterbacka toteaa EU:lla olevan oma vaikutuksensa kriminaalipoliitikkaan, vaikka rikosoikeus onkin kansallisia oikeudenaloja.

– Tätä suuntaa vastaan ei kannata kovin paljon taistella, mutta silti täytyy pitää kiinni omista, historiasta tulevista ratkaisuista, esimerkiksi rangaistustasosta. Samalla olisi vaikutettava siihen, että Euroopan neuvoston puitteissa kehittynyt ihmisoikeusajattelu on vahvasti mukana EU:n kriminaalipoliittisessa päätöksenteossa.

Liikkeelle on lähdetty järjestelmän toimivuuden suhteen. Esa Vesterbackan mukaan rikollisuuden muuttuessa onkin päästävä tilanteeseen, jossa rajat asettavat mahdollisimman vähän esteitä rikostutkinnalle, rikosasian käsittelylle ja tuomion täytäntöönpanolle. ■

Kunnissa on käynnistetty toimia etenkin nuorten häiriökäyttäytymiseen, päihteiden käytön, huumerikosten ja ilkeiden väkivallan ehkäisemiseen. Kuva Espoon huumaiden vastaisilta messuilta.

■ M E R V I H Y V Ä R I N E N

Paikallinen rikoksentorjunta tarvitsee paljon tukea

Kansallista rikoksentorjuntaohjelmaa on toteutettu lähes neljä vuotta. Varsin paljon on saatu jo aikaan, mutta kunnianhimoisimpiin tavoitteisiin tarvitaan vielä runsaasti panostusta. Rikoksentorjuntayhteistyö on saatettu kansallisella ja paikallisella tasolla sellaiseen alkuun, josta on hyvä jatkaa. Tähänastisista kokemuksista on syytä ottaa oppia.

Tammikuussa julkistettiin kansallisen rikoksentorjuntaohjelman toteutuksesta oikeusministeriön seurantaraportti, joka valmisteltiin rikoksentorjunta-neuvostossa. Seuranta varten kerättiin tietoja eri toimijatahoilta pitkin matkaa.

Ohjelman toteutumista varsinaisella painopistealueella, kuntien rikoksentorjunnassa, selvitettiin Suomen Kuntaliiton kanssa keväällä 2002 toteutetulla kyselyllä. Tässä kirjoituksessa tuodaan esille seurantaraportin prosenttilukujen takana olevia

paikallisten toimijoiden vastauksia. Lisäksi valotetaan niitäkin ajatuksia, jotka eivät raportissa päässeet esiin. Esitetyt toiveet ja epäkohdat olisi syytä ottaa jatkossa huomioon.

OHJELMAA EI TUNNETA KOVIN HYVIN

Kuntien vastausprosentti oli pienehkö, 44 % (198/448). Kysely lähetettiin tiedoksi kunnanjohtajille ja kohdennettiin ensisijaisesti rikoksentorjunnan yhdyshenkilölle tai jos sellaista ei oltu nimetty, kaupungin-/kunnansihteerille. Yhdyshenkilöitä oli vastaa-

jista 64 %. Kuntien vastauksia tulkittaessa on syytä pitää mielessä, että vastaajan omaa arviota tilanteesta pidettiin riittävänä.

Rikoksentorjunnan yhdyshenkilö on joka toisessa kunnassa. Joukossa on sosiaali-johtajia, perusturva- ja koulutoimenjohtajia, teknisiä johtajia, palopäälliköitä, kaupungin lakimiehiä, jopa kunnanjohtajia, mutta myös sosiaalityöntekijöitä ja nuorisohjaajia. Muutamilla paikkakunnilla yhdyshenkilö on poliisi ja joissakin kaupungeissa rikoksentorjuntahankkeen

projektipäällikkö tai -sihteeri. Joillekin yhdyshenkilöille rikoksentorjunta tuntui olevan uusia asiaa.

Kansallinen rikoksentorjuntaohjelma tai paikallinen turvallisuussuunnittelu näyttää eräillä paikkakunnilla jääneen toistaiseksi vähälle huomiolle. Asiaa selitetty mm. kiireellä, haluttomuudella, tarpeettomuudella tai resursien puutteella:

"Olisikos mahdollista saada tietoa tästä asiasta? Materiaalia tai jotakin..."

"Epäselvää kenen vastuulla; ei tunnuta kiinnostavan ketään."

Paikallisessa turvallisuustyössä tarvitaan mm. yhteistyöverkoston vakiinnuttamista, alueellisen yhteistyön luomista, koulutusta ja hyvien käytäntöjen yleistämistä.

"Rikosten torjunta ensisijaisesti poliisin tehtävä."

"Turvallisuussuunnitelmaa tehdään siellä täällä eri hallintokunnissa eri vaiheissa. Aika kesken ja levällään. Ohjeistus asiaan puuttuu meidän kunnassa."

Aiheen ulkokohtaisuus näkyy siinäkin, että yli puolet vastaajista arvioi viranomaisten tuntevan kansallista rikoksentorjuntaohjelmaa erittäin tai melko huonosti. Vielä vieraammaksi ohjelma vaikuttaa jääneen kuntalaisille. Lähes yhdeksän vastaajaa kymmenestä arvioi, että kuntalaiset eivät kansallista ohjelmaa juurikaan tunne. Tiedottaminen, jos sitä on ollut, on jäänyt aika lailla viranomaisten väliseksi.

Asiaa on kyllä tehty tunnetuksi mm. paikallisissa tiedotusvälineissä, mutta viestinnän olisi pitänyt olla jotenkin aktiivisempaa ja kohdennetumpaa, konkreettisemmin kansalaisia koskettavaa. Ehkä kansallisesta rikoksentorjuntaohjelmasta olisi pitänyt järjestää valtakunnallinen kampanja. Joissakin kunnissa on järjestetty tempauksia turvallisuuden lisäämiseksi tai asiasta on tiedotettu messuesitteillä. Paikallisen rikoksentorjuntaohjelman tiedottamisesta, myös ajankohdasta, on monensuuntaisia esimerkkejä. Äärimmäisen harvoin paikallinen ohjelma löytyy kunnan kotisivuilta internetistä.

YHTEISTYÖN NÄHTIIN LISÄÄNTYNEEN

Kunnissa on melko runsaasti rikollisuuden ehkäisyyn liittyvää toimintaa ja hankkeita,

joissa kansalaisilla tai järjestöillä on merkittävä rooli. Vain 14 % vastaajista oli sitä mieltä, että kansallinen rikoksentorjuntaohjelma oli vaikuttanut toiminnan käynnistymiseen. Tässä korostuu nuoriin kohdistuva toiminta:

"Nuorten viikonlopputoilailuihin on puututtu, vanhemmat partioidivat vapaaehtoisesti."

"Yhteisen vastuun ja pelinsääntöjen kehittäminen"

"Tämän projektin olemassaolo herätti järjestöt."

"Vauhditti hankkeen aloittamista."

Yli puolet vastaajista oli sitä mieltä, että kansallinen ohjelma on lisännyt ja tehostanut paikallista rikoksentorjuntayhteistyötä. Koulun, nuorisotoimen, sosiaalitoimen ja poliisin yhteistyötä on tehostettu ja viranomaisten ja elinkeinoelämän yhteistyötä lisätty. Myös kansalaisten aktivoitumista katsottiin tapahtuneen.

Kansalaisten ja järjestöjen osallistuminen paikalliseen turvallisuussuunnitteluun vaihtelee. Tavallisimmin mukana on seurakunta mutta myös vanhempain- ja asukas yhdistyksiä sekä nuorisojärjestöjä. Et-nisiä ryhmiä on vain marginaalisesti, samoin eläkeläisiä. Lisäksi on kerrottu, että kuntalaisilta on kerätty tietoa poliisin toteuttaman turvallisuuskyselyn avulla.

Kunnissa on käynnistetty toimia etenkin nuorten häiriökäyttäytymiseen, päihteiden häiritsevän käytön, huumausainerikosten ja ilkivallan ehkäisemiseen. Myös koulu-kiusaamisen ja kouluväkivallan ehkäisemiseen on kiinni-

tetty huomiota. Pari- ja muu läheissuhdeväkivallan ehkäisy ei sen sijaan ole juurikaan saanut sijaa paikallisissa rikoksentorjuntaohjelmissa.

Vajaa kolmannes vastaajista arvioi, että olemassa olevia voimavaroja käytetään nyt aikaisempaa tehokkaammin rikollisuuden ja siitä aiheutuvien haittojen vähentämiseksi. Tässä on viitattu nimenomaan yhteistyöhön.

"Pelustuslaitos huolehtii kunnan kiinteistöjen turvavartiointista (synergia)."

"Kaupungin, poliisin ja järjestöjen yhteistyö."

"On oivallettu kyllä, että rikoksentorjunta on kannattavaa."

"Kuntalaisten turvallisuus asiana tiedostetaan erilaisissa yhteistyöryhmissä päätöksiä tehtäessä."

"Yhteistyö tiivistynyt, tiedonkulkua lisääntynyt."

Yhteistyö ei ole ollut täysin ongelmatonta. Suurimpina ongelmina vastaajat mainitsivat resurssipulan, koulutuksen ja konkreettisen mallin puutteen sekä tiedonkulun. Useita muitakin ongelmia on ilmennyt:

"Aikapula (oman työn ohella)."

"Epäselvä ohjeistus kunnan taholta (vrt. tiedonkulkua)."

"Kenelle kunnan organisaatiossa asia vastuutetaan. Seuranta."

"Kuntapäätäjät eivät mielestäni koe rikollisuuden torjuntaa kunnan toimialaan kuuluvaksi, ja eivät näin ollen ole ohjanneet resursseja ko. toimintaan (...)"

"Ohjelman on tehnyt yksi henkilö keskushallinnosta."

"Asian tiimoilta ei ole tehty yhteistyötä."

"Sitoutuminen ei tarpeeksi hyvä."

KOULUTUS JA TALOUDELLINEN TUKI TARPEEN

Lähes kolmannes vastaajista arvioi, että paikallisen rikoksentorjuntaohjelman suunnittelusta ja toteutuksesta on aiheutunut kunnalle lisäkustannuksia. Niitä ovat aiheuttaneet esimerkiksi projektihenkilön palkkaaminen ja mm. viranhaltijoiden työpanos ja henkilöstön ajankäyttö, kokoukset, materiaali, koulutus, tiedotus ja seminaarit. Teknisiä laitteita on hankittu tai suunniteltu hankittavaksi.

Paikallisessa rikoksentorjuntatyössä on käytetty monenlaista tukea. Turvallisuustalokoot-julkaisua on usein käytetty apuvälineenä. Tietoa on haettu myös rikoksentorjuntaneuvoston julkaisuista ja kotisivuilta. Poliisilla on ollut käytännössä tärkeä rooli.

Vastaajien mukaan paikallisessa rikoksentorjunnassa tarvitaan etenkin koulutusta ja taloudellista tukea. Koulutustarpeet ovat suuret lähtien rikoksentorjunnan perusteista ja asennetyöstä aina konkreettisiin malteihin ja seurantaan asti.

"Siitä mitä merkitystä tällaisella olisi, mitkä ovat ne olennaiset asiat, joihin tulisi kiinnittää huomiota, pelkät suunnitelmat ja paperin pyörittäminen ei ole olennaista."

"Rikoksentorjunta yhtenäisemmäksi. Eri kuntien ohjelmat liian kirjavia. Joka kunnassa ei ole paneuduttu asiaan, menty siitä, mistä aita on matalin."

"Koulutusta rikoksentorjunnan perusteista."

"Esim. neuvottelupäivä rikoksentorjuntayhdyshenkilöille. Käytettiin läpi malleja asiasta."

"Alueellista koulutusta."

"Kuntapäätäjille käytännön arkipäivän asioista ja niihin vaikuttamisesta."

Tietoa parhaista käytännöistä kaivattaisiin esim. alueellisissa seminaareissa ja internetissä. Kuntiin toivotaan esitteitä ja muuta jaettavaa materiaalia. Myös vertailutietoa eri kaupunkien välillä yhteisillä mittareilla kaivataan. Yksittäisiä toiveita on lukuisia:

"Poliisi joka kuntaan!"

"Toimintaresursseja ja kiinnostusta eri tahoilla."

"Aikaa muista tehtävistä."

"Valmiita pohjia."

"Arvovaltaista näkyvää tiedotusta (...)"

OHJELMALLA OLLUT POSITIIVISIA VAIKUTUKSIA

Kansallisen rikoksantorjuntaohjelman vaikutuksia arvioitaessa neljännes vastaajista oli sitä mieltä, että kuntalaisten turvallisuudentunne on lisääntynyt. Vajaa kolmannes arvioi, että rikollisuusvaikutuksia on ryhdytty ottamaan kunnan päätöksenteossa aikaisempaa enemmän huomioon. Vastaajista 14 % arveli rikollisuuden vähentyneen. Ohjelmalle löydettiin monia positiivisia vaikutuksia, joista useat liittyvät asian tiedostamiseen tärkeäksi:

"Aiempaa useampi ajattelee turvallisuusasiat myös itselleen kuuluviksi."

"Asiaa seurataan tiedotusvälineissä ja opitaan kokemuksista sekä hyödynnetään niitä."

"Asiaan on herätty ja sillä on vaikutusta viranomaistoimintaan ja päätöksentekoon."

"Kaupungin organisaatiossa tietoisuus on lisääntynyt."

"Keskustelu alkanut, tiedostetaan rikoksantorjunnan merkitys."

"Toiminta alussa, vaikutukset alkavat vasta hiljalleen näkyä."

Lähes 2/3 vastaajista piti kansallista rikoksantorjunta-

ohjelmaa melko hyödyllisenä tai erittäin hyödyllisenä. Kuttakuinkin sama määrä kannatti ohjelman jatkamista.

OHJELMAN JATKOA VALMISTELLAAN

Kansallisen rikoksantorjuntaohjelman seurantaraportissa on esitetty suositus ohjelman jatkamisesta. Raportissa on esitetty lisäinstrumentit, joita tarvittaisiin ohjelman tueksi. Näissä on otettu huomioon paikallisen turvallisuustyön tarpeet, kuten yhteistyöverkostojen vakiinnuttaminen, alueellisen yhteistyön luominen, koulutus, hyvien käytäntöjen yleistäminen ja turvallisuuden tilaa koskevien indikaattorien kehittäminen. Lisäksi on ehdotettu erityisohjelmaa väkivallan vähentämiseksi. Resurssitarpeetkin pitäisi ratkaista.

Asian jatkovalmistelu etenee. Hallitus totesi iltakoulussaan helmikuussa kansallisen rikoksantorjuntaohjelman tulokset niin rohkaiseviksi, että ohjelmaa olisi syytä jatkaa tulevallakin hallituskaudella.

Kansallista rikoksantorjuntaohjelmaa onkin tarkoitus jatkaa uudella kolmivuotiskaudella. Toteutusta aiotaan myös tehostaa. Samalla sovittiin väkivallan vähentämiseen tähtäävän erillisen ohjelman laatimisesta. Oikeusministeriö on lisäksi ehdottanut paikallisten rikoksantorjuntahankkeiden avustusten määrän korottamisesta 100 000 eurolla nykyisestä.

Mutta pystytäänkö näihin paikallisiin huoliin riittävästi vastaamaan?

"Työntekijöiden vähäisyydestä johtuen tällaisten suunnitelmien teko raskasta! Mitä käytäntöön? – Epäkohtien korjaamiseen lisää resursseja."

"Kun joskus teoria vastaisi käy-

täntöä. Ohjelmalla vain minimaalista merkitystä siihen."

"Jos poliisi viedään pois, kuten meillä on tehty, vaikuttaa tämä toiminta näpertelyltä."

"Aika hukkuu erilaisiin ohjelmakehitelmiin."

Seurantaraportti löytyy oikeusministeriön kotisivuilta www.om.fi/17254.htm.

Mervi Hyvärinen on erikoissuunnittelija OM:n kriminaalipoliittisella osastolla/rikoksantorjuntaneuvostossa.

RIIKKA KOSTIAINEN

Rikoksantorjuntaohjelman jatkaminen tärkeää

Kansallisen rikoksantorjuntaohjelman seurantaraportin julkistamistilaisuudessa SM:n kansliapäällikkö Kari Häkämies, peruspalveluministeri Eva Biaudet, rikoksantorjuntaneuvoston pj. Ari-Matti Nuutila ja oikeusministeri Johannes Koskinen.

Kansallinen rikoksantorjuntaohjelma on käynnistetty prosessin, jonka kuluessa väestön turvallisuusodotukset ovat kasvaneet, tietoisuus mahdollisuuksista vaikuttaa rikollisuuteen on lisääntynyt ja viranomaisiin kohdistuvat odotukset ovat kasvaneet. Pelkkä päätös ohjelman toteutuksen jatkamisesta ei kuitenkaan riitä, rikoksantorjuntaneuvoston puheenjohtaja **Ari-Matti Nuutila** painotti seurantaraportin luovutuspuheessaan.

– Seuranta on tuonut esiin useita kehittämistarpeita, joista osa liittyy paikallisen ja kansallisen tason toimijoiden kokemuksiin, osa kansainväliseen kehitykseen. EU:n laajentuminen ja muu kehitys lähialueilla saattaa merkittävästi muuttaa rikoksantorjunnan toimintaympäristöä. On korkea aika arvioida, mitä Viron, jonka rikollisuusongelmat ovat Suomea olennaisesti pahem-

pia, EU-jäsenyys tulee merkitsemään Suomen rikollisuudelle ja rikoksantorjunnalle.

Oikeusministeri **Johannes Koskinen** nosti oikeusministeriön hallinnonalalta tulevaisuuden haasteiksi vankeiden jälkihuollon järjestämisen uusintarikollisuuden ehkäisemiseksi ja rikollisuusvaikutusten huomioon ottamisen kaikessa julkisessa päätöksenteossa.

Peruspalveluministeri **Eva Biaudet** näki kehittämistarpeita lastensuojelussa ja varhaisessa puuttumisessa sekä alkoholipolitiikassa, mutta muistutti että julkisen vallan toimet eivät sittenkään ratkaise kaikkia ongelmia, sillä eniten voimme tehdä vanhempina, lähimmäisinä ja yhteisön jäseninä. Kansliapäällikkö **Kari Häkämies** piti tärkeänä työn jatkamista pitkäjänteisesti useiden eri toimijoiden yhteistyönä.

Tampereelle nousee turvallinen mallilähiö

Tampereelle rakennetaan seuraavan kymmenen vuoden aikana uusi Muotialan kaupunginosa. Muotialan tulevat asukkaat saavat osakseen erityiskohtelua, sillä ensimmäistä kertaa Suomessa asuinalueen suunnittelussa ja rakentamisessa otetaan turvallisuus huomioon alusta pitäen – positiivisella tavalla. Aloitteen ”turvalähiön” rakentamiseen tekivät poliisi ja Tampereen kaupungin Aluekehitys.

Muotiala sijaitsee muutaman kilometrin päässä keskustasta. Suunnittelualan pinta-ala on 46 hehtaaria. Muotialan ja Huringin peltoalueille tehdään 2000 ihmisen asuinalue. Omakoti-, rivi- ja kerrostalojen lisäksi alueelle rakennetaan päiväkoti sekä jo kesällä valmistuva Steinerkoulu ja mahdollisesti muitakin palveluita. Muotialan täydennysalueet kaavoitetaan kahdessa osassa; ensimmäinen valmistui viime elokuussa ja II-vaiheen kaavoitus on loppusuoralla.

Alueen kaavoituksesta vastaava arkkitehti **Sakari Leinonen** kertoo, että Muotialassa panostetaan erityisesti maisema-, ympäristö- ja valaistus-suunnitteluun.

Hanke perustuu Tampereen turvallisuusohjelmaan, jossa rakennetun ympäristön turvallisuus on yksi painopiste-

alueista. Muotialasta tulee turvallisuusajattelun malli- ja koekappale. Tavoitteiden toteuttamista edellytetään alueelle laadituissa rakennusta-paohjeissa ja tontinluovutus-ehtoissa.

SUUNNITTELU TUKEE YHTEISÖLLISYYTTÄ

Muotialan kaupunginosassa turvallisuutta luo ja edesauttaa sosiaalinen sekoittuminen sekä ympäristön symbolinen mosaiikkimalli, jossa vuokra- ja omistusasunnot, isot, pienet ja yksilölliset talot limityivät toisiinsa vaihtelevasti.

Yhteisöllisyyden syntymistä tuetaan inhimillisen kokoisella rakennusmassalla ja mittakaavalla. Lukuisat koontumispaikat, kapeat kadut ja hoidetut viheralueet luovat alueelle kylämäistä tunnelmaa. Kampamaiset sivukadut rakennetaan pihakuina ja korttelit avautuvat

puistoalueille. Korttelirakenteessa tavoitteena on yhdistää kerrostalo- ja rivitaloasumista säilyttäen asuntojen yksityisyys.

Maanalaisia parkkipaikkoja tai hoitamattomia ei-kenenkään-maita ei Muotialaan ole luvassa. Alueen identiteetti perustuu kulttuurimaiseman peruspiirteiden säilyttämiseen sekä turvallisuustavoitteeseen rakentamiseen.

Aloitteen Muotialan ”turvalähiöstä” tekivät Tampereen kaupungin Aluekehitys ja poliisilaitos. Apulaispoliisipäällikkö **Ari Sarjasen** mukaan ykköstuote on ihmisen kokoinen ja yhteisöllisyyttä tukeva viihtyisä asuinalue, jonka oheistuotteena syntyy turvallinen elinympäristö. Juurtumista asuinalueeseen ja sen sosiaaliseen kudokseen voidaan suunnittelulla ja rakentamisella joko tukea tai haitata.

– Poliisi on suunnittelun

alkuvaiheessa toiminut asiantuntijana oheistuotteen osalta, koska meiltä löytyy tietoa ja osaamista rikollisuudesta ja turvattomuuden tunteesta. Viihtyisän alueen suunnittelusta huolehtivat muut tahot, toteaa Sarjanen.

Samoilla yhteistyö ja avunantolinjoilla oli myös Aamulehden päätoimittaja **Matti Apunen** kirjoittaessaan, että ”turvallisuus on liian vakava asia jätettäväksi poliisin käsiin”. (Aamulehti 18.8.2001)

ARKKITEHTI VOI EHKÄISTÄ RIKOKSIA

Muotialan turvallisuus- ja ympäristökonsulttina toimii arkkitehti **Ulla-Kirsikka Ekman**. Hän huomauttaa, että turvallisuus ei ole vain rikosten jälkien siivoamista vaan niiden ennaltaehkäisemistä. Sen voi arkkitehti tehdä tehokkaammin kuin poliisi.

Suunnittelulla voidaan vai-

Steiner-koululaiset osallistuivat Muotialan suunnitteluun askartelemalla unelmien Muotialan.

kuttaa varsinkin omaisuusrikkösten määrään ja ihmisten viihtyvyyteen sekä turvattuuden tasoon. Esimerkiksi turvallisemmat rakenteet eivät juurikaan lisää suunnittelu- ja rakennuskustannuksia, mutta voivat pienentää merkittävästi tulevia huolto- ja ylläpitokustannuksia. Ekmanin tehtävänä on suodattaa kaikki konkreettiset suunnitelmat turvallisuusajattelun läpi.

Ekman on tehnyt Muotialaan turvallisuuden yleisoh-

jeet, joiden tavoitteeksi asetettiin yksilöllisten aluekokonaisuuksien laadukas toteuttaminen sekä asukkaiden arkisen turvallisuuden ja viihtyvyyden varmistava rakentamistapa. Ohje on suunnattu kaikille Muotialan rakentamiseen vaikuttaville henkilöille.

– Haastavinta on saada turvallisuusohjeistus toteutumaan todellisesti ympäristön suunnittelussa ja rakentamisessa. Periaatteessa kaikki tahot ovat suhtautuneet siihen

Muotialan kaavoituksesta vastaavan aluearkkitehti Sakari Leinosen mielestä turvallisuusajattelu on luonnollinen osa kaavoitusta.

positiivisesti, mutta moni asia vaatii toteutuakseen useita vuosia eikä vielä pysty sanomaan, kuinka perusteellisesti eri sidosryhmät ovat sitoutuneet, aprikoi Ekman.

– Suomessa ei ole vielä yhtään hanketta, joka olisi viety turvallisuusteemalla läpi alusta aina toteutukseen saakka, vaikka turvallisen ympäristön työkalut perustuvat jo olemassa olevaan suunnittelutaitoon ja -kokemukseen.

Ekmanin mukaan haasteena on saada päättäjät ja suunnittelijat tietoisesti ja vastuullisesti käyttämään hyvän ja turvallisen ympäristön peruspilareita. Suunnittelun ja toteutuksen perusperiaatteet ovat samat sekä vanhoilla että uusilla alueilla, esimerkiksi luonnollinen valvonta, oikea mittakaava, parkkialueet jne. Olemassa olevilla alueilla perusratkaisut ovat jo olemassa ja niiden muuttaminen tai

korjaaminen on usein kalliimpaa ja vaikeampaa kuin uuden alueen suunnittelussa.

Kaavoitusarkkitehti Leinonen korostaa, että Muotialaa ei tehdä linnoitukseksi, vaan suunnittelun lähtökohdaksi on valittu avoimempi tanskalainen malli. Alue saadaan turvallisesti pienillä mutta merkittävillä käytännön ratkaisuilla. Esimerkiksi väylät ja polut rakennetaan siten, ettei niiden väliin jää pimeitä nurkkia ja syvennyksiä. Asunnoista on hyvä näkyvyys lasten leikkiuistoihin ja pieniksi yksiköiksi sijoitetuille tunnistettaville parkkipaikoille. Myös riittävä ja laadukkaalla valaistuksella luodaan turvallisempi pimeän ajan ilme ja tunnelma.

– Tampereella on tekeillä turvallisen rakentamisen yleisohjeistus, jonka avulla turvallisuus tullaan huomioimaan laajemminkin kuin vain

Muotialaa ei tehdä linnoitukseksi, vaan suunnittelun lähtökohdaksi on valittu avoimempi tanskalainen malli. Alue saadaan turvalliseksi pienillä mutta merkittäväillä käytännön ratkaisuilla.

→ Muotialan suunnittelualueella. Myös yleisille valaistusohjeille olisi varmasti käyttöä, miettii Leinonen.

OSALLISUUDESTA ON HUOLEHDITTU

Tampereen aluekehityspäällikkö **Kirsti Lahtinen** vakuuttaa, että mahdollisten tulevien asukkaiden ja muiden sidosryhmien osallisuuteen on suunnitteluprosessissa kiinnitetty erityistä huomiota. Tavoitteiden laatimiseen ja suunnitteluun ovat ottaneet osaa työpajoihin osallistuneet sekä Steiner-koulun ja Nekalan päiväkodin lapsiryhmät.

Myös rakennusliikkeitä on informoitu avoimesti alueen turvallisuustavoitteisesta rakentamisesta jo suunnittelu- vaiheessa.

Suunnittelussa osallisiksi määriteltiin maanomistajat, lähiseudun asukas-, yrittäjä- ja siirtolapuutarhayhdistykset, Muotialan asuin- ja toimintakeskus, paikalliset luonnonsuojeluyhdistykset, Steiner-koulun kannatusyhdistys ja asianomaiset viranomaiset. Muita osallisia etsittiin Aamulehden kirjoittelun ja ilmoittelun välityksellä.

– Tampereen Aluekehitys järjestää kevään aikana 15-jä-

senisen asukastyöryhmän kokoontumiset, joissa kaikissa kaavoittaja tai muut alan asiantuntijat ovat mukana. Tapaamisten aiheita ovat kaavoitus ja turvallisuus, liikenne, yleiset alueet), korttelialueet sekä kokonaisuus, luettelee Lahtinen.

– Vuorovaikutteisuus on osa kaavoituksen turvallisuustavoitteita Muotialassa. Avoin tiedonkulku on keino saada huomioidettavat tavoitteet ja ristiriidat mahdollisimman aikaisessa vaiheessa esille, toteaa arkkitehti Sakari Leinonen.

Pirkan OP-Kiinteistökeskuksella on parin kuukauden

ajan ollut Muotialan omakotitontteja myyntilistoilla, mutta kauppa on käynnistynyt hieman laiskasti. Kiinteistövälittäjä **Jukka Nieminen** arvelee syiksi alueen kesken eräistä rakennusvaihetta ja tonttien pienehköä kokoa. Ihmiset ovat suhtautuneet positiivisesti turvallisuusohjeistukseen, mutta eivät vain ole päässeet alueelle vielä tonkiimaan tarpeeksi. ■

Jyrki Ristilä on Tampereen Aluekehityksen tiedotussihteeri.

Rakentamistapaohjeet velvoittavat rakentamaan turvallista

Rakentamistapaohjeiden tarkoituksena on edistää uudisrakentamisen sopeutumista ympäröivään luontoon sekä jo rakennettuun ympäristöön. Niihin sisältyvällä yleisohjeella edistetään aluekokonaisuuksien toteuttamista sekä varmistetaan turvallisuustavoitteinen rakentaminen. Ohjeet sitovat rakentajaa ja tontinhaltijaa.

ESIMERKKEJÄ OHJEISTA

Omakotitontit: autopaiikkojen luonnollinen valvonta voidaan toteuttaa avaamalla asuintiloja siten, että sisään-tulopihalle voidaan nähdä. Suunnitelmissa tulee osoittaa selkeästi julkisen katutilan ja yksityisen pihatilan rajaus. Kaupunkitila jakautuu julkiseen katutilaan, puoliyksityi-

seen sisääntulopihaan ja yksityiseen pihatilaan. Aidat eivät saa muodostaa estettä näkökentälle.

Kerrostalotontit: Pihoihin tulee suunnitella asukkaiden vuorovaikutusta edistäviä oleskelu- ja tapaamistiloja. Suunnittelussa tulee painottaa monikäyttöisyyttä. Suunnitelmassa tulee suosia ratkaisuja, jotka takaavat asunnoista hyvän näkyvyyden pihalle, autopaikoille sekä sinne vieville reiteille. Paikoitusalueen viereiltä kulkevilta jalankulkuväyliltä on oltava hyvä näköyhteys alueelle. Korttelien yhteistiloista tulee olla hyvä näkyvyys pihalle. Pihojen suunnittelussa tulee suosia ratkaisuja, jotka eivät muodosta näköesteitä pääkvelyreiteille.

Pysäköintialueet tulee jakaa pienempiin viherkaistoilla tai erikseen suunnitelluilla kiveyksillä. Paikoitusalue tulee rajata mallisuunnitelman mukaisesti. Asuntojen parkkipaikat pitää numeroida sekä nimetä. Vieraspaidat pitää ilmoittaa kyltillä. Pysäköintialueille ajo tapahtuu symbolisen porttiaiheen läpi.

Valaistuksen tulee tukea pihan ja lähialueiden monipuolista käyttöä. Rakennusten porrashuoneisiin on pyrittävä järjestämään sisääntulo pihan lisäksi myös suoraan julkisilta katualueilta. Rakennusten sisääntulossa on näytettävä selkeästi siirtymisen puolijulkisesta puoliyksityiseen tilaan matalalla aidalla sekä materiaaliuutoksilla. Sisääntulopihojen tulee mahdollistaa ih-

misten viipyminen pihalla mm. istuskeluryhmillä. Sisääntuloihin on oltava hyvä näkyvyys pihalta sekä lähira-kennuksista. Maantasopihat erotetaan aidalla ja maantasoon korotuksella omaksi alueekseen. Varastojen sijoittamista asuntojen lähelle tulee suosia.

Yleisten rakennusten tontit: suunnitelmissa tulee osoittaa selkeästi tilojen rajakohdat. Tavoitteena on selkeä tilahierarkia. Jalankulkuväyliltä ja julkisilta alueilta on oltava hyvä näköyhteys pihalle. Pysäköintialueet tulee jakaa pienempiin viherkaistoilla tai erikseen suunnitelluilla kiveyksillä. Valaistuksen tulee tukea pihan ja lähialueiden monipuolista käyttöä.

KARHUPIISTO-HANKKEEN KUVA-ARKISTO

Kukkien istutustalkoot saavat aina alkukesästä paikalle toista sataa vapaaehtoista.

RIIKKA KOSTIAINEN

Karhupuistossa rikoksia torjutaan **kukkia hoitamalla**

Helsingin Karhupuisto-hanke kummeineen oli Suomen ehdokkaana Euroopan rikosten-torjuntakilpailussa joulukuussa. Puiston hoito on yhdistänyt asukkaita ja he ovat alkaneet käyttää sitä kesäisin ”olohuoneenaan”. Hanke perustuu aktiivisiin kansalaisiin ja heidän yhteistyöhönsä poliisiin ja kaupungin viherosaston kanssa. Hanke on parantanut puiston ilmettä ja turvallisuuden tunnetta, mutta vaikutuksesta rikollisuuteen ei ole tilastollista näyttöä.

Helsingin Kallion kaupunginosan Karhupuisto-hanke käynnistyi vuonna 1997. Ennen hanketta Karhupuisto oli monien paikallisten asukkaiden karttama puisto, jota juopot ja ilkeiden tekijät pitivät hallussaan. Komisario **Reijo Muuri** kertoo, että kun hän aloitti paikallisessa poliisipiirissä vuonna 1985, poliisi poisti Karhupuistosta pahim-

millaan parikymmentä häiritsevää juoppoa päivässä. Fyysisestikin puisto oli huonossa kunnossa.

Karhupuisto-projektiin johtaneen idean esittivät Reijo Muuri ja alueen pappi Kallion tulevaisuuden verstaalla vuonna 1996. Taustalla oli Helsingin Terve kaupunki -hankkeen ehdotus, että puistoista tehtäisiin kaupunkilaisten olohuoneita. Tarkoituksena oli

saada paikalliset asukkaat käyttämään ja hoitamaan puistoa viherosaston ja poliisin tuella. ”Rikotut ikkunat” -teorian mukaan naapuruston yleistä järjestystä edistävät toimet voivat vähentää myös vakavampaa rikollisuutta.

– Lähipoliisityön kannalta on tärkeää, että kansalaiset löytävät toisensa jonkinlaisen toiminnan yhteydessä. Ideana on aktivoida asukkaat teke-

mään itse ja viranomaiset ovat toiminnassa vain tukena. Jos ihmiset olisi kutsuttu torjumaan rikoksia, tuskin kukaan olisi tullut, mutta kun istutetaan kukkia, kaikki innostuvat, Muuri toteaa.

– Tärkeää on myös, että projekti on pystytty toteuttamaan ilman erillismäärärahoja. Kun halua on, asiat pystytään kyllä järjestämään – toinen toistaan innostaen.

Helsingin Karhupuiston ilme on muuttunut täysin. Nykyisin puistossa hoidetaan kukkia eikä häiritsevää juomista enää juuri esiinny.

➔ KUMMIEN MOTIVAATIO HANKKEEN AVAIN

Hankkeen keskeisenä lenkkinä ovat ”Karhupuiston kummit”, puiston käyttöön ja hoitoon sitoutuneet vapaaehtoiset. Kaupungin viherosasto järjestää kesän alussa paikalle kukkien taimet, jotka istutetaan toistasataa vapaaehtoista ko-koavissa talkoojuhliissa. Loka-kuussa pidetään syyskauden avajaiset, joissa kukat poistetaan.

– Seitsemäs kesä on jo tulossa ja aikomus on jatkaa entiseen malliin – kaupungin viherosastolta tulee kasvit, poliisilta turvallisuus ja asukkaista talkoolaiset. Viherosasto kasvattaa kukkien taimia parhaillaan ja istutustalkoot on päätetty pitää kesäkuun 10. päivänä, kertoo talkootyön vetäjä **Saara Tolonen**.

Kummeilla on sovittu tapaamisaika joka päivä sen kauden ajan kun kukat ovat maassa. Kummit huolehtivat kukkien hoidosta ja kastelusta ja ilmoittavat järjestyshäiri-

öistä poliisille. Viherosasto toimittaa työkalut ja leikkaa puiston nurmen. Poliisi on mukana muun muassa siten, että muiden tehtävien sallies- sa poliisipartio pyrkii käymään puistossa kummien ta- paamisaikana päivittäin.

Aktiivisimmat kummit ta- paavat puistossa käytännöllis- estä katsoen joka päivä kesäl- lä. Saara Tolonen eli ”Saara- täti”, on ollut paikalla kirjai- mellisesti joka päivä ja ko- misario Muurikin usein. Tolo- nen pitää myös päiväkirjaa siitä, keitä muita kummeja on paikalla ollut. Aktiivisimmista kummeista on tavallisesti pai- kalla puolesta tusinasta tusi- naan. Miltei kaikki aktiivisim- mat ovat iäkkäitä naisia. Jou- kossa on useita 80 vuotta täyttäneitä ja alle 70-vuotiaat ovat selvänä vähemmistönä.

Saara Tolonen kertoo, että puiston hoito antaa sosiaalisen kanssakäymisen mahdollisuu- den ihmisille, jotka eivät pää- se kotinurkiltaan kauemmaksi voimien vähyiden tai muun

Saara Tolonen ja Reijo Muuri ovat aktiivisia Karhupuiston kummeja.

syn vuoksi. Talviaikaan tal- koolaiset pysyvät virkeänä muun toiminnan, mm. käsi- työ- ja Kultaisen iän kerhojen ansiosta.

– Lisäksi puisto antaa puu- tarhan hoidosta innostuneille mahdollisuuden pistää sor- mensa multaan ja nähdä omi- en kättensä töitä, viihtyä yh- teisessä olohuoneessa – ja kuulla kaupungin kuulumiset. Parvekkeettomissa pienissä Kallion asunnoissa asuville kukkas- et tuovat iloa silmälle ja mielelle.

Karhupuiston kummit saa- vat kummikirjan, viherosast- on lippalakin ja syyskauden avajaisissa kunniakirjan tal- kootyöstään. Aktiivisimmat kummit saavat palkkioksi myös risteilyn. Saara Tolonen mukaan tällaiset pienet asiat ovat olleet yllättävän tärkeitä toimintaan sitoutumisessa.

PUISTO MUUTTUNUT MONIN TAVOIN

Hyvin hoidetut kukkaistutuk- set muuttivat Karhupuiston fyysisen kuvan. Aiemmin puistossa oli lähinnä hiekka- polkuja, ruohoa ja pensaita, jotka tarvitsivat kukkaistutuk-

sia vähemmän hoitoa. Pensaat peittivät näkyvyyden puis- ton joihinkin osiin.

Puisto on muuttunut myös sosiaalisesti. Nyt häiritsevää juominen on harvinaista ja juopot kokoontuvat muualla – ja paikoissa, joissa aiheutta- vat todennäköisesti vähem- män häiriötä. Tavalliset ihmi- set tuntevat sen paremmin omakseen kuin ennen. Puisto- kummien ohella sitä käyttävät lounastunnin viettäjä, vierei- sen Kallion kirjaston asiakkaat ja petankin pelaajat.

Muutoksesta kertoo myös, että asuntojen myynti-ilmoi- tuksissa puiston läheisyyttä käytetään myyntivalttina ja hinnat puiston tuntumassa ovat nousseet muuhun aluee- seen verrattuna.

Reijo Muurin ja Saara Tolo- sen mukaan vuosia kestänyt ”taistelu hyvän ja pahan” välillä voitettiin lopullisesti viime kesään mennessä. Hank- keen ensimmäisten vuosien aikana esiintyi useita konflikte- jeja kummien ja joidenkin puiston aikaisempien käyttäji- en välillä. Konfliktit ovat joh- taneet poliisille tehtyihin rikosilmoituksiin mm. pahoin-

Erityisen arvokasta on, että Karhupuisto-hanke näyttää parantaneen iäkkäiden naisten viihtyvyyttä ja turvallisuuden tunnetta kaupungissa.

pitelyistä, kunnianloukkauksista ja vahingonteoista.

– Puiston rauhalliseksi rai-vaamisessa – puiston valtaamisessa takaisin asukkailla – on tarvittu sitkeyttä. Kukat ovat olleet väline, jonka turvin puiston on uskallettu mennä. Lisäksi kun poliisi on tullut tutuksi, Reijo tietysti ennen kaikkea, poliisille uskaltaa myös soittaa, Tolonen painottaa.

– Poliisi on saanut kymmeniä ”apupoliiseja”, kun kummit kertovat tietojaan ja lähettävät valokuvia ja löytöta-

vara. Olen joutunut koulutamaan hälytyskeskuspäivystäjiä, että kun Karhupuistosta soitetaan ja ilmoitetaan häiritsevistä juopuneesta, paikalle lähetään partio. Mutta oikeastaan kansalaiset ovat kouluttaneet poliisia – eihän häiritsevää käytöstä pitäisi sallia, Muuri toteaa.

–Tärkeää on myös, että poliisi on päässyt mukaan asukkaiden sosiaalisiin verkostoihin. Esimerkiksi itse saan runsaasti kutsuja kummien syntymäpäiville ja muihin tapahtumiin.

RIKOSTEN VÄHENEMINEN TODENNÄKÖISTÄ

Hankkeen vaikutuksia varsinaiseen rikollisuuteen ei **Jukka-Pekka Takalan** raportin mukaan (www.rikosentorjunta.fi/16529.htm) ole pystytty luotettavasti mittaamaan. Esimerkiksi poliisin tietokonepohjaisista rikospaikkatietokannoista ei saa tietoja alueelta hanketta edeltävältä ajalta. Mutta on todennäköistä, että häiriöiden väheneminen on vähentänyt myös rikosten määriä Karhupuistossa ja sen tuntumassa. Vielä var-

mempaa on, että rikollisuuden pelko puiston tuntumassa on vähentynyt. Erityisen arvokasta on, että hanke näyttää parantaneen iäkkäiden naisten viihtyvyyttä ja turvallisuuden tunnetta kaupungissa.

Vastaava hanke on periaatteessa toteutettavissa muuallakin, vaikka saattaa olla vaikea löytää yhtä taitavia ja motivoituneita vapaaehtoisia. ■

■ H A N N U T A K A L A

Kaoottinen kilpailu parhaasta rikosentorjuntahankkeesta

Suomi osallistui viime vuonna ensimmäistä kertaa kilpailuun Eurooppalaisesta rikosentorjuntapalkinnosta (ECPA). Ehdokkaanamme oli Karhupuisto-hanke. Olin Suomen edustajana kilpailun tuomaristossa. Kokemus oli hämmäntävä.

Järjestelyvastuu kuului Belgialle vuoden 2001 voittajana. Belgialainen tuomariston puheenjohtaja piti mahdollisimman monen maan osallistumista tärkeämpänä kuin annettujen määräaikaisten ja muiden sääntöjen noudattamista.

Muutama päivä ennen tuomaristokokousta sain tutustut-

tavakseni kuuden hankkeen (Belgian, Hollannin, Ranskan, Ruotsin, Suomen ja Tanskan) suppeat kuvaukset. Portugalin pitkä raportti jaettiin tuomaristokokouksessa ja siihen perehtyminen jäi lähinnä puheenjohtajan selostuksen varaan. Englannin hankekuvaus tuli faksina kokouksen ollessa päättymäisillään. Tuomaristo ei päässyt tutustumaan ollenkaan Kreikan hankkeeseen, eikä se näin osallistunut varsinaisesti kilpailuun.

Englanti ja Portugali eivät olleet lähettäneet juryn jäsentä. Näiden maiden hankkeilla ei siten ollut puolesta-puhujaa. Toisaalta äänestyk-

sessä, jossa tuomareiden pitää antaa pisteitä muille kuin oman maan ehdokkaille, ne olisivat olleet muita edullisemmassa asemassa. Puheenjohtaja keksi, että hän on äänestämättä Belgian lisäksi myös Englantia ja Portugalia.

HANKKEIDEN ANSIOITA EI ARVIOITU

Päättäväisesti puheenjohtaja torjui ehdotukseni, että keskusteluilla pyrittäisiin saavuttamaan yhteisymmärrys kärkihankkeesta – tai muutamasta sellaisesta, joiden välillä sitten äänestettäisiin. ”Laulukilpailuäänestyksessä” itsekin jouduin antamaan varsin kor-

keita pisteitä hankkeille, jotka eivät täyttäneet tärkeimpänä pitämäni vaatimusta tuloksellisuudesta rikollisuuden ehkäisyssä ja turvallisuuden edistämässä. Voittanut Tanskan hanke ei ainakaan minua vakuuttanut.

Tuomaristo ei tällä kertaa laatinut yhteisarviointia hankkeista. Kun jokaisella tämänkin kilpailun hankkeella oli ansioita, palvelee niitä esiin nostava lausunto kilpailun tavoitetta, hyvien rikosentorjuntakäytäntöjen edistämistä, paremmin kuin yhden hankkeen nimeäminen parhaaksi. Tuomariston kantaa hankkeiden – voittajankaan – ➔

Hankkeiden ansioista laadittu lausunto palvelee kilpailun tavoitetta, hyvien rikoksentorjuntakäytäntöjen edistämistä, paremmin kuin yhden hankkeen nimeäminen parhaaksi.

➔ ansioihin ei edes yritetty muotoilla.

TANSKAN HANKKEEN RAPORTISSA ONGELMIA

Tanskalaishankkeessa on kysymys Kööpenhaminan Indre Nørrebron kaupunginosassa toteutetusta etnisten vähemmistöjen integroimiseen tähtäävästä projektista. Siihen sisältyi kaupunginosan integraatio-ohjelma, syrjäytyneeseen nuorisoon kohdistuvia hankkeita ja viranomaisyhteistyötä. Integraatio rikollisuuden ehkäisyä menetelmänä on haastava, ja hanke on kunnianhimoinen.

Projektin taustana olivat nuorison ja poliisin yhteenotot kesällä 1997. Toimien väitettiin ”edistäneen merkittävästi rikollisuuden vähentymistä. Tilastot osoittavat, että rikosmäärät ovat alhaiset Nørrebrossa ja lasku on ollut selvempi kuin Kööpenhaminassa yleensä.”

Hankekuvauksessa oli sekaavuutta. Siinä puhuttiin sekä Indre että Ydre Nørrebron nuorisorikollisuuden voimakkaammasta vähentymisestä koko Kööpenhaminaan verrattuna. Raportista ei kunnolla selvinnyt, miten muutokset ajoittuvat. Pyysin tuomaristokokouksessa lisätietoja, mutten saanut niitä. Myöhemmin löysin CASA-nimisen tutkimuslaitoksen laatiman hankkeen arviointitutkimuksen internetistä (laitoksen kotisivut www.casa-analyse.dk, arviointi löytyy kohdan Social- og arbejdsmarkedsforhold alta).

Ensinnäkin raportissa esite-

tyt tilastotiedot kertovat pidätysten, ei rikosten kehityksestä. Pidätykset ovat epäkelvo rikollisuuden kehityksen mittari, kun tunnetaan projektin tausta. Toiseksi tiedot koskevat kolmatta poliisipiiriä, joka käsittää sekä Indre että Ydre Nørrebron. Raportista selviää, että kolmannen poliisipiirin pidätyksistä enemmistö on jälkimmäiseltä eli projektin ulkopuoliselta alueelta. Lisäksi luvut kertovat, että pidätykset, raportin mukaan rikokset, vähentyivät jyrkimmin ennen projektia. Esitetyistä tilastoluvuista voisi itse asiassa lukea tulokseksi, että projekti katkaisi pidätysten myönteisen kehityksen – ja mikä integraatioajatuksen pohjalta vielä ikävämpää – lisäsi etnisten vähemmistöjä syrjivää poliisi-kontrollia.

Arviointiraportin kvalitatiiviset osuudet ovat sinänsä kiinnostavaa luettavaa. Niissä kerrotaan, kuinka yhteistyö koulujen kanssa enimmäkseen epäonnistui ja kuinka Tanskan paikallisen rikoksentorjunnan perusorganisaatio, SSP-toimikunta (koulu, sosiaalitoimi ja poliisi), jäi tästä hankkeesta sivuun.

Kokonaisuutena arviointiraportista syntyy vaikutelma, että väitteelle vähentyneestä rikollisuudesta ei ole katetta, pikemminkin raportti kertoo keskeisistä epäonnistumisista niin yhteistyössä kuin integraation edistämiseksi. Hankkeen puolustukseksi on kuitenkin todettava, että integroivien tointen vaikutukset edellyttävät aikaa. On täysin mah-

dollista, että Indre Nørrebrossa käynnistynyt prosessi osoittautuisi tulevaisuudessa tulokselliseksi.

KILPAILUA KEHITETTÄVÄ

Vaikutelmani summaan: tällaisessa kilpailussa ei ole syytä olla jatkossa mukana. Käytännössä tämä ei kuitenkaan tarkoita ulkopuolelle heittäytymistä vaan vaatimusta kilpailun kehittämiseksi.

Koskaan ei voida sanoa, onko jokin lähiön turvallisuutta edistänyt hanke parempi kuin nuorten näpistelyä vähentynyt hanke. Eri ongelmiin vaikutetaan eri tavoin. Voittajan valinnan on perustuttava tuomariston mielitymyksiin. Se tehtäköön avoimesti ja perustellen.

Kilpailulle on määritelty

kriteerit, joiden perusteella hankkeita kuuluu arvioida. Esimerkiksi vaatimus osoituksesta tuloksellisuudesta rikollisuuden ehkäisemisessä ja turvallisuuden edistämiseksi on kilpailun kriteeri, joka ei ole makukysymys vaan kysymys näytöstä ja sen vakuutavuudesta. Tässä suhteessa kilpailukäytäntöä on olennaisesti kehitettävä, jos järjestelmän toivotaan pysyvän hengissä ja ansaitsevan sen aseman, jota sille myös EU:n rikoksentorjuntaverkostossa on kaavailtu.

Muistettakoon kuitenkin: tämä on kulttuurikilpailu ja sellaisena siihen on suhtauduttava. ■

Hannu Takala on rikoksentorjuntaneuvoston pääsihteeri.

Euroopan rikoksentorjuntaverkoston kotisivut avattu

Euroopan rikoksentorjuntaverkoston (EUCPN) sivustoilla on tietoa itse verkostosta ja EU:n jäsenmaista. Sivuille on myös linkkejä eri maiden omille sivuille.

Kotisivujen tarkoitus on toimia tietolähteenä kaikille, jotka ovat kiinnostuneita eurooppalaisista rikoksentorjuntapolitiikoista ja -käytännöistä. Sivuja on tarkoitus kehittää siten, että ne sisältäisivät kattavasti tietoa mm:

- verkoston toiminnasta, rakenteesta ja tehtävistä
- kansallisista yhdyspisteistä

- EU:n jäsenmaiden rikollisuustilanteista
- hyvistä rikoksentorjuntakäytännöistä
- rikoksentorjuntaan liittyvistä tutkimuksista
- rikoksentorjunnan uutisista ja tapahtumista
- Euroopan rikoksentorjuntapalkinto -kilpailusta
- rikoksentorjuntahankkeiden rahoitusjärjestelmistä.

Sivujen osoite on http://europa.eu.int/comm/justice_home/eucpn/home.html. Lyhyempi osoite saataneen käyttöön myöhemmin.

■ JUKKA - PEKKA TAKALA

Matkapuhelin- varkauksia voi vähentää

Matkapuhelimien anastaminen on Suomessakin laaja ongelma. Ongelmia voi vähentää sekä paikallisin toimin että kansainvälisellä yhteistyöllä, jossa vähennetään anastetuista puhelimista saatua hyötyä.

Kännykkä auttaa yhteydenpitoa sekä rikosten tekemiseksi että niiden torjumiseksi. Parin viime vuoden aikana itse matkapuhelimien varastaminen ja ennen kaikkea lisääntyneet katuryöstöt herättivät laajaa huolta Britanniassa. Ne saivat sisäministeriön selvittämään asiaa ja suunnittelemaan torjuntatoimia. Kännykkävarkauksien tukirakenteet ovat osaksi kansainvälisiä, ja siksi-kin Britannia otti asian esille myös EU:n rikoksantorjuntaverkostossa.

Tässä yhteydessä Suomen rikoksantorjuntaneuvostossa kartoitettiin myös Suomen kännykkäänastuksia. Vaikka kännyköiden anastukset ovat Englantia harvinaisempia, matkapuhelimien anastami-

nen on Suomessakin laaja ongelma. Ongelmia voi myös vähentää sekä paikallisin toimin että tukemalla kansainvälisiä toimia, joilla vähennetään anastetuista puhelimista saatua hyötyä.

”KUUMA TUOTE”

Matkapuhelin on tyypillinen kriminologien kuuma tuote. Kuuma tuote on arvokas, helposti rahaksi muutettavissa tai muuten käytettävissä. Se on kevyt, tai tarkemmin ottaen helposti kuljetettavissa (siksi auto voi olla kuuma). Sen voi kätkeä. Se on kohde, joka on helposti otettavissa, koska sillä ei ole luonnollista suojausta ja suojaus laiminlyödään usein. Autostereot, kannettavat tietokoneet ja arvokkaat käsityökalut (esimerkiksi akkupo-

rakoneet) ovat tyypillisiä kuumia tuotteita.

Matkapuhelimien kuumuus tosin vaihtelee. 1990-luvun alun NMT-puhelin maksoi 10 000 markkaa. Sitä piti ladata tavan takaa, ja siksi se jäi usein autoon lataukseen – mistä se oli helppo havaita ja anastaa ikkuna rikkomalla. Nykyään peruskännykän hinta on kymmenesosa tuosta, ja akussa riittää virtaa päiväkautsiksi. Monilla on tietenkin kalliimpiakin malleja, jotka ovat samassa hintaluokassa kuin 90-luvun alun peruslaitteet. Ja lisää arvokkaita laitteita ja varkaita kiinnostavia ominaisuuksia on tulossa. Hyvin houkuttelevaa olisi esimerkiksi päästä anastetun puhelimen kautta käsiksi sen omistajan salasanoihin ja

pankkitileihin. Ja vaikei varkailla olisi käyttöä kaikille henkilökohtaisille tiedoille, joihin puhelimen kautta voi päästä käsiksi, niiden joutuminen vieraan haltuun voi olla uhrille iso harmi.

Ihanteellisen kuuman tuotteen pimeät markkinat toimivat. Matkapuhelimissa on teknisiä turvatekijöitä, jotka vaikeuttavat varastettujen laitteiden markkinoitavuutta. GSM-laitteilla on oma tunnuslukunsa, jonka avulla operaattorit voivat estää varastettujen laitteiden käytön verkossaan. Tästä huolimatta varastetuilla matkapuhelimilla on kaikesta päättäen ainakin jonkinlaiset markkinat myös Suomessa. Joskus varastettu puhelin löydetään IMEI-koodin avulla – ja uusi käyttäjä kertoo osta-

neensa sen tuntemattomalta myyjältä esimerkiksi kirpputorilta, ja osa laitteista vietään maasta.

250-500 KÄNNYKÄ-VARKAUSTA 100 000 ASUKASTA KOHTI

Suomessa oli vuoden 2002 lopussa 80 matkapuhelinliittymää sataa asukasta kohti. Syksyllä julkaistun kyselyn mukaan jo lähes puolet kymmenvuotiaista ja peräti yli 90 % yli 14-vuotiaista käyttää kännykkää.

Vuonna 2001 Suomessa ilmoitettiin poliisille runsaat 12 000 matkapuhelimen varkautta ja runsaat 500 ryöstöä. Vuoden 2002 lopulla kännykkävarkauksien määrä oli hiekan kasvussa ryöstöjen pysyessä entisellä tasolla. Voi arvioida, että vuonna 2002 oli noin 250 kännykkävarkautta ja 9 ryöstöä 100 000 asukasta kohden (tai runsaat 300 varkautta ja 11 ryöstöä 100 000 liittymää kohti). Rikoksista osa jää tietenkin poliisille ilmoittamatta. Englannissa arvioitiin, että kännykkävarkauksista ja ryöstöistä tuli poliisin tietoon puolet. Jos sama

pätee Suomessa, kännykkävarkauksia ja -ryöstöjä olisi viime vuonna ollut 25 000–30 000.

NELJÄNNES VARKAUKSISTA RAVINTOLASSA

Kännykkäänastusten luonteen selvittämiseksi tarkastelimme muutamaa poliisin rikosilmoitusjärjestelmästä poimitua otosta. Yhdessä otoksessa on 107 tapauskuvausta matkapuhelinvarkauksista, toisessa 31 matkapuhelimen ryöstöä. Otokset eivät ole täysin satunnaisia, mutta niissä on kuitenkin varsin edustavasti tapauksia eri vuodenajoilta ja eri tyyppisiltä alueilta. Kolmas aineisto sisältää tietoja Helsingin selvitetystä matkapuhelinvarkauksista.

Kännykkävarkauksien uhrit ovat suhteellisen nuoria, keski-ikältään 33–35-vuotiaita. Varkausotoksessa 37 % oli alle 25-vuotiaita ja yli puolet (52 %) alle kolmekymmppisiä. Varkauden uhreista lähes puolet oli naisia. Naisuhrit olivat keskimäärin vuoden, pari nuorempia kuin miehet.

Ehkä tyypillisin kännykkävarkauden tapahtumapaikka

on ravintola. Neljännes kaikista kännykkävarkauksista tapahtui ravintolassa, tavallisesti myöhään illalla tai aamuyöllä. Puhelin jätetään pitemmäksi tai lyhyemmäksi ajaksi valvomatta pöydälle, tai se on käsilaukussa, joka on tuolin selustalla tai seinänvierustalla. Puhelin – tai koko laukku jossa se on – katoaa sillä välin kun omistaja käy tanssimassa, baarissa tai vessassa. Puhelin voi kadota huomaamatta myös tuolin selkänäjälle jätetyn takin taskusta. Joissakin tapauksissa oli alun perin anastettu narikkalappu, ja sen avulla oli saatu haltuun laukku tai vaate, jossa puhelin oli. Useimmissa tapauksissa puhelin on viety kun uhri ei ole ollut siihen välittömästi kosketuksissa, mutta ravintolavarkauksissa oli myös sellaisia tapauksia, joissa puhelin on lähtenyt uhrin ”päältä”, ja joskus niinkin, että uhri jälkeensä muistaa jonkun henkilön epäilyttävän lähestymisen tai kosketuksen.

Kaikista varkauksista, jotka voitiin ajoittaa riittävän tarkasti, 40 % tapahtui myöhäisillan ja yön aikana, kello 23 ja 7 välillä, ja näistä suuri osa liittyi ravintoloihin tai liikkumiseen huvipaikoille tai niistä pois.

PUHELIN KATOA REPUN TASKUSTA TAI UHRIN VIERESTÄ

Toisessa yleisessä tapaustyyppissä puhelin viedään uhrin takintaskusta, repun sivutaskusta tai laukun sisältä, niin että uhri havaitsee puhelimen kadonneen vasta tilanteen jälkeen. Nämä varkaudet sattuvat tavallisesti päiväsaikaan ja usein ruuhkassa.

Kolmannessa tapaustyyppissä puhelin katoaa tilanteesta, joissa uhri istuu tai makaa puistossa tai hiekkarannalla ja

jättää kännykän viereensä. Kaikkiaan viidennes varkauksista tapahtui kadulla tai puistossa.

Tapauksia on myös muunlaisia. Puhelin katoaa auto- tai asuntomurron yhteydessä. Laiton tunkeutuminen johonkin tilaan liittyi 16 %:iin tapauksista. Puhelin tai käsilaukku voidaan myös siepata yllättäen uhrin kädestä tai vierestä. Kahden teini-ikäisen uhrin puhelin katosi illan autokruisailulla puolittujen kanssa. Joskus puhelin on kaiteissa kotiin kutsuttujen vieraiden poistuttua. Lapsen puhelin häviää koulussa tai urheiluharrastuksen yhteydessä pukuhuoneesta.

Kaikien kaikkiaan kaksi kolmannesta puhelimista oli varastettu joko uhrin läheltä tai paikasta, josta hän oli poistunut korkeintaan hetkeksi, tai sitten uhrin kädestä tai taskusta tai laukusta, joka hän kantoi. Varkauksia uhrin läheltä oli yli kolmannes kaikista, uhrin ”päältä” noin neljännes.

MYÖS MUUTEN HUKATTUJA

Kohtalainen osa varastetuiksi ilmoitetuista puhelimista on tosiasiaa vain muuten kadotettu. Yövieraan anastamaksi epäilty puhelin löytyi ilmoittajan muistettua, että olikin illalla itse sen varmuuden vuoksi katkenyt. Muutamia ravintoloissa varastetuiksi ilmoitetut puhelimet ilmaantuivat myöhemmin, kun henkilökunta ilmoitti ne löydettyiksi, ja ne olikin luultavasti vain unohdettu johonkin.

Monissa muissakin tapauksissa uhrin muistikuvat ovat niin hataria, että on epävarmaa onko puhelin varastettu vai muuten kadotettu. Osa näistä päättyy poliisin huutokauppaan, kun uhrilla ei ole tallessa puhelimen tunniste-

KÄNNYKÄN KÄYTTÄJÄN TURVAOHJEITA

- Puhelinta ei kannata kuljettaa tai säilyttää tavalla, joka tekee sen varastamisen helpoksi.
- Varkauden varalta kannattaa pitää puhelimen tunnistetietoja erillään laitteesta.
- Puhelinliittymä kannattaa sulkea heti kun on syytä epäillä, että puhelin on joutunut väärin käsiin.
- Puhelimen IMEI-koodi kannattaa panna talteen (jälleen tietysti paikkaan, josta se ei häviä, jos puhelin varastetaan). Useimmissa puhelimissa IMEI-numeron saa näkyviin näppäilemällä ensin tähti ja sitten #06#. IMEI-koodin avulla varastettu laite voidaan tavoittaa tai sen laitton käyttö estää.
- Laitteeseen voi hankkia turvamerkin.
- Tietenkin kannattaa varoa, missä puhelinta käyttää. Vaikka Suomessa puhelimen ryöstöriski näyttäisi melko alhaiselta, tilanne ei ole välttämättä sama kaikkialla.

tietoja, joiden avulla löytökännyköitä voitaisiin yhdistää oikeisiin omistajiinsa.

PUHELIN USEIMMITEN PÄÄKOHDE

Yli puolet (57 %) varkauksista kohdistui joko vai puhelimeen tai puhelin oli selvästi tärkein kohde. Noin neljänneksessä tapauksista vietiin käsilaukku, reppu tai kassi, jolloin puhelimen lisäksi katosi usein lompakko ja muitakin tavaroita. Neljä viidestä varastetusta puhelimesta oli Nokian valmistamia, yksi neljästä oli Nokian 3310.

Puhelimien arvo oli merkittävä rikosilmoituksiin vain neljäsosassa tapauksia, ja näissä GSM-puhelimien keskiarvo oli 200 euroa. Kaikkien varastettujen matkapuhelimien keskiarvo lienee kuitenkin alhaisempi, koska halvempien mallien arvo näytti jääneen useammin merkittämättä. Yleisimmin varastetun mallin, Nokian 3310:n, suositushinta heinäkuussa 2002 oli 155 euroa ja käytettynä tätä laitetta myytiin yleisesti 70 eurolla. Monet varastetut puhelimet olivat vielä vanhempaa mallia. Joukossa on tietenkin myös kalliimpia laitteita. Viitisen prosenttia varastetuista puhelimista oli Nokian kommunikattoreita, jonka uuden mallin suositushinta keväällä 2002 oli 1 140 euroa.

Useimmissa tapauksissa varastettujen matkapuhelimien arvo jää kotivakuutusten omavastuun alle tai sen tienoille. Sellaisia matkapuhelinvakuutuksia, joissa omavastuu olisi olennaisesti pienempi, on ilmeisesti harvalla. (Britannian tällaisia vakuutuksia näyttää olevan yleisemmin. Liittymä, kännykkä ja käytännössä omavastuuton vakuutus kaupataan usein yh-

tenä pakettina. Tämä saattaa vähentää käyttäjän huolellisuutta ja myös tehdä vakuutuspetoksen houkuttelevammaksi.)

Ennen selvitystä oletimme, että puheajan anastus olisi olennainen osa kännykkävarkauksia. Näin ei kuitenkaan näyttänyt olevan. Vain yksi 107:stä varkausilmoituksesta sisälsi maininnan puheajan anastuksesta – summa oli tosin tuntuva.

RYÖSTÖN UHRIT NUORIA MIEHIÄ

Matkapuhelimien ryöstöt ovat Suomessa suhteellisen harvinaisia, vain viitisensataa vuodessa (mikä tosin on lähes neljännes kaikista ryöstörikosista).

Kolmenkymmenenryhden

ryöstökuvauksen joukosta erottuu pari lajityyppiä, jotka toistuvat muutaman kerran. Ensimmäisen lajin uhri on päihtynyt, aika on myöhäisiltä tai yö ja paikka katu tai muu julkinen tila. Tekijästä ja koko tapahtumasta jää uhrille joskus vain hatara muistikuva. Toisen tyyppin uhri on teiniikäinen, joka joutuu päiväsaikaan kahden tai useamman ryöstäjän ahdistamaksi tilanteesta, josta ei uskalla tai onnistu pakenemaan. Usein uhrituntee ryöstäjät jollain tapaa ennestään, ja he ovat häntä vain vähän vanhempia. Joukossa on kuitenkin hyvin monenlaisia muitakin tapaus-tyyppejä. Muutamissa tapauksissa tekijä uhkasi uhria kädessään pitämällä teräaseella, mutta yleisempiä olivat tapa-

ukset joissa uhriin kohdistettiin aseetonta väkivaltaa tai sitten pelkkiä uhkauksia.

Kännykkäryöstön uhrit ovat nuorempia kuin varkauksien uhrit. Ryöstön uhrien keski-ikä näytteessä oli 25,4 vuotta kun se varkausuhreilla oli melkein kymmenen vuotta enemmän. Alle 15-vuotiaita oli ryöstön uhreista 15 % (varkauden 5 %) ja alle 18-vuotiaita 32 %. Englantilaiset kännykkäryöstön uhrit olivat muuten tätäkin nuorempia: 48 % heistä oli alle 18-vuotiaita.

Kun varkausuhrien sukupuolijakauma on tasainen, ryöstöjen uhreista valtaenemmistö on miehiä. Englannissakin kännykkäryöstöjen uhreista 80 % oli mie-

Keskustelu kännykkäryöstöistä Englannissa

Matkapuhelinanastukset nousivat Englannissa poliittiseksi kysymykseksi. Pitkän tasaisen kauden ja jopa alamäen jälkeen katuryöstöjen määrä kääntyi nousuun. Kävi ilmi, että lukuja nostivat matkapuhelimien anastukset. Englannin ja Walesin sisäministeriö, Home Office, tarttui asiaan.

Home Officen arvion mukaan Englannissa ja Walesissa ilmoitettiin poliisille vuonna 2001 noin 330 000 varkautta tai ryöstöä, joissa kohteena oli kännykkä. Kyselytutkimusten perusteella kännykkävarkauksia ja -ryöstöjä oli tosiasiaa noin 710 000.

Kännykkäryöstöjä poliisille ilmoitettiin arviolta 25 000, suhteellisesti viisi kertaa enemmän kuin Suomessa. Ryöstön riski vaih-

teli jyrkästi. Lontoossa oli yli 200 puhelinryöstöä 100 000 asukasta kohti, Kentissä vain kahdeksan.

Varastettuja puhelimia oli Englannissa poliisiin mukaan helppo kierrättää. Puhelimen välittämiseen ja käyttökuntoon saattamiseen oli kehittynyt hyvin toimiva alamaailman verkosto. Vuoden 2002 lokakuuhun saakka oli laillista muuttaa laitteiden tunnistetietoja ja tarjota palveluja, ohjelmia ja laitteita tällaisia toimia varten.

Englannin sisäministeriö on suunnitellut monitasoisen kännykkävarkauksien torjuntaohjelman.

Yksi elementti ohjelmassa on varastettujen puhelimien laitekoodien tietokanta, joka mahdollistaa puhelimen käytön estämisen, vaikka niihin asetettaisiin uusi SIM-

kortti. Kesällä 2002 aloitti toimintansa kansainvälisen GSM-yhdistyksen tietokanta, joka pitää yllä "mustaa listaa" asiattomista puhelimista. Joulukuun alkuun mennessä siihen oli liittynyt 32 operaattoria eri maista, ja listalla oli tuolloin noin 2,2 miljoonaa puhelinta.

Toiseksi tuetaan valmistajien pyrkimyksiä tehdä laitteen tunnusnumeron (IMEI-koodin) peukaloiminen teknisesti hankalammaksi. Lisäksi Englannissa kriminalisoitiin IMEI-koodin muuttaminen. Ensimmäiset oikeusjutut ovat vireillä.

Myös puhelimen käyttäjät yritetään saada pitämään parempaa huolta laitteistaan, ja miljoonapainoksena levitetystä esitteestä annetaan tästä ohjeita.

→ hiä. Suomalaisotoksessa sukupuolijakauma oli miltei sama: 34:stä uhrista seitsemän oli naisia. Yksin liikkuneiden uhrin joukossa naisten osuus oli vielä pienempi, kolme 26:sta.

Miksi kännykkäryöstöjen ja -varkauksien uhrin sukupuolijakaumat poikkeavat? Muutamassa tapauksessa miehen vastarinta muutti tilanteen ryöstöksi, kun se muuten olisi jäänyt varkaudeksi: mies ryhtyi ottamaan väkisin takaisin ryöstettyä omaisuutta tai lähti puhelimen sieppaajan perään. Joissakin tapauksissa tappelu tai pahoinpitely saattoi kehittyä ryöstöksi, ja miehet ovat paljon useammin kuin naiset katu- ja ravintolaväkivallan osapuolia. Nämä tapaukset ovat kuitenkin liian harvoja selittääkseen koko sukupuolieron. Olenaisempi tekijä lienee se, että naiset välttävät miehiä enemmän ryöstäjälle otollisia tilanteita (Fry & Takala 2001).

USEIMMAT VARKAAT NUORIA MIEHIÄ

Lokakuun alkuun mennessä selvitettyssä vuoden 2002 Helsingin matkapuhelinvarkauksissa oli 401 epäiltyä (1,4 epäiltyä juttua kohti). 75 % epäillyistä oli miehiä, 25 % naisia. Tämä naisten osuus on hieman suurempi kuin naisten osuus kaikista varkausrikkoksiin syyllisiksi epäillyistä (joka on viime vuosina ollut 20–21 %). Epäiltyjen keski-ikä oli 27 vuotta, sama miehillä ja naisilla. Nuorin epäilty oli 12-vuotias ja vanhin 69. ■

Jukka-Pekka Takala on suunnittelija OM:n kriminaalipoliittisella osastolla/rikoksentsorjantaneuvostossa.

Matkapuhelin valvoo vangin liikkeitä

Hämeenlinnan vankilan Vanajan osastolla matkapuhelinvalvonta on ollut koekäytössä lokakuusta 2000 lähtien. Saatujen hyvien kokemusten myötä kokeilu laajennettiin viime kesänä kolmeen muuhun avolaitokseen sekä neljään suljettuun laitokseen. Puhelimia on nyt kaikissa vankiloissa käytössä yhteensä 28.

Vankeinhoitolaitos lähti kokeiluun Radiolinjan tarjottua paikannuspalvelua. Pilottilaitokseksi valittiin Vanajan osasto, koska se on avolaitos, josta vangit käyvät ulkopuolella lähes päivittäin ja osastolla suorittavat rangastustaan hyväkäytöksiset ja luotettavaksi arvioidut vangit. Tämän oletettiin takavan sen, että puhelimet palautuvat takaisin osastolle. Yhtään laitetta ei kokeilun aikana olekaan hävinnyt eikä tahallisesti turmeltu.

Vanajalla käytössä on ollut kolmesta neljään puhelinta. Niitä ovat käyttäneet laitoksen ulkopuolella opiskelevat sekä siviilityössä kävijät. Siviilityö- sekä opiskeluluvan ehtoihin on sisällytetty paikannuspuhelimien käyttövelvollisuus.

Puhelimille on ollut käyttöä myös erilaisissa vankien laitoksen ulkopuolella käynnissä, mm. poistumisluvilla sekä tilaisuuksissa ilman välitöntä valvontaa. Tällaisia tilaisuuksia ovat mm. AA- ja NA-kerhot, hengelliset tilaisuudet ja autokoulussa käyn-

nit. Poistumislupien ehtoihin on tällöin sisällytetty ehto puhelimen ottamisesta mukaan.

Puhelin on tavallisen näköinen matkapuhelin, johon on tehty tarpeelliset muutokset seurantaan varten. Vanki ei voi soittaa puhelimella muualle kuin ennalta määritellyn vankilan päivystysnumeroon tai yleiseen hätänumeroon 112. Puhelimesta on poistettu tekstiviestien lähettämismahdollisuus.

Vankilalta on mahdollisuus tehdä tarkistussoitto, keskustella vangin kanssa ja tarkistaa puhelimen sijainti. Vankilan tietokoneeseen on asennettu ohjelma, joka antaa näyttörudulle karttapohjan, jossa valvottavan puhelimen sijainti näkyy pisteenä kartalla. Karttapohjalle saadaan myös koordinaatit sekä voidaan mitata etäisyys vaikkapa Vanajan osastolta. Lisäksi puhelimen kulkema reitti saadaan näkyviin.

VANGITKIN OLLEET TYYTYVÄISIÄ

Vankia voidaan seurata koko hänen laitoksen ulkopuolella olonsa ajan. Puhelin ei millään tavoin reagoi seurantaan eikä vanki koskaan tiedä, milloin häntä valvotaan. Poistumislupien seurannassa voidaan varmistua vangin noudattavan luvan ehtoja oleskelupaikkakunnan suhteen. Mikäli vangille on määrätty lähestymiskielto, valvonta on entistä tärkeämpää.

Paikannuspuhelinvalvon-

nalla vapautetaan resursseja päivittäiseen työskentelyyn vankilassa, koska aina ei tarvitse mennä henkilökohtaisesti tarkistamaan vangin oleskelua paikanpäälle.

Vangilla on suora yhteys osastolle ongelmatilanteissa, esimerkiksi myöhästyttyään vaikka auton hajoamisen tai junan myöhästymisen vuoksi.

Puhelimen käyttö lisää luottamusta ulkopuolella olevan vangin ja vankilan välillä. Vanki pystyy todistamaan sen, että on todella ollut siellä, missä on ollut lupa olla. Tehdyistä tarkistuksista saadaan tulostettua kartta, josta olinpaikat käyvät selville – eli saadaan kirjallinen todiste asian mahdollista myöhemmää käsittelyä varten.

Paikannuspuhelinta käyttäneiltä/käyttämään joutuneilta vangeilta palaute onkin ollut yllättävän positiivista. Vangit ovat enimmäkseen kokeneet laitteen mahdollisuutena todistaa olevansa luottamuksen arvoisia.

Tällainen etävalvonta lisää myös vankilan toiminnan uskottavuutta ja luotettavuutta yhteiskunnan muiden toimijoiden silmissä.

Kokeilun aikana tuli myös negatiivisia kokemuksia, mutta ne olivat enimmäkseen teknisiä ongelmia, ns. lastentauteja, ja järjestelmän käyttöönottoon ja sisäänajoon liittyneitä vaikeuksia. ■

Tammi-Moilanen on Vanajan osaston johtaja ja Salo ylivartija.

Liikennevalvontaan suhtaudutaan positiivisesti. Runsas puolet vastaajista halusi ylinopeusvalvontaa lisäävän.

■ T A P I O L A P P I - S E P P Ä L Ä

Yleisön käsitykset vuoden 1999 sakkouudistuksesta

Yleisö on tyytyväinen päiväsakkojärjestelmään ja liikenneerikosten seuraamusjärjestelmään yleisesti. Vuonna 2001 tehdyissä haastatteluissa liikennesakkoja piti oikeudenmukaisena 60 % vastaajista. Liian lieviksi sakot arvioi 14 % ja liian ankariksi 17 %. Vuoden 1999 sakkouudistus ei juurikaan muuttanut käsityksiä. Kesällä 2000 annetut kohusakot eivät näytä murentaneen luottamusta liikenteen sakotusjärjestelmään. Sen sisällöstä yleisö on tosin huonosti perillä. Vajaa puolet tiesi, mihin päiväsakon rahamäärä perustuu. Tyytyväisyys tai tyytymättömyys sakkoihin ei ole yhteydessä käsityksiin sakotuksen perusteesta. Oman mahdollisen päiväsakkonsa suuruuden tiesi vajaa kolmannes vastaajista.

Lokakuun alussa vuonna 1999 tuli voimaan sakkouudistus, jossa päiväsakon suuruus alettiin määrätä nettotulojen perusteella, kun aikaisemmin käytettiin bruttotuloja; päiväsakon minimiä korotettiin ja rikesakon soveltamisalaa laajennettiin.

Uudistus nosti sakkosummaa. Yleisimmin käytettyjen liikenteen rangaistusmääräyssakkojen rahamäärä kasvoi

vuosina 1998–2001 kolmanneksella. Muuntoon saatettujen sakkojen lukumäärät kasvoivat ja muuntorangaistusta suorittavien vankien määrä kaksinkertaistui.

Hallitus perusteli muutoksia mm. sillä, että uudella tavalla lasketun sakon suuruus koettaisiin eri tulonsaajaryhmissä oikeudenmukaiseksi. Yleisön käsityksiä sakkouudistuksesta on selvitetty Oike-

uspoliittisessa tutkimuslaitoksen haastattelututkimusten sarjassa (Optulan julkaisu 195). Tutkimusta varten haasteltiin 2966 ihmistä vuosina 1999–2001.

TIEDOT SAKKOJÄRJESTELMÄSTÄ HEIKKOJA

Päiväsakkojärjestelmän periaatteet tunnettiin huonosti. Useimmat vastaajat uskoivat sekä bruttoperiaatteen aikana

Tieto sakkouudistuksesta saavutti yleisön verraten kehnosti. Uudistusta seuranneena keväänä vain noin 60 prosenttia vastaajista kertoi havainneensa lainuudistuksen.

→ että nettotulon käyttöön ottamisen jälkeen, että päiväskakon perusteena ovat nettotulot.

Vain puolet osasi lainkaan ottaa kantaa kysymykseen, kuinka suuri päiväsakko määrätään henkilölle, jolla ei ole tuloja (ns. minimipäiväsakko). Oikea minimi tiesi ennen sakkouudistusta 14 ja uudistuksen jälkeen enää 5 prosenttia vastaajista.

Oman päiväskakkonsa suuruutta koskevaan kysymykseen osasi ottaa kantaa vain joka kolmas, ja valtaosa näistäkin arvioi oman päiväskakkonsa todellista suuremmaksi.

Tieto sakkouudistuksesta saavutti yleisön verraten kehnosti. Uudistusta seuranneena keväänä vain noin 60 prosenttia vastaajista kertoi havainneensa lainuudistuksen. Myös käsitykset muutoksen sisällöstä olivat monella tapaa epätarkkoja.

SAKOTUSTA PIDETÄÄN OIKEUDENMUKAISENA

Liikennesakkojen suuruutta useimmat (60 %) pitivät oikeudenmukaisena, mutta liian lievinä kuitenkin vajaa viidennes ja vajaa kuudennes liian ankarina. Naiset vaativat isompia sakkoja kuin miehet. Mieli-pidejakautuma on pysynyt jokseenkin samana vuosina 1999–2001.

Päiväsakkojärjestelmää oikeudenmukaisena pitävien osuus vaihteli eri

otoksissa 64 ja 75 prosentin välillä. Päiväsakkojärjestelmää ei tunnuta pitävän suurituloisia syrjivänä, eivätkä kesän 2000 suuret kohusakot näytä murentaneen luottamusta päiväskakkojärjestelmään. Itse asiassa järjestelmään myönteisesti suhtautuneiden osuus kasvoi kesän 2000 kuluessa. Vuonna 2001 arvioissa oli kuitenkin palattu hieman lähemmäksi vuoden 1999 vastauksia.

Oikeudenmukaisuusarviot vaihtelivat eri vastaajaryhmissä. Ne jotka eivät itse aja autoa, pitivät päiväskakkojärjestelmää oikeudenmukaisempina kuin autoa ajavat, ja miehet suhtautuvat naisia kriittisemmin päiväskakkojärjestelmään. Kuitenkin kaksi kolmasosaa (70 %) kuljettajistakin ja saman verran miehistä (69 %) piti järjestelmää oikeudenmukaisena.

Tulojen ja vastaajakäsitysten välillä oli selvä yhteys. Vastaajan omien tulojen kohotessa kasvoi myös kriittisyys päiväskakkojärjestelmään. Uudistuksen jälkeen sakkoja liian ankarana pitävien osuus kasvoi nimenomaan korkeimmissa tuloluokissa.

Kiista ”bruttosakotus vastaan nettosakotus” on jäänyt yleisölle vieraaksi. Sillä, uskottiinko sakotuksessa noudatettavan bruttoperiaatetta vai nettoperiaatetta, ei ollut vaikutusta siihen, mitä mieltä sakkojärjestelmästä oltiin. Ihmiset eivät ylipäätään ole olleet selvillä sa-

kotuksen perusteista siten, että he olisivat voineet olla järjestelmään sillä tavoin tyytymättömiä, kuin sakkojärjestelmän kritiikissä on otaksuttu.

Vuonna 2001 tasan puolet kannatti ja toinen puoli vastusti päiväskakon ylärajaa. Se mille tasolle tuo yläraja tulisi asettaa, vaihteli hieman tarjottujen vastausvaihtoehtojen mukaan. Kun vaihtoehdot alkoivat 5 000 markasta, sopivaksi koettu katto sijaitsi keskimäärin 10 000 markan vaiheilla. Kun vaihtoehdot alkoivat 300 markasta, soveliaaksi koetun päiväskakon yläraja sijoittui keskimäärin 5 000 markan vaiheilla.

OIKEUDENMUKAINEN SAKKO YLINOPEUDESTA

Vastaajia pyydettiin arvioimaan 30 km/t ylinopeudesta (rajoitus 50 km/t) eri tulonsaajaryhmille määrätyn ylinopeussakon oikeudenmukaisuus (taulukko).

Yleisön oikeuskäsitykset vastaavat hyvin nykyistä rangaistuskäytäntöä. Ne jotka olivat annettuihin ylinopeussakoihin tyytymättömiä, pitivät niitä pikemminkin liian ankarina kuin liian lievinä. Mutta kuitenkin mitä suurituloisemmasta autoilijasta oli kysymys, sitä useampi vastaaja piti hänen saamiaan sakkoja lievinä. Vastaavasti sakkoja liian ankarina pitävien osuus kasvoi sitä mukaan kuin sakotettavan tulotaso aleni.

Myös haastateltavien oma tulotaso

Arviot 30 km/t ylinopeudesta (rajoitus 50 km/t) eri tulonsaajaryhmille määrätyn ylinopeussakon oikeudenmukaisuudesta, vastaukset vuonna 2001.

	Työtön 900 mk sakko	Edustaja 2 200 mk sakko	Johtaja 7 500 mk sakko
Tuomittu rangaistus on:			
– liian lievä	5 %	9 %	21 %
– sopiva	53 %	55 %	56 %
– liian ankara	42 %	36 %	24 %

Kun kysymykset tarkennettiin koskemaan konkreettista tilannetta, rangaistuksia oikeudenmukaisina pitävien osuus kasvoi ja rangaistuksia liian lievinä pitävien osuus väheni.

oli yhteydessä annettuihin vastauksiin. Pienituloiset pitivät johtajan sakkoa liian lievinä ja työttömän sakkoa liian ankarana. Vastaajien tulotason kohotessa kasvoi myös niiden osuus, jotka pitivät johtajalle määrättyä sakkoa turhan ankarana. Sakon oikeudenmukaisuusarviot heijastavat vastaajien omaa elämäntilannetta ja maksukykyä.

RATTIJUOPUMUSRANGAISTUSTEN TASO

Haastatteluissa kysyttiin myös vastaajien kantaa kahteen konkreettiseen rattijuopumus-rangaistukseen. Kun oli kysymys rattijuopumuksen perusmuodosta rangaistukset vastasivat hyvinkin tarkasti yleisökäsityksiä: 61 % vastaajista piti annettua 6 000 markan sakkorangaistusta sopivana, 19 % liian lievinä ja 20 % liian ankarana.

Myös törkeästä rattijuopumuksesta uusijalle tuomittua 60 tunnin yhdyskuntapalvelua pieni enemmistö piti sopivana rangaistuksena, mutta lähes yhtä moni piti tuomiota liian lievinä.

Tulos poikkeaa aiemmista rangaistusgallupeista, joiden mukaan kolme neljästä pitää rattijuopumuksesta tuomittuja rangaistuksia liian lievinä. Kun kysymykset tarkennettiin koskemaan konkreettista tilannetta, rangaistuksia oikeudenmukaisina pitävien osuus kasvoi ja rangaistuksia liian lievinä pitävien osuus väheni. Tämä osoittaa, että erheittä syntyy, jos vastattavaksi asetetaan liian yleisluonteisia kysymyksiä.

LIIKENNEKONTROLLIN KOHDENTAMINEN

Suomalaiset suhtautuvat liikennevalvontaan positiivisesti. Runsas puolet vastaajista olisi halunnut ylinopeusvalvontaa lisäävän. Ohitustilanteiden, rattijuopumuksen ja autovarkauksien valvonnan lisäämistä toivoi kolme neljästä

vastaajasta, eli melkein yhtä moni kuin huumausaineiden myynnin valvonnan lisäämistä.

Naiset toivoivat intensiivisempää liikennevalvontaa kuin miehet. Iän lisääntyessä lisääntyi myös valvonnan suosio kaikilla liikennekäyttäytymisen alueilla, mutta tulojen kasvaessa oltiin yhä useammin sitä mieltä, että ylinopeusvalvontaa on turhan paljon.

SAKOTUSKYNNYKSEEN SUHTAUTUMINEN

Sovellettavista sakotuskynnyksistä oltiin selvillä verraten hyvin. Erityisen hyvin tunnettiin rikesakon alin soveltamisraja eli milloin ylinopeudesta käytännössä ryhdytään "kirjoittamaan sakkoja". Lähes puolet vastaajista arveli sakkorajan ylittävän, kun ylinopeutta on 10 km/t, mikä lienee myös ollut melko vakaa käytäntö.

Kysyttäessä millaista sakotuskäytäntöä vastaajat itse olisivat valmiita suosittamaan, viidennes kannatti ylinopeuksien "nollatoleranssia". Selvä enemmistö, neljä viidestä, suositti kuitenkin jonkinlaisen sakotuskynnyksen käyttöä. Kolmannes sakottaisi vain vaaran aiheuttaneista ylityksistä ja vajaa puolet kannatti nopeussakkojen antamista vasta tietyn kynnyksen jälkeen.

Naiset suhtautuivat miehiä tiukemmin sakotuskynnysten soveltamiseen. Ne jotka eivät itse aja autoa, olivat odotusti kaikkein tiukimpia. Neljä kymmenestä naisesta, jolla ei ole autoa, kannatti ylinopeussakotuksen nollatoleranssia. Autoilevista miehistä tällä kannalla oli vain joka kymmenes.

YLEISÖ HYVÄKSYY SAKKOVILPIN SÄÄNTELYN

Sakkovilpin sääntely saa yleisön varauksellisen tuen. Suuri enemmistö (85–90 %) tietää, että tulotietojen valehtelu on

rangaistavaa, ja hyväksyy sen (95 %). Valehtelun arveltiin hieman vähentyneen uudistuksen jälkeen, mutta edelleen keskimäärin joka kolmannen arveltiin valehtelevan tulonsa poliisille. Tosiasiaa kuitenkin sakkouudistus teki sakkovilpin käytännössä lähes mahdottomaksi.

KAMERAVALVONTA SAA TUKEA

Kameravalvonta sai yleisön selvän tuen. Sitä piti suositeltavana 39, hyväksyttävänä 35, yhdentekevänä 7, arveluttavana 13 ja hylättävänä 6 prosenttia vastaajista. Mielipiteet säilyivät jokseenkin samoina vuosina 1999–2001. Autoa ajavat olivat selvästi kriittisempiä kuin muut vastaajat, mutta heistäkin runsaat kaksi kolmasosaa suhtautui kameravalvontaan myönteisesti ja vain neljännes piti sitä arveluttavana tai hylättävänä.

ERI LIIKENNETURVALLISUUS-TOIMIEN TÄRKEYS

Tärkeimpinä liikenneturvallisuustyön muotoina pidettiin koulussa tehtävä liikenneturvatyötä, asenneopetusta auto-kouluissa sekä ajotaitojen kehittämistä. Selvästi vähemmän suosiota saivat rangaistusten koventaminen ja nopeusrajoitusten alentaminen.

Ääripäitä edustivat liikenneturvallisuusasioiden käsittely kouluissa, mitä 77 prosenttia vastaajista piti erittäin tärkeänä, ja nopeusrajoitusten alentaminen, jota erittäin tärkeänä piti vain 4 prosenttia vastaajista. Käsitteet pysyivät jokseenkin samoina vuosina 1999–2001. ■

Tapio Lappi-Seppälä on Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen johtaja.

Rikosten määrä laskenut hieman viime vuosina

Tilastokeskuksen ennakkotietojen mukaan poliisin tietoon tuli vuonna 2002 noin 737 000 rikosta. Määrä on laskenut edellisestä vuodesta runsaalla 10 000:lla eli hieman yli prosentin. Rikosten kokonaismäärän kasvu on 1990-luvulla taittunut ja viime vuosina suunta on ollut lievästi laskuvoittainen. Rikollisuuskuvaa ovat muuttaneet huumausaine- ja talousrikollisuus.

Kaikista poliisin tietoon tulleista rikoksista lähes puolet on liikenne-rikoksia. Yhdessä omaisuusrikosten kanssa ne käsittävät suurimman osan rikoksista (87 % v. 2001 ja 2002). Varkauksia on lähes neljännes kaikista ilmoitelluista rikoksista.

Rikollisuuden kokonaisraakenne ei ole juuri muuttunut 20 vuodessa. Merkittävin muutos on huumausainerikollisuuden voimakas kasvu 1990-luvulta alkaen. Huumeikaupan kasvaneet markkinat (mm. nuorten huumeiden käytön ja ns. viihdekäytön lisääntyä) ovat tuoneet järjestäytyneitä rikollisuutta. Huumeiden käytön rahoittaminen lisäsi puolestaan omaisuusrikollisuuden määrää, varsinkin silloin kun katukauppahinnat olivat vielä korkeita. Ammattimaiseen huumerikollisuuteen kytkeytyy huumevelkojen perintää ja rikollisten keskinäisiä väkivaltaisia välien selvittelyjä, mikä on vähitellen nostanut huu-

merikollisuuden huumeiden käyttöä näkyvämmäksi ongelmaksi. Huumerikollisuuden kasvu liittyy kansainvälisen liikkuvuuden lisääntymiseen ja erityisesti lähialueilla tapahtuneisiin muutoksiin.

Toinen 1990-luvun ilmiö oli talousrikollisuus, joka liittyi vuosikymmenen alun taloudelliseen lamaan. Talousrikokset uutisoitiin näkyvästi, koska rikoksiin syyllistyneissä oli tunnettuja henkilöitä ja niistä saadut hyödyt olivat suuria. Tämän jälkeen keskityttiin ns. harmaan talouden erilaisiin ilmiöihin, mm. pimeän työvoiman käyttöön. Viime aikoina on alettu puhua myös organisoidusta talousrikollisuudesta, jolla on joiltakin osin väitetty olevan yhteyksiä myös huumerikollisuuteen ja rahanpesuun.

Talousrikollisuus, huumausainerikollisuus ja niiden kansainväliset kytkennät ovat lisänneet poliisin työtä. Vaikka näiden rikosten kokonais-

määrä näyttää tilastollisesti tarkasteltuna edelleen suhteessa muuhun rikollisuuteen verraten vähäiseltä, niiden rikostutkinta kestää kauan ja vie paljon resursseja. Poliisityön hajautuminen yhä useampaan ja vaikeammin tutkittavaan rikostyyppiin on saattanut vaikuttaa siihen, että perinteisten rikostenkin selvitysasteet ovat heikentyneet.

OMAIUUSRIKOLLISUUS VÄHENEMÄSSÄ

Liikenne-rikosten ohella perinteinen massarikollisuus työllistää poliisia edelleen eniten. Tavalliset ja lievät pahoinpitelyt, näpistyksiset ja tavalliset varkaudet, moottorikulkuneuvon käyttövarkaudet, vahingonteot ja rattijuopumus muodostavat yhdessä yli kolmanneksen tilastoiduista rikoksista. Näistä massarikoksista ns. tavallinen varkaus on selvästi yleisin.

Vuonna 2002 poliisin tietoon tuli ennakkotietojen mu-

kaan noin 110 000 tavallista varkautta ja 64 000 näpistystä. Varkausrikollisuus (177 500 rikosta vuonna 2002) on kaikkiaan vähentynyt viime vuosina selvästi (8 % vuodesta 2000). Varkaudet vähenivät laman seurauksena ja alkoivat taas nousukaudella lisääntyä.

Näpistysten määrä on jatkanut kasvuaan. Siihen ovat vaikuttaneet myymälöiden valvonnan tehokkuus ja ilmoituskäytännön muutokset. Kaupan alaa on alkanut huolestuttaa yhä enemmän se, että myymälävarkauksissa ammattimaisen rikollisuuden piirteet, aseiden käyttö ja henkilökunnan uhkailu, ovat lisääntyneet. Varkausrikoksista viidennes on myymälävarkauksia tai -näpistyksiä. Asunto- ja liikemurrot ovat koko ajan vähentyneet, sen sijaan autosta tehdyt varkaudet ovat vuosittain lisääntyneet tai pysyneet ennallaan.

Haastattelututkimusten perusteella on arvioitu, että ko-

titelouksia koskeva varkausrikkosten määrä on vähintään kaksinkertainen poliisin tilastoimaan rikollisuuteen verrattuna. Reilut 20 vuotta sitten vain joka kolmas kotitalouteen kohdistunut varkausrikos ilmoitettiin poliisille. Rikosten ilmoitusalttiuden lisääntyminen on näin ollen kasvattanut tilastoitua rikollisuutta. Rikosten määrässä ja uhriksi joutumisen yleisyydessä ei kuitenkaan ole tapahtunut 10 vuodessa olennaisia muutoksia.

Moottoriajoneuvon luvattomat käytöt (nykyisin moottorikulkuneuvon käyttövarkaudet) ovat parin viime vuoden ajan vähentyneet tuntuvasti (21 % vuodesta 1999). Käyttövarkaudet ovat kehittyneet jokseenkin samansuuntaisesti varkausrikollisuuden kanssa 10 viime vuoden aikana. Luvattomat käytöt ovat olleet tyypillisesti nuorisoriikkollisuutta – ajoneuvo on otettu seikkailu- ja huvittelumielessä. Näihin rikoksiin on voinut

liittyä auton osien ja autossa olleen omaisuuden anastamista ja vahingoittamista. Poliisin tietojen mukaan autojen otto rikoskeikoille on lisääntynyt, joten näiden rikosten väheneminen kohdentuu enemmän nuorisoriikkollisuuteen. Osa ajoneuvosta on tarkoitettu varastaa pysyvästi ja viedä ulos maasta esimerkiksi osina. Näitä arvokkaisiin ajoneuvoihin kohdistuvia rikoksia poliisi on kirjannut viime vuosina merkittävästi vähemmän kuin 1990-luvun alussa.

Vahingontekorikosten määrän kolmen vuoden ajan kestänyt nousu pysähtyi vuonna 2001. Poliisin tietoon tuli runsaat 46 000 vahingontekoa vuonna 2002, kun niitä vuonna 2000 kirjattiin vielä yli 50 000.

Haastattelututkimusten mukaan vahingontekojen määrässä ei ole tapahtunut 20 vuodessa suuria muutoksia. Sen sijaan poliisille ilmoitettujen tapausten osuus on koko

ajan lisääntynyt. Koululaiskyselyjen perusteella nuorten töhrimis- ja muut vahingontekorikokset ovat 1990-luvun puolivälin jälkeen harvinaistuneet.

VÄKIVALTA ISTUU EDELLEEN TIUKASSA

Poliisin tietoon tuli lähes 28 000 pahoinpitelyrikosta vuonna 2002. Määrä on lisääntynyt noin puolella kymmenessä vuodessa (49 % vuodesta 1993). Lisääntyminen koskee kuitenkin paljolti vain lieviä pahoinpitelyjä. Tähän ovat vaikuttaneet mm. lainsäädännön muutokset. Tavallisten pahoinpitelyjen vuosittaisissa määrissä ei ole vuodesta 1995 tapahtunut olennaisia muutoksia. 15–17-vuotiaiden nuorten väkivaltarikollisuus on varsin selvästi lisääntynyt 1990-luvun puolivälin jälkeen.

Vuosina 1980–1997 tehtyjen väestöhaastattelujen mukaan vamman aiheuttaneet väkivaltatapaukset ovat vä-

hentyneet. Tilastoidun rikollisuuden kasvu näyttäisi näiden ja kansainvälisten uhritutkimusten valossa johtuvan ensisijaisesti rikosten ilmoitusalttiuden kasvusta.

Haastattelututkimusten mukaan katuväkivallan osuus on jatkuvasti vähentynyt ja työssä kohdatun väkivallan osuus vastaavasti kasvanut. Tämä väkivallan rakennemuutos perustuu väestön ikääntymiseen ja ajankäyttötottumusten muutoksiin. Perheväkivallan määrän kehityksestä on eri tutkimuksissa jossain määrin ristiriitaista tietoa. Perheväkivalta kohdistuu pääasiassa naisiin ja on luonteeltaan keskimääräistä vakavampaa ja toistuvaa.

Väkivaltarikollisuus on voimakkaasti yhteydessä alkoholin kokonaiskulutukseen ja käyttötottumuksiin. Lama-vuosien jälkeen alkoholin nauttiminen kodin ulkopuolella on taas yleistynyt ja ravintoloiden määrä lisääntynyt sekä niiden aukioloajat pidentyneet. Tämäntyyppinen vapaa-ajanvieton muutos heijastuu herkästi myös kasvavana väkivaltalukuina. Alkoholin tuontirajoitusten muutos ja alkoholiverojen todennäköinen alentaminen yhdessä Baltian maiden EU-jäsenyyden kanssa tulevat kasvattamaan alkoholin kulutusta ja samalla alkoholihaittoja – yhtenä niistä väkivaltaa.

RATTIJUOPUMUS EI ENÄÄ JOKA MIEHEN TAPA

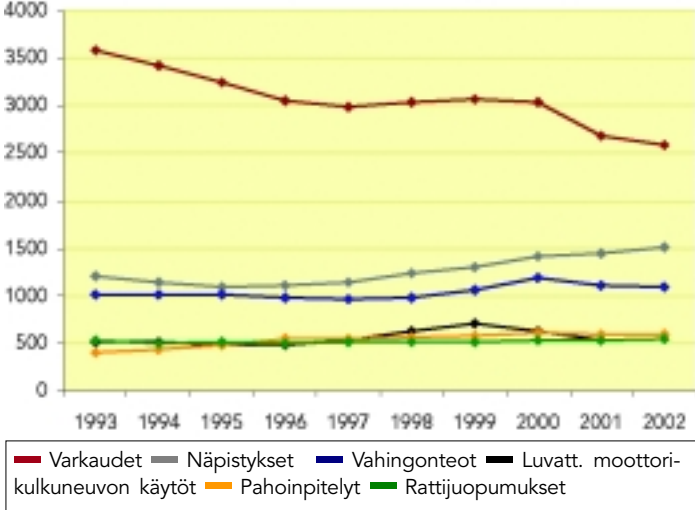
Rattijuopuneita jäi poliisin haaviin noin 23 000 vuonna 2002. Rattijuopumukset ovat olleet hienoisessa nousussa, mutta vuosittainen määrä on kuitenkin pysynyt kohtalaisen samana jo 10 vuotta. Vuoden 1990 luvun huippuluvusta (noin 30 000) ollaan oltu melko kaukana. Vuosittain sa-

Poliisin tietoon tulleet rikokset vuosina 1982, 1992, 2001 ja 2002.

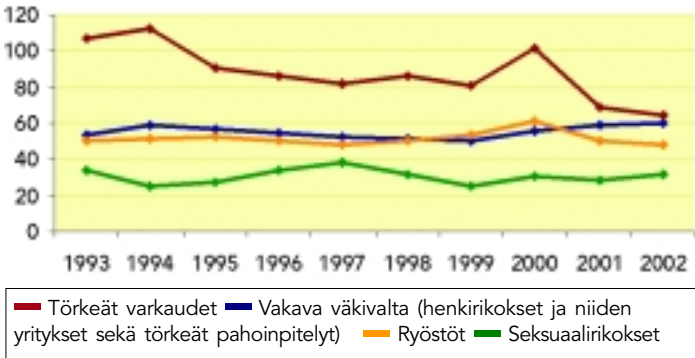
	1982		1992		2001		2002*	
	N	%	N	%	N	%	N	%
A. Väkivaltarikokset	20055	3,8	22845	2,8	29974	4,0	30398	4,1
– Kuolemaan johtanut	137	0,0	180	0,0	189	0,0	153	0,0
– Henkirikoksen yritys	203	0,0	281	0,0	367	0,0	381	0,1
– Pahoinpitelyt	15723	3,0	19086	2,3	27329	3,7	27872	3,8
– Ryöstörikokset	1763	0,3	2194	0,3	2157	0,3	2059	0,3
B. Seksuaalirikokset	1294	0,2	965	0,1	1224	0,2	1368	0,2
– Raiskaus	370	0,1	369	0,0	459	0,1	546	0,1
C. Omaisuusrikokset	192297	36,6	316514	38,7	286953	38,4	287490	39,0
– Varkausrikokset	114783	21,9	196455	24,0	178491	23,9	177521	24,1
– MA käyttövarkaus ¹⁾	8144	1,6	23781	2,9	22590	3,0	23280	3,2
– Vahingonteot	20836	4,0	43618	5,3	47401	6,3	46452	6,3
– Petokset ja kavallukset	22634	4,3	23388	2,9	16788	2,2	18309	2,5
D. Talousrikokset²⁾	1518	0,2	1983	0,3	2312	0,3
E. Liikennerikokset	248265	47,3	423560	51,8	366913	49,1	354894	48,2
– Rattijuopumus	20804	4,0	25741	3,1	22722	3,0	23033	3,1
F. Huumausainerikokset	1481	0,3	4063	0,5	12970	1,7	13813	1,9
Kaikki rikokset	525218	100%	818362	100%	747774	100%	736921	100%

*Vuotta 2002 koskevat luvut ovat ennakkotietoja. 1) moottoriajoneuvon käyttövarkaus
2) veropetokset, kirjanpitorikokset ja velallisen rikokset

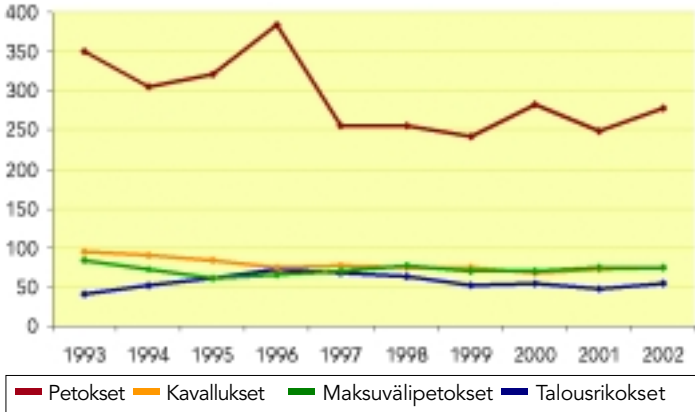
1. Poliisin tietoon tulleet massarikokset 100 000 yli 15-v. asukasta kohti.

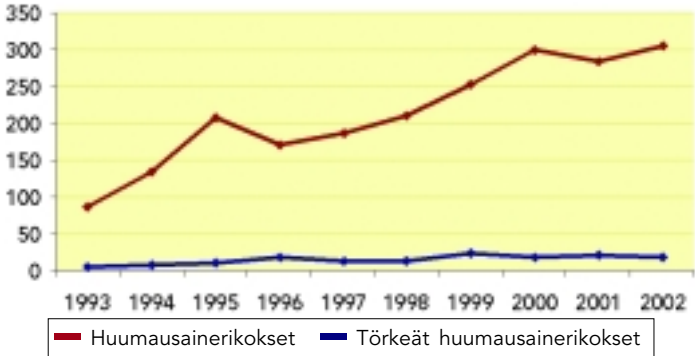
2. Poliisin tietoon tulleet vakavat rikokset 100 000 yli 15-v. asukasta kohti.

3. Poliisin tietoon tulleet talous-, petos- ja kavallusrikokset 100 000 yli 15-v. kohti.

4. Poliisin tietoon tulleet huumausainerikokset 100 000 yli 15-v. asukasta kohti.

moilla tienpätkillä samoihin aikoihin tehdyissä ratsiatutkimuksissa ei ole myöskään havaittu rattijuopumuksissa olennaisia muutoksia 10 viime vuoden aikana.

Voidaan arvella, että tehostunut poliisin valvonta on lisännyt kiinnijäämisriskiä niin, että alkoholia nauttineet välttivät entistä useammin autolla ajoa. Toisaalta ratsiatutkimuksissa on havaittu ns. maistelleiden kuljettajien osuuden nousseen, joten osin kyse on ehkä myös rajojen oppimisesta. Kiinni jääneistä yhä useampi onkin alkoholi-ongelmainen tai muutoin yhteiskunnan säännöistä piittaamaton ja usein tekoon syyllistynyt. Alkoholiolojen muutokset ennakoivat kuitenkin myös rattijuopumusrikollisuuden lisääntymistä. Huumeita koskevan ns. nollarajan säätäminen lisännee myös määrää.

VAKAVA RIKOLLISUUS YHÄ VAKAVAA

Vakavaksi rikollisuudeksi on tässä luettu henkirikokset ja niiden yritykset sekä törkeät pahoinpitelyt (=vakava väkivalta), ryöstöt, törkeät varkauudet ja seksuaalirikokset. Tällaisia rikoksia on kirjattu kahdena viime vuotena kaikkiaan hieman alle 9000 (enimmillään 10 500 vuonna 2000). Osuus kaikista rikoksista on reilun prosentin luokkaa. Jos tähän lisättäisiin törkeät huumausainerikokset ja talous- ja petosrikollisuuden törkeimmät tekemuodot, päästäisiin arviolta noin 10 000 vakavaan rikokseen vuodessa.

Piiloon jäävän vakavan rikollisuuden laajuutta on vaikea arvioida. Se on ammattimaista tai muuten järjestäytyntä rikollisuutta, joka poliisin arvioiden mukaan on huume-, talous-, paritus- ja ammattimaista varkaus- ja va-

rastetun tavaran kätkemisrikollisuutta.

Murhia, tappoja ja surmia tehtiin 125 vuonna 2002. Se on selvästi vähemmän kuin muutamana edellisvuonna. Henkirikosten määrä on kuitenkin pysynyt 1990-luvulla melko vakaana (keskimäärin 140 tapausta vuodessa). Tekijöistä ja uhreista selvästi suurin osa on monin tavoin syrjäytyneitä.

Kaikkiaan vakavia väkivaltarikoksia (henkirikokset, niiden yritykset ja törkeät pahoinpitelyt) on kirjattu viime vuosina runsaat 2 500. Erityisesti henkirikosten yritykset ja törkeät pahoinpitelyt ovat viime vuosina osoittaneet kasvua. Koska rajanveto pahoinpitelyn ja törkeän pahoinpitelyn välillä on jonkin verran häilyvä, lukuihin tulee suhtautua varauksin.

Tutkimusten perusteella ei voida sanoa, että väkivalta olisi raaistunut, vaikka vakavan väkivallan määrä näyttää lisääntyvän. Väkivaltarikoksista annetut tuomiot ovat keskimäärin koventuneet, mikä voi kieliä siitä, että väkivalta on sisällöllisesti muuttunut jotenkin julmemmaksi tai suunnitellummaksi. Kyse voi olla myös siitä, että tuomioistuimet ovat ryhtyneet suhtautumaan väkivaltarikoksiin ylipäätään jonkin verran ankarammin.

Ryöstöjen määrä on pysynyt melko vakaana, 2000–2200 rikosta vuosittain. Vuonna 2000 kirjattiin poikkeuksellisen paljon ryöstöjä, 2600. Rahalaitosryöstöt ovat suojaustekniikan kehittyessä käytännöllisesti katsoen loppuneet. Niiden tilalle on tullut kauppaalikeisiin, kioskeihin ja huoltoasemiin kohdistuneita aseellisia ryöstöjä.

Seksuaalirikoksissa on mukana raiskausten lisäksi lap-

siin ja nuoriin kohdistuneita seksuaalirikoksia sekä muita seksuaalisia hyväksikäyttöjä ja jonkin verran paritusrikoksia. Poliisin tietoon tulleita raiskausrikoksia on viitenä viime vuotena ollut noin 450–550. Tätä ennen niitä oli yleensä alle 400. Nousu saattaa johtua ilmoitusaltiuden lisääntymisestä. Seksuaalirikokset ovat nykyisin enimmäkseen virallisen syytteen alaisia rikoksia, mikä myös lisää ilmitulleen rikollisuuden määrää. Piilorikollisuus on suurta, mutta määrää on vaikea arvioida luotettavasti.

Varkausrikollisuuden väheneminen näkyy myös törkeissä varkauksissa. Viime vuosina näitä on kirjattu jo selvästi vähemmän kuin aiemmin.

TALOUSRIKOLLINEN SYÖ PÖYDÄSSÄSI

Talousrikoksiksi on tässä laskettu verorikokset, kirjanpitorikokset ja velallisen rikokset. 1990-luvun puoliväliin verrattuna tilastoitu määrä on vähentynyt aina vuoteen 2001 asti. Viime vuonna talousrikoksia tuli jälleen poliisin tietoon aikaisempaa enemmän, mikä johtui törkeiden veropetosten lisääntymisestä. Verorikoksia tuli ilmi vuonna 2002 noin 1 200. Kirjanpitorikokset ovat vähentyneet 37 % ja velallisen rikokset 53 % vuodesta 1996.

Velallisen rikosten kehitys mukailee pitkälle yleisen taloudellisen tilanteen kehittymistä. Noususuhdanteessa konkurssien määrä ja sen myötä velallisen rikosten määrä on vähentynyt lama-vuosista. Verorikosten kehitys on taas riippuvainen veroviranomaisten ja poliisin resursseista selvittää harmaan talouden ilmiöitä; onnistunut tutkinta voi poikia jonakin vuonna suuren määrän rikok-

sia. Kirjanpitorikokset taas paljastuvat usein verorikosten ja velallisen rikosten tutkinnan yhteydessä ja ovat siten liitännäisiä näiden rikosten kehitykselle.

Talousrikollisuus aiheuttaa yhteiskunnalle suuria tappioita verotulojen menetyksinä. Velkojen tappiot voivat olla myös mittavia ja kilpailun väristyminen joillakin elinkeinoelämän alueilla merkittävää. Talousrikosten suorista ja kontrollikustannuksista suuri osa kaatuu yhteiskunnan maksettavaksi. Se on suurimmalta osaltaan piilorikollisuutta (ilmi tulleiden rikosten osuudeksi on usein arvioitu n. 10 %).

Kavallus- ja petosrikollisuus luetaan osin talousrikollisuuteen. Kavallukset ja petokset vähenivät selvästi nousukauden alkaessa 1990-luvun puolivälin jälkeen ja ovat sen jälkeen pysyneet melko samalla tasolla. Kavallusrikollisuus on kuitenkin viime vuosina lisääntynyt. Maksuvälinepetokset yleistivät tulon jälkeen voimakkaasti, mutta eivät enää ole ylittäneet 1990-luvun alun tasolle.

HUUMERIKOLLISUUS VETÄMÄSSÄ HENKEÄ?

Huumausainerikokset ovat 1990-luvun alusta kasvaneet rikostyypeistä voimakkaimmiksi. Useiden lähteiden perusteella on selvää, että huumausaineiden käyttö on yleistynyt. Poliisin tietoon tulleiden huumerikosten kasvuvauhti on kuitenkin laantunut viime vuosina. Tämä ei kuitenkaan välttämättä kuvaa kovin osuvasti todellisen määrän kehitystä. Poliisin voimavarojen kohdentaminen yhä enemmän huumerikosten selvittämiseen johtaa tilastoidun huumerikollisuuden kasvuun. Huumeiden käytön ja huume-

rikollisuuden yleistyessä tutkintaa suunnataan suhteellisesti enemmän vakavien huumerikosten eli huumeiden järjestäytyneen salakuljetuksen ja myynnin tutkintaan. Näin huumeiden käytöstä kiinnijäämisen riski vähenee.

EU-laajentuminen vähentää liikkuvuuden kontrollia esimerkiksi Viron ja Suomen välillä. Huumeista suuri osa on jo nyt tullut Suomeen tätä kautta. Huumeiden käytön arkipäivistäminen luo markkinoita huumekauppiaille. On pelättävissä, että organisoidun huumekaupan paine lähialueilta voi edelleenkin kasvaa.

MUITA HUOMIOITA JA ENNUSMERKKEJÄ

Rikollisuuden alueelliset erot ovat suuria. Noin 60 % omaisuusrikoksista ja noin 50 % väkivaltarikoksista tehdään yli 50 000 asukkaan kaupungeissa, joissa asuu 40 % väestöstä.

Suurien kaupunkien kesken on selviä eroja. Omaisuus- ja pahoinpitelyrikoksia kirjattiin kaksi kertaa enemmän korkean rikollisuustason kaupungeissa kuin matalimman tason kaupungeissa. Helsinki kuului kauttaaltaan korkean rikollisuustason kaupunkeihin. Omaisuusrikoksissa lisäksi Oulu, Turku ja Vantaa sekä pahoinpitelyrikoksissa Joensuu, Jyväskylä ja Rovaniemi edustivat korkeaa rikollisuustasoa. Espoossa ja Lappeenrannassa rikollisuuden taso oli vertailukaupunkeja vähäisempi. Kaupunkien tasoerot ovat pysyneet varsin muuttumattomana 10 vuotta.

Tilastoidun rikollisuuden kasvu ei ole enää jatkunut niin selvänä ja yhtenäisenä kuin aiemmin. Monilta osin perinteisen ilmitulleen rikollisuudenkin kasvua on ruokkinut ilmoitusaltiuden lisääntyminen. Rikollisuusilmiöiden mo-

nimuotoisuuden (talousrikollisuus, huumerikollisuus, itärikollisuus) lisääntyminen on luonut vaikutelman koko ajan pahenevasta rikollisuudesta. Huolta lisäävät myös esimerkiksi eräät nuorten tekemät järjestömittä tuntuvat henkirikokset ja rikollisjengien aseelliset välienselvittelyt. Rikollisuuden pelko ja rikoksen mahdollisuuden huomioiminen arkielämässä ovat lisääntyneet 1980-luvulta. Väestöhaastattelujen valossa keski-vertokansalaisen riski joutua rikoksen uhriksi ei ole kuitenkaan kasvanut.

Merkkejä niin rikollisuutta vähentävistä kuin sitä lisäävistä tekijöistä voidaan nähdä. Sitä voi vähentää väestörakenteen muuttuminen. Samalla väestön vanheneminen nostaa rikosten ilmoitusaltiutta ja muuttaa näin ilmitulleen ja piiloon jäävän rikollisuuden suhdetta. Rikostilaisuuksien määrän kasvussa ja kaupungistumiskehityksessä on ehditty jo elää pahin nousuvaihe.

Rikollisuuden kasvua aiheuttaviin uhkakuviin on puuttuttu jo edellä. Alkoholien ja huumeiden käytön mahdollinen lisääntyminen näkyy nopeasti väkivalta- ja liikennejuopumusrikollisuuden ja muun häiriökäyttäytymisen kasvuna. Alkoholilolujen muutosta vahvistaa vielä Viron liittyminen EU:n jäseniksi. Ulkomaalaisista vangeista melkein joka kolmas on virolainen. Virolaiset tekevät siis jo nyt Suomessa merkittävän määrän rikoksia. Organisoidulle rikollisuudelle on siten syntynyt tai syntymässä ainakin lähialueille ulottuva kansainvälinen yhteys, mikä ei ainaakaan helpota vakavien rikosten torjuntaa. ■

Hannu Niemi on Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen erikoissuunnittelija.

Väkivallan pelko Suomessa edelleen EU:n pohjalukemissa

Katuväkivallan pelon tai siitä johtuvan turvattomuuden tunteen osoittimet näyttävät kasvavia lukemia sekä kansallisissa rikosuhritutkimuksissa 1988–1997 että Kansainvälisessä rikosuhritutkimuksessa 1992–2000. Samalla on havaittu, että Suomen luvut ovat edelleen olennaisesti alempia kuin muissa läntisen Euroopan maissa. Uusin Eurobarometri vahvistaa aiempia tuloksia.

Olemme otaksuneet, että pelkoluvut myös Suomessa jatkavat kohoamistaan. Tämä taas perustuu oletukseen, että suomalainen yhteiskunta lähentyy suurten teollisuusmaiden oloja mm. kaupungistumisessa, väestön ikääntymisessä ja joutumisessa yhä riippuvaisemmaksi median tarjoamasta tiedosta ja uhkakuvista samalla kun omakohtaiset kokemukset edelleen vähentyvät. Tämän kehityksen taustalla on myös paikallisten lähikontrolliverkostojen rapautuminen.

Myös yleinen sosiaalinen turvallisuus ja sosiaaliturvavaltion tarjoama vakausaattavat olla muuttumassa. Muita häiriötekijöitä voivat olla niin maansisäinen muuttoliike kuin maahanmuuttokin, jotka molemmat ovat Suomessakin kiihtyneet.

Vielä tärkeisiin muutostekijöihin voi kuulua alkoholin kulutustason ilmeisesti jatkuva kasvu ja siitä seuraavat akuutit häiriöt niin ravintola- kuin muissakin kulutusympäristöissä.

EUROBAROMETRISSA TIEDOT KAIKISTA EU-MAISTA

Pelkoa tai turvattomuuden tunnetta koskevia mittaustuloksia Euroopan eri maista on saatu Kansainvälisen rikosuh-

ritutkimuksen ohella nyt myös aikuisväestöön kohdistuvasta Eurobarometrista, jossa on vuosina 1996, 2000 ja 2002 ollut samansisältöinen pelkokysymys: "Ja seuraavaksi kysymyksiä yleisestä turvallisuudesta. Kuinka turvalliseksi tunnette olonne kulkiessanne asuinalueellanne pimeällä? Tunneteko olonne erittäin turvalliseksi, melko turvalliseksi, melko turvattomaksi vai erittäin turvattomaksi?" Suomenkielisen version sanamuoto ei valitettavasti ole täsmälleen sama kuin Kansainvälisessä rikosuhritutkimuksessa, mutta erot ovat melko vähäisiä. (Kuvio 1)

Eurobarometrien vahva puoli on,

että niissä on tiedot kaikista 15 EU:n nykyisestä jäsenmaasta, toisin kuin aiemmissa aineistoissa. Eurobarometrin pelkomittari näyttää pääpiirteissään toistavan ja siten myös vahvistavan edellisiä tuloksia:

15 EU-maan keskiarvo on tuntuvasti Pohjoismaiden tasoa korkeampi. Pohjoismaiden ero EU:n keskiarvoon ei liioin ole juuri muuttunut. Pohjoismaiden kanssa samaan sarjaan sijoittuvat myös Itävalta, Hollanti ja Luxemburg.

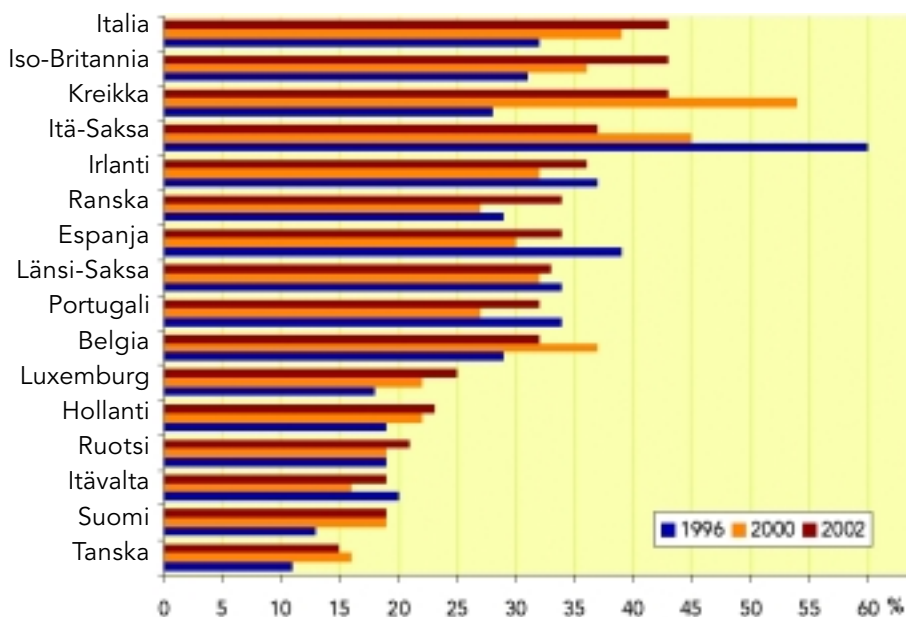
Keskiarvoa kohottavien maiden joukkoon kuuluvat Iso-Britannia, Italia ja Kreikka, joissa tässä käytetty pelkomittari osoittaa kussakin 43 prosentin luke-

Taulukko 1. Kahden pelko-osoittimen tuloksia Kansallisissa uhritutkimuksissa 1988, 1993 ja 1997 (% 15–74-vuotiaista).

	1988	1993	1997
Jonkin verran tai erittäin huolestunut joutumisesta väkivallan kohteeksi iltaisin kodin ulkopuolella	33	42	45
Välttää liikkumista yksin jalkaisin kotinsa lähiympäristössä myöhään illalla tai yöllä	19	23	27

Olennainen tulos kansainvälisistä vertailuista on se, että turvattomuuden tunteiden yleisyys on Pohjoismaissa hyvin samankaltainen ja jää useimpien läntisen Euroopan maiden alapuolelle.

Kuvio 1. Olonsa melko tai erittäin turvattomaksi tuntevien osuus aikuisväestöstä vuosien 1996, 2000 ja 2002 Eurobarometreissä.

maa. Mittari osoittaa nousua enemmistössä EU-maita. Jyrkin poikkeus tästä on entinen DDR, jossa luku vielä vuonna 1996 oli peräti 60 % ja on sen jälkeen nopeasti laskenut, nyt jo lähes entisen Saksan liittotasavallan alueen tasolle. Toinen maa, jossa pelkotaso on edelleen korkeimpien joukossa mutta edellisestä mittauksesta selvästi laskenut, on Kreikka. Se onkin mitä ilmeisimmin joutunut 1990-luvun lopulla kohtaamaan

entisen Jugoslavian alueelta saapuvien pakolais- ja maastamuuttajavirtojen myötä syntyneitä turvallisuusongelmia, jotka viime vuosina ovat jossain määrin tasaantuneet.

MITÄ TULOKSET KERTOVAT?

Sosiaaliturvavaltioina Pohjoismaat ovat omassa luokassaan sekä Euroopassa että globaalisti. Kuten esimerkiksi tanskalainen Flemming Balvig on hiljattain

esittänyt, tällä seikalla voi olla huomattava merkitys yleisten turvattomuuden tunteiden kannalta. Kansainvälisen rikosuhritutkimuksen vuoden 2000 aineistoja koskevassa analyysissä olen Markku Heiskasen kanssa esittänyt vastaavasti (ruotsalaista hyvinvointitutkijaa Joachim Vogelina mukailen), että Eurooppa voitaisiin karkeasti jakaa tämän ilmiön kannalta kolmeen pääryhmään: pohjoiset sosiaaliturvavaltiomaat; eteläiset suku- tai perhekeskeiset, heikon sosiaaliturvan maat sekä näiden kahden tyyppin väliin jäävät maat. Pelkomittauksen tulokset ryhmittyvätkin karkeasti tämän ulottuvuuden mukaisesti niin, että pohjoiset sosiaaliturvavaltiot saavat alhaisia pelkolukemia ja perhekeskeiset heikon sosiaaliturvan maat sijoittuvat pelkoasteikolla yleensä korkealle.

Tämän pohdinnan nojalla voisi kysyä, millä ehdoilla ajateltu lähentyminen suurten teollisuusmaiden pelkotaso voisi Suomessa toteutua. On myös syytä kysyä, missä määrin eri mittarit edustavat samaa ilmiötä: kansallisen uhritutkimuksen "huolestuneisuus" samoin kuin "yksin pimeällä liikkumisen välttäminen" viittaavat kumpikin jossain määrin erilaisiin tunnetiloihin kuin "turvallisuus/turvattomuus". Olonsa "turvattomaksi" tuntevien osuus on pysynyt melko vakaana, sen sijaan "huolestuneiden" osuus meillä on tuntuvasti noussut ainakin vuoteen 1997 saakka.

Olennainen tulos kansainvälisistä vertailuista on se, että turvattomuuden tunteiden yleisyys on Pohjoismaissa hyvin samankaltainen ja jää useimpien läntisen Euroopan maiden alapuolelle. Olennainen tulos kansallisista mittauksista taas on se, että huolestuneisuus (ainakin sitä haastattelussa kysyttäessä) on yleistynyt ja saattaa yleistyä vastakin. ■

Kauko Aromaa on YK:n yhteydessä toimivan Euroopan kriminaalipolitiikan instituutin HEUNin johtaja.

Taulukko 2. Yksin asuinalueellaan pimeän tultua kävellessään olonsa melko tai erittäin turvattomaksi tuntevien osuus aikuisväestöstä vuosien 1992, 1996 ja 2000 Kansainvälisessä rikosuhritutkimuksessa.

	1992	1996	2000
Tanska	18
Suomi	17	17	18
Ruotsi	13	11	14
Mukana olleet EU-maat	23	21	22

Tässä käytetty kysymys ei siis ole täysin identtinen suomalaisessa valtakunnallisessa tutkimuksessa käytetyn kanssa. Mukana olleita EU-maita koskevissa keskiarvoissa on myös se ongelma, että Kansainväliseen rikosuhritutkimukseen osallistuneiden Euroopan maiden määrä on joka kierroksella kasvanut: 1992 niitä oli kuusi, 1996 kahdeksan ja 2000 jo 11.

Väkivallan uutisointi lisääntynyt lehdissä

Väkivallasta kirjoittaminen on lisääntynyt sekä iltapäivälehtien etusivuilla että pääkirjoituksissa. Samaan aikaan myös väkivallan pelko on kasvanut. Suoraviivaisen syy-seuraussuhteen toteaminen pelon ja uutisoinnin välillä on kuitenkin hankalaa.

Suomalaisten kokeman väkivallan määrä on kansallisten uhritutkimusten mukaan pysynyt suhteellisen vakaalla tasolla viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana. Vamman aiheuttanut väkivalta on jopa harvinaistunut.

Samanaikaisesti väkivallan pelko on kuitenkin lisääntynyt. Taloudellinen lama, yhteiskunnan monikulttuuristuminen ja sisäinen muuttoliike maaseudulta kaupunkeihin ovat muun muassa eräitä pelon kasvulle tarjottuja selityksiä. Myös median välittämällä rikosuutisoinnilla ja sen intensiteetin muutoksilla saattaa olla yhteys käsityksiin rikollisuudesta ja vaikutuksia pelon tunteisiin.

Aikaisemmissa tutkimuksissa on saatu viitteitä siitä, että ihmisten käsitykset rikollisuudesta perustuvat varsin usein joukkotiedotusvälineiden kautta saataviin välillisiin tietoihin. Kriminologisen rikosuutisoinnin tutkimuksen taustalla onkin usein kysymys, antavatko tiedotusvälineet oi-

kean vai virheellisen kuvan rikollisuuden määrästä, piirteistä ja kehityksestä.

ILTAPÄIVÄLEHTIEN ETUSIVUILLA NÄKYVYYTTÄ

Iltapäivälehdet kiinnostavat tutkijakokkeena, koska niiden välittämän informaation näkyvyys on poikkeuksellista. Keltaiset lööpöt ovat arkimaisempaa paikoissa, joissa ihmiset liikkuvat paljon. Etusivujen suurin kirjaimin otsikoitu juttu on sekä huomion että keskustelun arvoinen; otsikoiden ajatellaan kiteyttävän varsinaisen uutisen viestin. Etusivujen päivittäin tavoittama yleisö on määrältään huomattavasti suurempi kuin se joukko, joka lopulta ostaa lehden ja lukee sen kannesta kanteen.

Väkivalta-aiheiden määrä on viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana lisääntynyt iltapäivälehtien etusivuilla. Otsikkojen määrän kasvu ei johdu yksittäistapausten pitkäkestoisesta uutisoinnista eikä sitä voida selittää myöskään poikkeuksellisten henkirikosten saamalla palstati-

lalla. Muiden rikosaiheiden kohdalla vastaavanlaista kasvua ei ole havaittavissa. 1990-luvun kuluessa iltapäivälehtien välittämä rikollisuuskuva on toisin sanoen alkanut korostaa nimenomaan väkivaltarikollisuutta.

Havaintoa väkivaltauutisoinnin kasvusta on yritetty kyseenalaistaa keskittämällä huomio lehden typografian muutoksiin. 1990-luvulla otsikot on alettu esittää selvästi tiiviimmässä muodossa kuin aikaisemmin, joten otsikkojen kokonaismäärä yhden irtonumeron kannessa on kaiken kaikkiaan lisääntynyt.

Tämän vuoksi määrällisesti kasvava trendi olisi todennäköisesti mahdollista todeta minkä tahansa aihepiirin kohdalla, mutta kriminologisen merkityksen kannalta se on epärelevantti argumentti. Väkivalta-aihe on kuitenkin lisääntynyt myös etusivujen pääotsikoissa (joita voi olla yhtenä päivänä vain yksi), joten väkivalta on selvästi ottanut tilaa muilta aiheilta.

Lisäksi on tärkeää erottaa

syyt ja seuraukset. Iltapäivälehdet ovat liiketoimintaa harjoittavia yrityksiä, joiden on kyettävä päivän toisensa jälkeen myymään lööpin ja kannen avulla lehden irtonumeroita. Tästä näkökulmasta syy väkivalta-aiheiden kasvuun piilee kysynnän ja tarjonnan laeissa: on laitettava kanteen sitä, mikä parhaiten myy.

Kriminologinen rikosuutisoinnin tutkimus ei kuitenkaan ole kiinnostunut otsikointiin vaikuttavista syistä vaan pikemminkin kehityksen mahdollisista laajemmista yhteiskunnallisista seurauksista. Väkivalta-aiheen määrälliset muutokset perustuvat toimitusten päätöksiin, mutta päätöksensä vaikutuksia kansalaisten rikollisuuskäsityksiin tai pelkoihin toimittajat eivät voi hallita.

PÄÄKIRJOITUKSILLA PAINOARVOA

Vertailun vuoksi tutkittiin, miten väkivaltaa käsitellään päivälehden pääkirjoituksissa. Niiden ajateltiin edustavan toista ääripäätä journalismin ”kansanomaisuudessa”.

Pääkirjoitusten väkivalta-aiheen määrä on seurannut läheisemmin todellisen väkivallan ja sen uhan kokemisen yleisyyttä; iltapäivälehdissä kehitys muistuttaa väkivallan pelon kehityslinjaa.

Myös pääkirjoituksissa väkivallasta kirjoittaminen on lisääntynyt. Helsingin Sanomien väkivalta-aiheiset pääkirjoitukset ovat kaksinkertaistuneet vuosina 1980–2000.

Vaikka vuosittaiset määrät jäivät tutkimuksessa melko pieniksi, on väkivaltaa kommentoitu pääkirjoitustasolla suhteellisesti enemmän kuin muita rikollisuuden muotoja. Yleisesti rikollisuudesta kirjoitettiin eniten vuonna 1997, jonka jälkeen kirjoitusten määrä on tasaantunut. Ainoastaan väkivalta- ja huumeaiheisia pääkirjoituksia oli eniten vuonna 2000.

Pääkirjoitusten tutkimus on kriminologisesta näkökulmasta mielenkiintoista niiden yhteiskunnallisen aseman vuoksi. Pääkirjoitusten välittämä informaatio eroaa huomattavasti iltapäivälehtien uutisoinnista, koska niiden tehtävänä ei ole edistää lehden myyntiä, vaan pikemmin toimia yhteiskunnallisen keskustelun kommentoijana ja heijastajana. Pääkirjoitukset ovat yksi valtajulkisuuden arvovaltaisimmista äänistä, ja niiden kommentiluontoisuus kuvastaa hyvin lehden tapaa arvottaa eri aihepiirejä.

Suhtautuminen väkivallan ehkäisyyn on pääkirjoituksissa kaksijakoista. Kriminaalipoliittisissa painotuksissa korostetaan yhtäältä sitä, etteivät rangaistusten koventamiset ja kontrollin tiukentaminen välttämättä ole paras torjuntakeino; toisaalta yhteiskunnan kontrollitoimia vaaditaan kiristettäväksi, koska

väkivallan nähdään raastuneen entisestään.

Pääkirjoitusten kriminaalipoliittisissa painotuksissa on 1990-luvun lopulla siirrytty kohti kontrollipainotteisempaa näkökulmaa, vaikka kontrollipainotus ei sinänsä ole syrjäyttänyt perinteisiä liberaaleja painotuksia vaan tullut niiden rinnalle. Kirjoituksista ilmenee myös huoli yhteiskunnassa vallitsevasta turvatomuuden tunteen lisääntymisestä, joka liitetään poliisin resurssien vähyyteen ja maan rajojen avautumiseen.

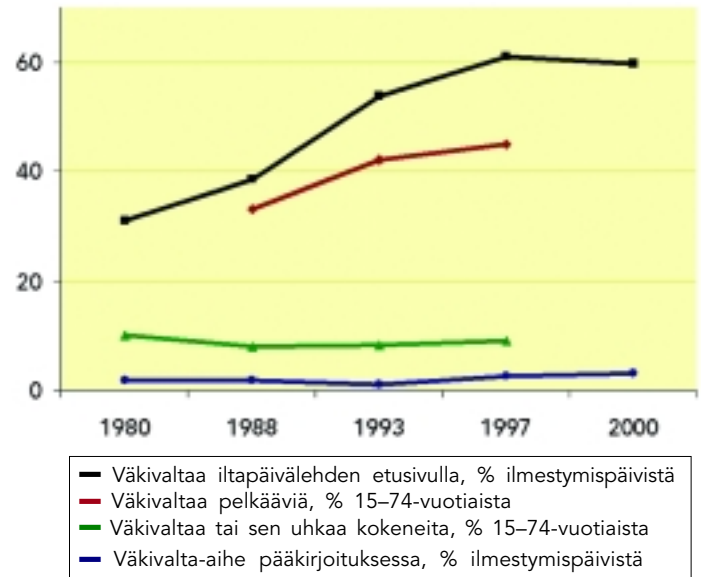
PELLOLLA JA UUTISOINNILLA JOKIN YHTEYS

Väkivallasta kirjoittaminen on siis lisääntynyt sekä iltapäivälehdissä että pääkirjoituksissa. Pääkirjoituksissa määrällinen kehitys on ollut realistisempaa kuin iltapäivälehtien etusivuilla, koska niissä kehitys on seurannut läheisemmin tosiasiallisen väkivallan ja sen uhan kokemisen yleisyyttä. Iltapäivälehtien kehityslinjan sen sijaan muistuttaa pitkälti väkivallan pelon kehityslinjaa, erityisesti ajanjaksolla 1988–1993.

Suoraviivaisen syy-seuraussuhteen toteaminen pelon ja uutisoinnin välillä on hankalaa. Lisääntyvä väkivaltauutisointi saattaa lisätä kansalaisten tuntemaa pelkoa, mutta on myös yhtä mahdollista, että se heijastaa yhteisön kokemia pelon tunteita. Iltapäivälehdet ovat näin ollen saattaneet antaa konkreettisen muodon kansalaisten tuntemuksille.

Uutisoinnin ja pelon sa-

Väkivaltaa kokeneet, väkivaltaa pelkäävät sekä iltapäivälehtien ja pääkirjoitusten väkivaltauutisoinnin kehitys vuosina 1980–2000.

mansuuntainen kehitys kertoo kuitenkin siitä, että pelolla ja uutisoinnilla on oletettavasti jonkinasteinen keskinäinen yhteys. Tämän kysymyksenasettelun tarkempi selvittäminen onkin vastaisuudessa eräs kriminologisen rikosuutisoinnin tutkimuksen haaste.

Väkivallan pelko on vakava hyvinvointiongelma, joka ei välttämättä vähene kiristyvän kontrollin tai lisääntyvien turvallisuuspalveluiden myötä. Väkivaltaan liittyvät pelon tunteet voivat ilmetä kriminaalipoliittisten asenteiden kiristymisenä ja madaltaa rikoksista ilmoittamisen kynnystä, jonka seurauksena viranomaisten ylläpitämän rikostilaston rikollisuusluvut kasvavat.

Tämän myötä käsitykset rikollisuudesta ja sen kehityksestä saattavat vääristyä ja vaatimukset kontrollin tiu-

kentamisesta yleistyä ilman että niillä olisi objektiivista perustaa. Kiusaus populistisen kriminaalipolitiikan ajamiseen on vaarassa korostua.

Väkivaltauutisoinnin ja pelon keskinäisten yhteyksien pohtiminen ei tämän vuoksi ole keskeistä ainoastaan teoreettisen tutkimuksen näkökulmasta, vaan sillä on painoarvoa myös laajemmassa kriminaalipoliittisessa keskustelussa ja päätöksenteossa. ■

Kirjoittajat työskentelevät Oikeuspoliittisella tutkimuslaitoksella.

Sari Kempin sosiologian pro gradu-tutkielma Pääkirjoitusten väkivalta ja Mirka Smolejin sosiologian pro gradu- tutkielma Väkivaltautisointi Iltalehden etusivuilla 1980–2000. Helsingin yliopisto 2003.

Kivivuori, Janne & Kemppi, Sari & Smolej, Mirka: Etusivujen väkivalta. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 196.

Moderni oikeusjournalismi syrjäyttänyt myytit

Rikosjournalismista on viime aikoina puhuttu jopa sisä- ja oikeusministeriöiden järjestämässä seminaarissa. Puheenvuorojen vilkastuessa on samalla vahvistunut tunne, että keskustelijat puhuisivat toistensa ohi.

Juristeille rikosjournalismi näyttää helposti prosessin kiusallisena sivutuotteena, johon liittyy syulistämistä, ennakoasenteita ja asiantuntemattomuutta. Kriminologeille rikosjournalismi on tuonut mieleen turvattomuuden tunteen ja rikoksen pelon kasvun.

Yleisön kiinnostus rikostapauksiin on suurta, mutta samalla monia tapahtumia ja niiden kuvauksia kauhistellaan.

Suhtautuminen rikosjournalismiin jakaa jopa toimittajia. Jotkut pitävät rikoksista kirjoittamista tuhruisena ja epämiellyttävänä, toiset taas kiehtovana ja kiinnostavana. Ammatikseen rikollisuutta seuraavat journalistit ottavat sen yksinkertaisesti ja mahdollisimman viileästi työnä.

Käsitysten moninaisuus herättää kuitenkin väistämättä kysymyksen siitä, mistä oikein pitäisi puhua, kun puhutaan rikosjournalismista – myytistä vai tosielämästä.

OIKEUSJOURNALISMI NIELAISSUT RIKOKSET

Perinteisimmillään rikosjournalismi näyttää rikosuutisina, joissa kerrotaan tuoreeltaan jostain rikosasiasta tai van-

han tapauksen uudesta käännteestä.

Rikosuutiset ja rikostoimittajien ammattikunta alkoivat kehittyä 1800-luvulla yhtä jalkaa populaarin sanomalehdistön nousun kanssa. Rikos- ja onnettomuus-uutisten suuri kysyntä johti siihen, että toimituksissa osa journalisteista alkoi erikoistua näihin aiheisiin. Klassinen kuvaus tällaisesta crime beatin hoitajasta on Jack Lemmonin esittämä Hildy Johnson elokuvassa Etusivu uusiks'. Hän notkui poliisilaitoksella ja oli aina valmis rientämään tuoreeltaan rikospaikoille.

Suomessa tällaisia toimittajia ei oikeastaan koskaan ole ollut, vaikka Mauri Sariolan, Harri Nykäsen ja Hannes Markkulan pitkiin työrupeamiin mahtuu tämänkaltaisiakin hetkiä. Nykyisin hildyjohsoneita on toimituksissa vielä vähemmän.

Myös rikosjournalismin arkkityyppi, puhdas rikosuutinen, on väistynyt vain osaksi rikostoimittamisen ammattilaisten työtä. Kuvaavaa on se, että jopa nimike rikostoimittaja on suureksi osaksi korvautunut sanalla oikeustoimittaja.

Oikeustoimittajan työ kattaa paljon muutakin kuin rikostapausten uutisoinnin tuoreeltaan. Siihen kuuluvat esitutkinta, käräjöinti ja käsittelyt ylemmissä tuomioistuimissa, seuraamukset ja niiden toteutuminen, osallisten haastattelu; itse asiassa koko prosessiketju kaikine henkilöineen.

Nykyaikaiseen oikeusjournalismiin kuuluu lisäksi riita- ja hallinto-asioiden uutisointia sekä oikeushallinnon, tutkimuksen, lainvalmistelun, kriminaalipoliitikan ja muiden byrokratiasta kumpuavien oikeudellisten asioiden seuraamista.

Kaiken tämän seurauksena rikosjournalismi asettuu nykyisin käytännön toimitustyössä yhä selvemmin vain osaksi laajempaa oikeusjournalismia.

PERINNETTÄ HALLITSEE KATURIKOLLISUUS

Rikos- ja oikeusjournalismi eroaa muusta journalismista ensi sijassa kuvaamansa kohteen ja aihepiirin vuoksi, ei esimerkiksi lähdekäytäntöjensä tai muotokielen perusteella. Silti se on politiikan journalismin ohella ehkä eniten kritisoitu uutisjournalismin alalaji.

Rikosjournalismia on toistuvasti syytetty mm. siitä, että se esittää todellisuudesta vääristyneen kuvan. Toisaalta tekiöitä on arvosteltu siittäkin, ettei heitä ole saatu valjastettua erilaisten rikostorjuntahankkeiden puolestapuhujaksi.

Kolmanneksi keskustelussa on punnittu sitä, onko rikosten journalismissa saama tila "oikean" kokoinen.

Erään käsityksen mukaan journalismi ylikorostaa rikosten osuutta, toisen mukaan suuri rikosuutisten määrä vain kertoo rikosten tiheydestä yhteiskunnassa. Kolmansien mielestä käytetyllä tilalla ei

Rikosjournalismi on vain yksi tapa kuvata rikollisuutta. Tehtävänä ei ole toistaa tilastoja tai tuomioita sellaisenaan eikä kuvata kaikkia rikollisuuteen liittyviä tapahtumia ja tietoja.

lopulta ole merkitystä, sillä olennaista on lisätä yleisön tietoisuutta ja auttaa heitä välttämään uhriksi joutumista.

Yksittäisen rikosuutisen julkaiseminen riippuu yleisesti ottaen teon vakavuudesta, uhrin tai tekijän persoonasta, tapauksen ainutlaatuisuudesta sekä sen fyysisestä tai kulttuurisesta läheisyydestä. Samankaltainen porrastus löytyy Julkisen sanan neuvoston lausumasta, joka ohjeistaa nimen julkaisemista rikosuutisissa.

Myös jutuntekijöiden ja uutisorganisaatioiden arvostuksilla ja rutiineilla on vaikutusta uutisvalintoihin. Televisioutisissa kuvalla on välineen ominaispiirteiden vuoksi suuri merkitys.

Käytännössä perinteinen rikosjournalismi on kuitenkin keskittynyt selvästi niin sanottuun katurikollisuuteen, erityisesti väkivalta-, huume- ja omaisuusrikkosiin.

Lisäksi tietynkaltaisia piirteitä sisältävät tapaukset näyttävät päätyvän jutuiksi muita helpommin. Tällaisia ovat ensinnäkin poliitikkojen ja virkamiesten väärinkäytökset, eliitin moraalittomuudet sekä muu yleisen luottamuksen pettäminen. Julkkiset ja tunnetut henkilöt saavat samaan tapaan helposti huomiota.

Myös yleisesti kiinnostaviin ajankohdaisiin kysymyksiin tartutaan kärkeästi. Viime vuonna sellaisia olivat esimerkiksi prostituutio, sananvapaus, parisuhdeväkivalta ja internetin sisältö.

Kimmokkeita tulee edelleen poikkeuksellisista rikos- ja oikeustapauksista sekä yllättävistä oikeuskäsittelyistä ja tuomioista. Ne voivat olla harvinaisia, dramaattisia, pelottavia, viihdyttäviä tai muuten ällistyttäviä.

Vastaavasti perinteinen ”puhdasoppinen” rikosjournalismi ei ole kovinkaan kiinnostunut rikosten taustoista, motiiveista tai yhteyksistä rikosoikeusjärjestelmän tehokkuuteen. Modernissa oikeusjournalismissa tämä on jo yleisempää.

DRAAMA JA TABLOIDISAATIO MUOKANNEET PÄIVÄLEHTIÄ

Perinteisesti päivälehdistö on käsitellyt rikosaiheita vähin elein. Viimeistään 1990-luvun puolivälistä lähtien niiden uutistarjonta on selvästi lähentynyt iltapäivälehtien perinteistä sisältöä.

Tähän tabloidisaatioon ovat vaikuttaneet television kerrontatapa, lehtien taitolliset ja ulkoasulliset muutokset – jutut ovat lyhentyneet ja kuvankäyttö korostunut – sekä uutiskilpailun kiristyminen. Rikosuutisten määrän on samalla väitetty kasvaneen. Se ei ainakaan kategorisesti pidä paikkaansa.

Harhakuva tarjonnan kasvusta on saattanut syntyä yhtäältä siitä, että television uutislähetyksissä käsitellään aiempaa enemmän rikos- ja oikeusaiheita ja toisaalta siitä, että toimitusten tapa valikoida ja arvottaa aiheita on muuttunut.

Tietyt rikosjutut sivuutetaan nykyään vähällä tai kokonaan. Joistain mieltä kuohuttavista tapauksista taas rakennetaan erikoissivustoja ja niitä henkilöidään tapauksiin liittyvien yksittäisten ihmisten kautta.

Tapauksen lavea käsittely ja eräänlainen tuotteistaminen logoineen ja vinjetiteineen liittyy kerronnassa tapahtuneeseen muutokseen. Rikos- ja oikeusjournalismiin on tullut takaisin sellaista draamallisuutta ja kuvailua, joka oli tavanomaisista vielä 1950- ja -60-luvuilla.

Tämän rinnalla rikosjournalismi itsessään on liudentunut yhä enemmän oikeusjournalismiin. Työ on muuttunut entistä selvemmin erikoistoimittajien työksi, ammattimaistunut. Ammattikuntaan on koko ajan tullut lisää naisia.

Olennaisinta tässä muutoksessa on ehkä se, että samalla journalismi on ryhtynyt ottamaan etäisyyttä kuvaamaansa kohteeseen ja keskeisiin lähteisiinsä. Tuomioistuinten ratkaisuja on ryhdytty arvioimaan julkisesti, samoin poliisin ja syyttäjien toimia. Kriminaalipoliittisista aiheista tehdään omia selvityksiä.

OIKEUSASIOISSA TARVITAAN VALLAN VAHTIKOIRAA

Rikosjournalismi on vain yksi tapa kuvata rikollisuutta. Se tapahtuu lajityypin omien perinteiden ja rutiinien varassa. Tulokset eivät läheskään aina ole tyhjentäviä, ongelmattomia tai virheettömiä.

Journalismin tehtävänä ei kuitenkaan ole toistaa tilastoja tai tuomioita sellaisenaan eikä kuvata kaikkia rikollisuuteen liittyviä tapahtumia ja tietoja. Urheilu- tai kulttuurijournalismissakin keskitytään alansa tärkeimpiin tapauksiin ja jätetään muut vähemmälle huomiolle.

Erityisen rikos- ja oikeusjournalismin olemassaolon tärkein peruste on tietenkin se, ettei uskottava uutisväline voi sivuuttaa oikeudellisia aiheita. Niitä pitää seurata siinä missä politiikkaa tai ulkomaantapahtumia.

Perinteisen ”vallan vahtikoira” -ajattelun mukaisesti journalismin pitää seurata myös rikosoikeudellisen järjestelmän toimintaa. Oikeudenkäyntien julkisuuskin toteutuu käytännössä vain joukkoviestinten kautta.

Rikostapauksia kuvaillessaan journalismi usein kertoo siitä, että paha saa palkkansa. Tällä voi olla sekä yleis- että erityisestäävää vaikutusta kansalaisten käytökseen. Joskus journalismi kykenee myös nostamaan pulmia esiin nopeammin kuin lainvalmistelukoneisto tai tiedeyhteisö.

Hyvä peruste rikosjournalismille on myös yleisön jatkuva ja pitkäaikainen kiinnostus rikosaiheisiin. Joukkoviestinteen on osattava tarjota yleisöilleen selkeästä mitä nämä eivät osaa kysyä, mutta vastattava myös kysyntään.

Tarjonnan voi trivialisoida ahneeksi rikoksilla myymiseksi. Väite ei ole kovin kestävä: jos muiden uutistoiminnan alueiden olemassaolon oikeutta mitattaisiin samalla kysynnän ja tarjonnan logiikalla, urheiluvoitot, missikisat ja eduskuntavaalien tulokset pitäisi jättää uutisoimatta. ■

Kip Kinkelin tapaus

Nuorten väkivalta on taas ollut vahvasti otsikoissa. Media vaatii selittämään yksittäisiä tekoja joillain yleisillä tekijöillä tai trendeillä. Kriminologit tietävät, miten vaikeaa tämä usein on. Voihan kyseessä olla sattumakin. Vaativatko yksittäiset tapahtumat aina yleisen selityksen?

Kipland Kinkel syntyy Springfieldissä USA:ssa vuonna 1982. Vanhemmat ovat tunnettuja lukio-opettajia ja kuusi vuotta vanhempi sisar menestyy erinomaisesti koulussa.

Ensimmäisellä luokalla koulussa Kip kohtaa ongelmia. Hänen kehityksensä on hitaampaa kuin muiden, ja Kip käy luokan uudelleen. Se on sekä pojalle että vaativalle isälle suuri pettymys. Toisella luokalla Kipillä havaitaan lukihäiriö. Hänessä näkyy voimakas turhautuminen ja ahdistus. Myöhemmin Kip kuitenkin edistyy lukemisessa tukiopetuksen avulla. Matematiikassa ja luonnontieteissä hän pärjää selkeästi keskivertoa paremmin.

Seitsemännellä luokalla törmätään muihin ongelmiin. Kipissä ilmenee voimakas kiinnostus pommien rakenteluun ja ampuma-aseisiin. Hän liikkuu epämaäräisessä poikajoukossa, jää kiinni näpistelystä ja jopa pidätetään, kun pojat heittelevät kivillä autoja. Samoihin aikoihin Kip hankkii salaa vanhemmiltaan ensimmäisen aseensa, katkaistun haulikon.

Nuorisohuolto pitää Kipin rikoksia poikaikään kuuluvina ja näkee hänet normaalina, katuvana poikana. Kip suorittaa lyhyen yhdyskuntapalvelun.

Lisäksi Kip ohjataan psykologin luo, joka myös havaitsee pojan äärimmäisen kiinnostuksen räjähteisiin ja aseisiin. Poika on purkanut ahdistustaan räjäytteleillä pommeilla kivilouhoksella. Isä-suhde vaikuttaa vaikealta. Lisäksi Kip on väsynyt, ruoka ei maistu, elämä tuntuu tylsältä ja merkityksettömältä. Itsemur-

ha-ajatuksia ei kuitenkaan ole. Psykologi ei havaitse merkkejä psykoottisuudesta ja diagnoosiksi tulee vakava masennus. Kip aloittaa Prozac-lääkekuurin. Positiiviset vaikutukset näkyvät jo kahden viikon kuluttua.

Isä hankkii pistoolin Kipin käyttöön, mutta hän saa käyttää sitä vain isän läsnäollessa. Tavoitteena on, että ampu-maharjoitukset parantaisivat heidän suhdettaan. Kip hankkii salaa myös laitoman pistoolin. Syksyllä 1997 hän aloittaa lukio-opinnot.

Koska Kipin tila parantuu selkeästi, yhteistyössä psykologin kanssa terapia-istunnot ja kolme kuukautta kestänyt Prozacin syönti lopetetaan. Isä hankkii Kipille puoliautomaattikiväärin.

Kip kokee myös lyhyen romanssin koulutyön kanssa ja he katsovat Romeo ja Julia -elokuvan yhdessä. Kipin petty-mykseksi suhde päättyy ja hän kirjoittaa muistiinpanoihinsa: "Pyydän. Joku, auta minua. Haluan vain jotain pientä. Ei mitään isoa. Haluan vain olla onnellinen."

Vuosina 1997–98 Yhdysvalloissa on kouluampumisten aalto. Kip pitää luki-ossa esitelmän pommin valmistamisesta. Aihetta ei pidetä poikkeuksellisenä. Toukokuussa 1998 Kipin koulukaveri varastaa aseensa toisen koululaisen kodista ja sopii sen myynnistä Kipille.

Lopputapahtumat lähtevät liikkeelle seuraavana päivänä. Kun asevarkaudesta ilmoitetaan koululle, Kipin sekaantuminen asiaan käy ilmi. Kip tunnustaa, että ase löytyy hänen koululokerikos-

taan. Hänet pidätetään ja erotetaan toistaiseksi koulusta. Hän saa syytteen aseensa tuomisesta julkiseen rakennukseen ja varastetun aseensa hallussapidosta. Kip on kiihtynyt ja huolissaan siitä, miten vanhemmat kokevat asian.

Isä hakee poikansa poliisiasemalta. Kotona Kip ottaa kiväärin ja ampuu isänsä takaapäin keittiössä. Sitten Kip keskustelelee puhelimesta kaveriensa kanssa ja kertoo, ettei hän tiennyt aseensa olleen varastettu, toteaa kaiken olevan lopussa ja valittaa kovia vatsakipuja. Puhelun jälkeen Kip menee odottamaan äitiään autotalliin. Kun äiti saapuu, Kip sanoo rakastavansa tätä ja ampuu äitiä useita kertoja. Myöhemmin kuulusteluissa Kip kertoo, että hänen oli pakko surmata vanhempansa, koska hän rakasti heitä niin paljon.

Yön Kip viettää talossa. Aamulla hän ottaa mukaansa kiväärin ja kaksi pistoolia sekä teippaa veitsen jalkaansa. Matkalla koulun ruokalaan hän aloittaa ampumisen. Kaksi koululaista kuolee ja 25 ihmistä haavoittuu, kunnes viisi koulutoveria painaa Kipin maahan. Kip kertoo haluavansa kuolla. Poliisiasemalla hän ottaa veitsen ja yrittää avata ranteensa, mutta poliisit estävät tämän. Kuulusteluissa Kip saa ahdistus- ja raivokohtauksia ja mainitsee mm. päänsä sisällä kuuluvista äänistä.

Kun poliisit menevät perheen kotiin, stereoisissa pauhaa Gounoudin Romeo ja Julia. Talosta löytyy monenlaisia räjähdysvälineitä ja lähes viritettyjä pommeja.

Kip myöntää syyllisyytensä eikä vetoa mielentilaan, vaikka erät asiantuntijat epäilevät mm. skitsofreniaa. Myös aivo-kuvauksissa löytyy rakenteellisia ongelmia, ”reikiä” ja verenkierron ongelmia.

Noin puolentoista vuoden oikeuskäsittelyn jälkeen Kip Kinkel tuomitaan 15-vuotiaana tehdyistä neljästä murhasta ja 26 murhayrityksestä 111 vuodeksi vankeuteen ilman ehdonalaismahdollisuutta. Osavaltion oikeusistuimet ovat vuonna 2002 pitäneet tuomiot voimassa.

Voidaanko tapahtumat selittää vain neurologisen taustan kautta? Mikä oli lukihäiriöiden ja itsetunto-ongelmien merkitys? Vaikuttiko suhde isään jollain tavalla ja olisivatko vanhemmat voineet toimia toisin? Mikä oli nuorisorikollisen seuran merkitys? Miten ase- ja pommiinnostusta olisi voitu hillitä? Vaikuttiko tyttöystävän jättäminen jollain tavalla? Oliko masennusdiagnoosi väärä vai olisiko kehitys ollut erilainen, jos Prozac-hoitoa olisi jatkettu? Olisiko skitsofrenian kehittyminen johtanut väistämättä vakavaan väkivaltaan? Tulivatko toimintamallit amerikkalaisesta asekuulttuurista ja edeltävistä koulusurmista? Oliko Kip syyntakeeton? Miksi surmateot tehdään usein juuri koulussa tai työpaikalla?

Vaikka geenien merkitys persoonallisuuden kehityksessä on kiistanalainen, ne eivät ole kohtalomme. Steven Pinker on uusimmassa teoksessaan ”The Blank Slate” nostanut kohtalon käsitteen uudelleen käyttöön. ”Kohtalo” merkitsee sitä, mikä ympäristössä muokkaa persoonallisuutemme. Vanhemmat ja joidenkin mielestä erityisesti vertaisryhmät sosiaalistavat meidät, mutta persoonallisuutemme saa aineksensa niistä yksilöllisistä, ainutkertaisista tapahtumista, joita meille vain sattuu. Lainaamme sattumalta jonkun kirjan, tapaamme uuden ihmisen, ja elämämme muuttuu – hyvässä ja pahassa. Näitä tapahtumia emme useinkaan voi kontrolloida, olemme kuin flipperipallo. Siksi tässä pelissä niitä ihmisiä, joilla lähtökohtaisesti on jo ongelmia, tulisi tukea erityisen voimallisesti – myös Kipland Kinkeliä. ■

Kirjoittaja työskentelee yhteiskunnallisten aineiden yliopettajana Vankeinhoidon koulutuskeskuksessa

”Raipat selkään semmoisille”

Tätä tyyliä tuomiota suosittelee Kallion eli Samuli Kustaa Berghin tunnetussa runossa ”Sirkka” (1832) sirkalle ”muuan muurahainen, tämä itara itikka”, koska sirkka lauloi lystiksensä, huviksensa hyräeli eikä tehnyt muurahaistyötä. Toisin kuin Aisopoksen lukuisat muut seuraajat Kallio ei tuominut sirkkaa, vaan päinvastoin katsoi muurahaisen toruvan ”sirkkaa aivan syyttömästi”. Juristi ja runoilija Kallion runo 170 vuoden takaa edustaa harvinaista suvaitsevaisuutta ja erilaisuuden ymmärtämistä. Sitä yritetään nykyisin opettaa suomalaisille jopa lakipykälillä, mutta silti riittää vieläkin ”itaria itikoita” ehdottelemaan raippa- ynnä muiden ruumiinrangaistusten käyttöönottoa.

Mikä oli raipparangaistus? Vuoden 1734 lain rangaistuskaaren 5 luvun 2 §:n mukaan raipoilla rangaistiin mies ja vitsoilla nainen. Miestä ei saanut rangaista useammalla raippaparilla kuin neljäläkymmenellä eikä naista useammalla vitsaparilla kuin kolmelläkymmenellä. Mutta mitä merkitsi 40 paria raippoja? Nykylukija saattaisi laskeskella määräksi 2 x 40 lyöntiä, mikä sekini olisi kauhistuttava määrä.

Todellisuus oli vieläkin karmeampi. Rangaistuskaaren 5 luvun 2 §:n mukaan nimittäin suomittiin niin raipoilla kuin vitsoillakin ”kolme lyömää jokaisella parilla”. ”Pari” oli lyömäase: kaksi yhteen nivottua raippaa tai vitsaa. Yhdellä parilla lyötiin selkään kolme kertaa, ja siten raippa tai vitsa vaihdettiin uuteen, kulumattomaan ja pehmenemättömään. Maksimirangaistus, 120 iskuu yhteenpunitulla kaksoisraipalla tai vas-

taavasti 90 iskuu vastaavanlaisella kaksoisvitsalla lienee useinkin ollut kovennettu kuolemanrangaistus.

Raipparangaistusta käytettiin sekä sakon muuntorangaistuksena että varsinaisena rangaistuksena. Jo 1807 ylioukeudet oikeutettiin kuitenkin muuttamaan raipparangaistus vesi-leipärangaistukseksi, jos tuomittu ei voinut kestää raipparangaistusta, ja 1859 senaatin oikeusosasto muistakin hellittävästä syistä. Vähäin erin myös alioikeudet ryhtyivät käyttämään vesi-leipärangaistusta, ja rikoslailla (1889) koko raippa- ja vitsarangaistus poistettiin.

Rikoslailla poistettiin suomiminen rangaistuksena mutta samalla sallittiin nimenomaisella säännöksellä (RL 21:11,2) yksityinen pahoinpitely kuritusvallan käytön muotona eli siis käytännössä lasten hakkaaminen. Sen mukaan ei rangaistukseen tuomittu sitä, joka oli kuritusvaltaansa käyttäessään saattanut kuritetulle ”vähäisen vamma”. Säännös säilyi pykälän muutostenkin jälkeen ennallaan, ja poistettiin laista vasta vuoden 1970 alusta, ja senkin jälkeen oikeusoppineet kinasivat, oliko ruumiillinen kuritus tullut kielletyksi. Nytemmin kielto kyllä sisältyy lakiin nimenomaisenaikin, esimerkiksi vuoden 1983 lakiin lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta.

Monissa kodeissa vielä sotien jälkeen joulupukki toi kilteille lapsille lahjoja ja tuhmillle vitsoja. Viaton kysymys ”Onkos täällä kiltejä lapsia?” kätkee taakseen paljon tuhmiin ja julmien aikuisten historiaa. ■

Kirjoittaja on lainsäädäntöneuvos oikeusministeriössä.

■ R I S T O J A A K K O L A

Kaarlo Helasvuo rangaistuksista ja vihan

Sosiaalineuvos Kaarlo Helasvuo oli näkyvä hahmo kriminaalipoliittisesti kiivaalla 1960-luvulla. Nyt hän on ollut kolmisenkymmentä vuotta eläkkeellä Helsingin lastensuojeluvirastosta. Kriminaalipoliitikkaa hän seuraa jatkuvasti. Haaste-lehden ensimmäisten numeroitten painomuste oli tuskin kuivunut, kun hän soitti minulle ensimmäiset kommenttinsa.

Nauhoitin tammikuussa hänen muistelmiaan ja ajatuksiaan suomalaisesta kriminaalipoliitikasta kahdeksalta vuosikymmeneltä. Kerron jotakin siitä, mistä puhuimme.

Helasvuo suunnitteli sosiaalipsykologista väitöskirjaa nuorisorikollisakeista Eino Kailalle, mutta tutkimus oli vasta alullaan kun hän joutui sotaan. Hänen kriminaalipoliittinen päätyönsä ”Ken oikeutta maassa saa” on vuodelta 1969.

”Helasvuo on kirjoittanut paljon kriminaalipoliitikasta hoitoideologian näkökulmasta” oli professori Raimo Lahti esitellyt hänet joskus oppilailleen. Helasvuo ei tuntenut siitä itseään. Hän ot-

taa puheeksi 1930-luvun vaikutusvaltaisen ruotsalaisen kriminaalipsykiatrin Olof Kinbergin, jonka mukaan tutkimala oikein perusteellisesti rikoksenteijää voidaan saada selville mitä hän tarvitsee ja hoitaa hänet terveeksi. – Tätä voi kutsua hoitoideologiaksi. Ehkä.

Se ei ole sama asia kuin Helasvuon halu löytää muitakin kuin terapeuttisia mutta rationaalisesti perusteltavia, kausaalilakia noudattavia keinoja rikoksenteijän auttamiseksi pois ongelmastaan.

Artikkelissaan ”Tuomitun rangaistuksen osuudesta kriminaalipoliitikassa” (JFT 1980) Helasvuo erottaa omiksi tasoihin kriminaalipoliitikan, siihen sisältyvän rangaistusjärjestelmän, rangaistuskäytännöt ja yksittäiset rangaistukset. Rangaistuksen funktioista puhuttaessa nämä tasot tahtovat unohtua. Kuitenkin puheessa on mieltä vain, jos ensin täsmennetään, minkä tasoisesta toimenpiteistä on kysymys.

– Uusklassikkojen korostama yleisestävyyys ja huoli rikoksen ja rangaistuksen

RISTO JAAKKOLA

oikeasuhtaisuudesta ovat historiallisen taustan huomioon ottaen järkeviä vaikeivät varsin realistisia kriminaalipoliittisia periaatteita.

Rikoslain rangaistussäännökset osoittavat yleisesti, mikä on oikein ja mikä väärin. – Mutta rikoslaki on pitkälle ke-

■ R I I K K A K O S T I A I N E N

Nuorten työpajat tarvitsevat huumetyön pelisäännöt

Sosiaali- ja terveysministeriön ehkäisevää huumetyötä nuorten työpajoilla kehittävän hankkeen ohjausryhmä on linjannut työpajojen huumetyön periaatteet. Niitä ovat normaaliusperiaate, yhteisöllinen ja osallistava pedagogia sekä huumeiden käyttökulttuurien moninaisuuden vastaaminen.

Ohjausryhmä pitää tärkeänä, että pajat pidetään avoimena oppimisympäristöinä, nuoret otetaan mukaan pajayhteisön toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin. Pajatoimintaa muokataan siten, että nuorten erilaiset huumeiden ja muiden päihteiden käyttötavat otetaan huomioon.

Nuorten työpajatoiminnan keskeisinä tavoitteina on parantaa nuoren elämäntilannetta sekä mahdollisuuksia työmarkkinoilla tai edesauttaa opiskelupaikan saamisessa. Työpajat tarjoavat nuorille mahdollisuuden tutustua puolen vuoden ajan heitä kiinnostavaan ammattiin. Pitkään työttömänä olleita tai syrjäytymisvaarassa olevia nuoria kannustetaan kouluttautumaan ammattiin tai yrittäjäksi. Pajoilla työskentelee vuosittain kaikkiaan noin 10 000 asiakasta, joista suurin osa on alle 25-vuotiaita nuoria. Työpajatoiminta kattaa koko maan, tällä hetkellä toiminnassa on noin 220 pajaa.

Työpajatoiminnan starttivaihe on

osoittautunut tehokkaaksi nuorten syrjäytymisen katkaisukeinona, huumeiden käytön ehkäisymenetelmänä sekä nuoren yhteiskuntaan kiinnittymisen apuvälineenä. Ohjausryhmä ehdottaa starttivaihtoiminnan laajentamista osaksi kaikkien työpajojen toimintaa. Ohjausryhmä ehdottaa myös valtakunnallisen kehittämishankkeen käynnistämistä: jokaiseen lääniin koulutetaan työpajatoiminnan ja päihdetyön asiantuntijoita, joiden tehtävänä on toteuttaa pilottihankkeita työpajojen huumetyön tueksi. Tavoitteena on tuottaa yhteisesti hyväksytyt, pajakohtaiset pelisäännöt huumeetyölle.

väylämisestä

hitelty abstraktio, joka ei pysty tyhjentävästi ilmaisemaan sitä tarvedynamiikkaa, mikä pyörii rikollisuuden ja yhteiskunnan välillä.

Kun määrätään seuraamusta yksityiselle rikosentekijälle, toimenpiteitä ei ole mielekästä harkita kriminaalipoliittikan yleisistä periaatteista lähtien, esimerkiksi yleisestäävyyttä korostaen. Päin vastoin on selvitettävä, mitä on tehtävä juuri tämän rikosentekijän kuntouttamiseksi.

Pitkien vapausrangaistusten käyttäminen on epärationaalista jo yksin siksi, että ei ole vastaansanomaton tieteellistä näyttöä, että ankaralla tuomiolla olisi yleisestäävää vaikutusta. Ne myös loukkaavat tuomitun ihmisoikeuksia, sillä hänestä tulee sijaiskärsijä niidenkin puolesta, joiden rikokset ovat jääneet piiloon, ja jotka eivät koskaan joudu vastaamaan tekemistään rikoksistaan.

Vankeusrangaistuksella halutaan estää rikoksen uusiminen, mutta tuloksellisuutta kalkyloitaessa pitäisi myös ottaa huomioon vankiloiden sisäinen väkivalta, valtion omaisuuden turmeleminen ja

muu paljolti piiloon jäävä rikollisuus.

Helasvuo pohtii rikollisuuskuvamme oikeellisuutta. Yleisiä mielikuvia hallitsevat tunnetut pahantekijät ja usein tutkimustieto on saatu vankiaineistoista. Rikollisuuden kuva ei siten ole edustava vaan ääritapauksiin perustuva harhakuva. Kun vielä rikos ja rangaistus tuntuvat liittyvän ihmisten ajatuksissa loogisesti yhteen, rikoksista saadut todellista pelottavimmat mielikuvat johtavat ylettömiin rangaistusvaatimuksiin Kriminaalipoliitikassa ja sitä toteuttavassa kriminaalityössä on kuitenkin ajateltava paljon muutakin kuin rikosoikeudellisia seuraamuksia.

Helasvuo lähestyy rikollisuuden ongelmia ihmisen kannalta, ja itse asiassa hän on huomattavan kriittinen rikosojärjestelmää kohtaan. Helasvuo pitää "uhria" epäonnistuneena ilmauksena, "loukattua" vähän parempana, mutta olennaista on, että rikos satuttaa muitakin kuin tavanomaisesti käsitettyä rikoksen uhria. Syntyy "vihan väyläamisen" ongelma.

Helasvuon tapaamisen jälkeen minäkin olen kiinnittänyt entistä enemmän huomiota siihen, miten hirvittävää vihaa läheisiin kohdistuneet rikokset voivat synnyttää: Koulutytön surmanneen nuorukaisen saama vuosien mittainen tuomio ei riitä vanhemmille. Neuvottomina he ilmaisevat vihansa vaatimalla tekijälle pitempää rangaistusta ylemmissä oikeusasteissa. Kun maassa, jossa mies puukotettiin, sattuu olemaan käytössä kuolemanrangaistus, niin vain se kelpaa tyttöystävälle surmatyön hyvitykseksi. Orvoksi jääneelle pojalle sen sijaan ei riitä enää mikään maanpäällinen tuomio, vaan hän toivoo vanhempiensa surmaajien palavan Helvetin tulesa.

Olen samaa mieltä Helasvuon kanssa. Rikoksen uhriksi joutuvat monet muutkin kuin ne, joihin teko välittömästi kohdistuu, ja heidän vihansa väyläminen ja heidän syvän ahdistuksensa helpottaminen on erittäin tärkeä kriminaalipoliittinen tehtävä. Siihen tarvitaan ihan muuta kuin ankaria rangaistuksia. Kriminaaliväylämisestä, voisi Helasvuo sanoa.

Grotenfeltin kokoelma VHKK:ssa

Vankeinhoidon koulutuskeskus (VHKK) on julkaissut Grotenfeltin kokoelman bibliografian. Kokoelma löytyy VHKK:n kirjastosta Vantaan Tikkurilasta.

Adolf Grotenfelt nimitettiin vuonna 1881 Suomen vankeinhoitolaitoksen ensimmäiseksi ylijohtajaksi. Hän osallistui aktiivisesti rikoslakireformin valmisteluun ja uuden rangaistusjärjestelmän luomiseen. Hän perehtyi laajasti kehitykseen Euroopan eri maissa, Baltiassa ja Venäjällä. Kokoelma sisältää 1866 julkaisua, joista ilmenee suomalaisen vankeinhoidon kehitys ja eurooppalaiset yhteydet.

EERO ROINE

Helsingin yliopiston rikosoikeuden professori Pekka Koskinen täytti 60 vuotta 1.1.2003. Juhlan kunniaksi julkaistiin vanhaan tapaan kollegoiden kirjoittama juhlakirja, jonka on kustantanut Lakimiesyhdistys. Kuvassa kirjaa päivänsankarille (oik.) ojentavat kirjan toimittajat, professorit Raimo Lahti ja Tapio Lappi-Seppälä.

Poliisin perheväkivallan torjuntaa kehitetään

Espeen, Kuopion ja Lappeenrannan poliisilaitoksissa sekä Helsingissä Itäkeskuksen poliisipiirissä on käynnissä (2002–2004) poliisin toimintakulttuurin kehittävä tutkimushanke ”Poliisin positio perheväkivallassa”. Sitä vetää tutkija **Marja-Liisa Laapio** Poliisiammattikorkeakoulusta. Hanke liittyy kansalliseen rikosentorjuntaohjelmaan ja vaatimukseen ehkäistä perheväkivaltaa kehittämällä viranomaisten verkostoyhteistyötä sekä rikosoikeudellisen järjestelmän toimivuutta.

Poliisilta edellytetään tietoisuutta sekä omista että yhteistyökumppanien ajattelu- ja toimintatavoista perheväkivallan ehkäisyssä. Toimintakulttuurin kehittyminen vaatii niiden tekemistä näkyväksi.

Tutkimuksessa tarkastellaan esimerkiksi, millä kriteereillä poliisi tekee väkivallasta rikosilmoituksen tai jättää sen tekemättä taikka poistaa väkivaltaa ai-

heuttaneen tai sillä selkeästi uhkaavan osapuolen paikalta; millaiset mahdollisuudet poliisilla on saattaa perheenjäsenet apua ja tukea tarjoavan palvelujärjestelmän piiriin; milloin tilanne vaatii yhteistyötä sosiaalitoimen sekä syyttäjän kanssa ja millä tavalla perheväkivaltarikollisuuden seuranta- ja kirjaamisjärjestelmää voidaan kehittää.

Tutkimushankkeen täytyy kehittämissen ohella myös selvittää prosessia. Tätä tehdään helmi- ja maaliskuussa järjestettävissä paikalliseminaareissa, joissa poliiseja ja yhteistyökumppaneita autetaan tunnistamaan oman toimintakulttuurin solmukohtat, vastualueet sekä läpikäytyt kehitysprosessit.

Paikalliset tutkimuslöydökset käsitellään näissä seminaareissa. On kuitenkin selvää, että:

- Jokaisessa paikalliskulttuurissa on asenteellisia ongelmia, jotka estävät poliiseja sekä heidän yhteistyökumppa-

neitaan parantamasta toimintaansa.

- Kaikki perheväkivaltaprosessissa mukana olevat ovat oman toimintansa parhaita asiantuntijoita.

- Ulkopuolisella asiantuntijalla ei ole valmiita vastauksia paikalliskulttuurin ongelmiin.

- Poliisin toimintakulttuuri ei kehity käskystä vaan vaatii vuorovaikutusta.

- Osallisilla on käytännössä kypsyntä tietoa, joka sisältää julkilausumattomia sääntöjä ja käytäntöjä kohdata perheväkivaltakysymys. Niiden selville saaminen on tärkeää, sillä niiden perusteella osalliset muodostavat käsityksiään, ottavat uutta tietoa vastaan ja tulkitsevat sitä.

- Kun toimintakulttuurin kehittäminen toteutuu paikallisten toimijoiden ehtoja kunnioittaen, käytäntöjen muuttaminen ei ole itsetarkoituksellista, vaan harkitsevaa ja pitkäjänteistä kehittämistä.

Rikostutkinnan tilasta valmistunut selvitys

Rikostutkinnan parantamiseksi on paljon tehtävissä, mutta selvitystason nosto edellyttää huomattavia lisäresursseja, todetaan Rikostutkinnan tila -selvityshankkeen loppuraportissa.

Raportin mukaan poliisin ulkoisessa toimintaympäristössä on tapahtunut 20 vuoden aikana merkittäviä muutoksia ja poliisin tietoon tulleiden rikosten määrään on lähes kaksinkertaistunut. Rikosten selvitystaso on laskenut ja tutkintajat ovat pidentyneet; erityisesti omaisuusrikosten tutkinta on kärsinyt. Kun vuonna 1980 omaisuusrikoksista selvitettiin melkein puolet, vuonna 2001 selvitysprosentti jäi alle kolmenkymmenen. Vakavat rikokset saadaan Suomessa selvitettyä yhä hyvin, mutta tavanomais-

ten rikosten selvitystaso on kansainvälisesti verrattuna vain kohtalainen.

Paikkakuntakohtaiset erot ovat suuret niin selvitystasossa kuin poliisin toimintatavoissakin. Selvitysprosentit ovat alimmat suurissa kihlakunnissa ja kasvupaikkakunnilla.

Rikostutkinnan tilaa selvittäneen toimikunnan mukaan kihlakuntajakoa tulisi suurentaa, jotta tutkintaresursseja voitaisiin kohdentaa joustavammin ja erikoistuminen olisi mahdollista. Rekrytointivaikeuksia tulisi poistaa kehittämällä palkkausjärjestelmää ja poliisin peruskoulutuksen kenttäharjoittelua. Myös johtamista sekä poliisin yksiköiden keskinäistä yhteistyötä tulisi parantaa.

Rikostutkinnan suurimpana ongelma-

na selvityshanke pitää kuitenkin varsinaisten rikostutkijoiden vähäistä määrää suhteessa tutkittaviin rikoksiin. Rikostutkinnan prosesseja ja organisointia kehittämällä voidaan parantaa rikostutkinnan tuloksia, mutta kokonaisvaltainen selvitystason nosto edellyttää lisähenkilöstöä.

Muita keinoina selvitystason nostoon ehdotetaan mm. panostamista kätkenärikollisuuden tutkintaan, pakkokeinojen käytön seurannan parantamista sekä henkilötuntemerkkien ja DNA-vertailunäytteiden rekisteröinnin lisäämistä.

Rikostutkinnan tila -selvityshankkeen loppuraportti löytyy Internetistä osoitteesta www.intermin.fi/julkaisu/rikostutkinnan-tila2003.

Vankien terveydenhuolto ongelmissa

Vankeinhoitolaitoksen terveydenhuollon nykytilaa selvittänyt työryhmä toteaa merkittäviä lisäresurssien tarpeita vankien terveydenhuollossa. Vankiloihin tulee yhä enemmän vaikeahoitaisia ja vakavasti sairaita potilaita, joilla on sekä krooninen psykiatrinen sairaus että henkeä uhkaavia päihdevieroitusoireita. Tapausten yleistyminen liittyy työryhmän arvion mukaan kunnallisen psykiatrisen hoitojärjestelmän heikentymiseen ja päihteiden käytön lisääntymiseen. Tehdyn selvityksen mukaan 46 prosentilla vangeista on todettu huumeriippuvuus tai huumeiden haitallinen käyttö. Hoitoa vaatinut psykiatrinen häiriö todettiin 39 prosentilla. Vaikeiden tapausten lisääntyessä vankiloiden terveydenhuolto on toiminut kapasiteettinsa ylärajoilla.

Vankiloiden terveydenhuollon kustannukset ovat olleet voimakkaassa kasvussa ja olivat vuonna 2001 lähes 9 mil-

joonaa euroa. Vuonna 2001 vankien polikliininen hoito piti sisällään yli 28 000 käyntiä, joista 17 % oli vankilan ulkopuolella. Vankien terveydenhoito on lakisääteistä ja kaikki vankien terveydenhuollon kustannukset maksaa vankila.

Rikosseuraamusviraston työryhmän mukaan on tärkeää, että Vankeinhoitolaitos jatkossakin tuottaa itse terveydenhuollon palvelunsa. Vastaavasti erityispalveluissa on käytettävä ulkopuolisia terveydenhuoltopalveluja. Terveydenhuoltohenkilöstöä tarvitaan selvästi enemmän. Päihdehoidossa painopiste olisi saatava tulovaiheeseen. Työryhmä esittää myös, että sakonmuuntorangaistuksiin ei ryhdyttäisi kroonisesti sairaiden maksukyvyttömiä potilaiden osalta, vaan asia järjestettäisiin muulla tavalla. Sakkovangit tulevat erittäin kalliiksi, koska useimmat ovat katkaisuhoidon tarpeessa ja muutenkin terveydentilaltaan huonossa kunnossa.

Romanien asema vankiloissa vaikea

Romanien asemaa vankiloissa ja yhdyskuntaseuraamusten suorittajina pohtinut työryhmä näkee romanien olevan huonommassa asemassa kuin muut rangaistusta suorittavat. Työryhmän mukaan romanien koulutukseen, kuntoutukseen ja tukeen tulisikin kiinnittää erityistä huomiota rangaistuksen suorittamisen aikana.

Romaneita arvioidaan olevan vankiloissa noin 120–140. Vuosi sitten asetettua työryhmän selvityksen mukaan romanivangeilla on edelleen erityisongelmia asuttamisen, työllistymisen, koulutustarpeen, päihdekuntoutustarpeen ja vapautumistilanteen selvittelyn suhteen. Tässä suhteessa tilanne ei ole muuttunut edellisen, Paavo Lounelan vuonna

2001 tekemän selvityksen jälkeen. Yhdyskuntaseuraamusten suorittamisessa romanien vaikeudet liittyivät kulttuuri-erojen, päihteidenkäytön, alhaisen koulutustason ja asenteiden aiheuttamiin ongelmiin.

Työryhmä katsoo, ettei romanivangeille tule perustaa omia erityisiä osastoja tai ryhmiä. Tasavertainen kohtelu edellyttää, että kaikki vangit voidaan lähtökohtaisesti asuttaa normaaleilla asuinolosuhteilla. Romaneja tulisi kannustaa vankilan normaalien koulutus- ja kuntoutuspalveluiden käyttäjiksi. Myös romanien oman äidinkielen ja kulttuurin opetukseen tulisi varata lisäresursseja. Tällä hetkellä romanikulttuuria ylläpitävää toimintaa on viidessä vankilassa.

Vankeinhoitolaitoksen uudistamisesta ehdotus

Vankeinhoiton rakenteiden ja toimintatapojen uudistamista selvittänyt hankeorganisaatio ehdottaa, että vankiloista muodostettaisiin nykyistä suurempia laitoskokonaisuuksia. Ehdotuksen mukaan perustettaisiin kuusi aluevankilaa, joista jokainen koostuisi sijoittajayksiköstä, vankiloista sekä avolaitoksista. Nykyisin vankeinhoitolaitokseen kuuluu 22 hallinnollisesti itsenäistä vankilaa sekä vankimielisairaala.

Hankeorganisaatio ehdottaa myös muun muassa tukipalvelujen keskittämistä valtakunnalliseen hallintokeskukseen, henkilöstön rakenteen kehittämistä sekä muutoksia keskushallintoon.

Oikeusministeriön viime keväänä käynnistämän hankkeen (Rake-hanke) ensimmäisen vaiheen raportti luovutettiin tammikuussa oikeusministeri Johannes Koskiselle. Tarkoituksena oli selvittää muutostarpeet, vertailla eri vaihtoehtoja ja tehdä ehdotuksia kehittämissuunnitelmoiksi. Yksityiskohtaiset muutosehdotukset laaditaan hankkeen toisessa vaiheessa.

Oikeusministeri Koskisen mukaan työryhmän ehdotukset ovat oikeansuuntaisia. Myös vankeinhoiton on vastattava muurien ulkopuolisen maailman muuttumiseen. Nykyiseen organisaatioon kohdistuu merkittäviä muutospaineita lainsäädännön uudistamisen, vankeinhoiton sisällöllisen kehittämisen sekä yleisen yhteiskunnallisen kehityksen takia.

Nuorille nopeutettu rikosprosessi

Nuorten tekemien rikosten nopeutetusta käsittelystä on tarkoitus tehdä jokapäiväinen työtapu niin poliiseille, syyttäjiille kuin tuomareillekin koko maahan. Eri paikkakunnilla on syntynyt kokeilun aikana erilaisia toimintamalleja. Hyviksi havaittuja malleja on esimerkiksi sosiaalityöntekijän työskenteleminen poliisilaitoksella sekä nuorten juttujen keskittäminen kunkin viranomaisen nuorten asioihin perehtyneelle henkilölle.

Oikeusministeriö toteutti vuosina 2000–2001 viidellä paikkakunnalla kokeilun, jonka tavoitteena oli nopeuttaa nuorten tekemien rikosten oikeuskäsittelyn kaikkia vaiheita eli esitutkintaa, sovittelua, syyteharkintaa, tuomioistuin-käsittelyä sekä seuraamusten täytäntöönpanoa (ks. s. 42.)

Kokeilun tulokset olivat rohkaisevia ja vuonna 2002 toimintatapaa laajennettiin Ouluun, Rovaniemelle, Jyväskylään, Kokkolaan, Lahteen sekä Tuusulan käräjäoikeuden alueelle. Tarkoituksena oli myös vakiinnuttaa kokeilussa syntyneitä työtapoja valtakunnallisesti. Hanketta varten asetettiin työryhmä, jota johti apulaisvaltakunnansyyttäjä **Jorma Kalske**. Käytännön toteutuksesta vastasi selvitysmies **Sami Mahkonen**. Alueellisesti kokeilusta vastasivat paikallisista viranomaisista kootut työryhmät.

Kehittämishanke otettiin myönteisesti vastaan kaikilla siihen osallistuneilla paikkakunnilla. Kokeilun ansiosta viranomaisten yhteistoiminta tehostui. Kokeilulla syntyneet toimintamallit myös vakiintuivat monilla kokeilupaikkakunnilla.

Eri paikkakunnilla syntyi hiukan toisistaan poikkeavia toimintamalleja. Joillakin perustettiin erityinen tiimi, jonka teh-

tävänä oli huolehtia nuorten juttujen käsittelystä. Muutamilla paikkakunnilla nuorten jutuille luotiin erityinen seuranta tai poimintajärjestelmä. Joillakin taas nuorten jutut keskitettiin tietyille virkamiehille.

SEMINAARISSA JAETTIIN KOKEMUKSIA

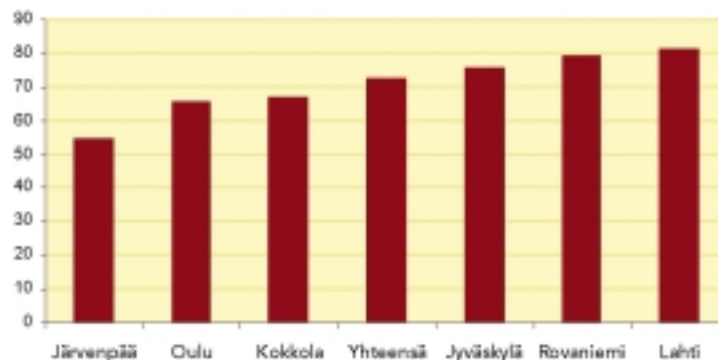
Nuorten tekemien rikosten nopeutetun käsittelyn laajentamista pohdittiin Säätytalolla tammikuussa järjestetyssä seminaarissa. Osallistujia, mm. syyttäjiä, tuomareita, poliiseja ja sosiaalitoimen työntekijöitä, oli toista sataa ympäri Suomea.

Oikeusministeri **Johannes Koskinen** totesi, että nuorten rikoskierteen katkaisemisessa käsittelynopeudella on suuri merkitys. – Nopeuttaminen ei johda ainoastaan yksittäiseen nopeaan käsittelyyn vaan sen avulla voidaan vähentää myös rikollisuuden kokonaismäärää.

Jorma Kalske totesi hankkeen osoittaneen, että lainsäädännön puitteissa on mahdollista jouduttaa asioiden käsittelyä merkittävästi ja että paikkakuntakohtaisilla järjestelyillä voidaan luoda hyvää yhteistyötä – tavoitteena voisi olla yhteislähtö viestijuoksun sijaan.

Sami Mahkonen osallistui selvitysmiehenä noin 130 kokoukseen eri paik-

Kuvio 1. Nuorten rikosprosessin kokonaiskesto (rikoksen ilmoituksesta pääkäsittelyyn vrk, mediaani)

Nuorten asia kokosi Säätytalolle seminaariin runsaasti väkeä.

kakunnilla vuosina 2000–2002. Hänen mukaansa kaikki suhtautuivat projektiin varauksettomasti ja nopeuttamisella oli selvästi sosiaalinen tilaus. Paikkakunta-kohtaiset käytännöt piti ottaa huomioon, mutta periaatteet asioiden eteenpäin viemisessä olivat samat kaikkialla.

– Kokeilu onnistui selkeästi yhteistyön organisoimisen ja prosessin kaikkien vaiheiden nopeuttamisen suhteen. Vaikeuksia sen sijaan tuotti yritys yhdistää yhtäältä poliisin- ja oikeustoimen menettelyt sekä toisaalta sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut. Varsinkin uusintarikollisuuden ehkäisemisessä pidettiin tärkeänä, että niin sanotut integroivat toimenpiteet saadaan käytännössä toimiviksi. Näin ei tapahtunut, Mahkonen kertoi.

– Käsittelyn nopeutumisessa yksi olennainen tekijä oli se, että toimijat täyttivät seurantalomakkeen, joka siirtyi instanssilta toiselle. Näin voitiin systemaattisesti seurata, mitä nuorelle prosessin aikana tapahtuu, kenen toimesta ja missä ajassa. Lomaketiedot motivoivat toimijoita, ja kun huomattiin solmukohtia, voitiin tehdä uusia toimenpiteitä.

Mahkosen mukaan poliisi oli avainasemassa siinä, miten jutut lähtivät liik-

keelle kohti syyteharkintaa, tuomioistuinkäsittelyä ja mahdollista täytäntöönpanoa. Kun poliisi priorisoi nuorten juttuja ja teki eräänlaisen ohituskaistan, jutut etenivät nopeasti.

Tutkija **Matti Marttunen** Oikeuspoliittisesta tutkimuslaitoksesta selvitti nuorten juttujen käsittelyaikoja sekä vuosien 2000–2001 kokeilun että vuoden 2002 laajennetun hankkeen aikana. Marttusen mukaan on tärkeää, että sosiaalipuoli saadaan mahdollisimman varhain mukaan. Vuoden 2002 uusilla paikkakunnilla ei ollut suuria ongelmia rikosprosessin kestossa (kuvio 1). Rikoslajikohtaiset erot käsittelyajoissa ovat suuria. Esimerkiksi poliisin esitutkinta vie väkivaltarikoksissa noin kolme kertaa kauemmin kuin rattijuopumuksissa mm. lääkärintodistusten viipymisen takia.

Seminaarissa kuultiin myös paikallisten hankkeiden edustajien kokemuksia nuorten prosessin nopeuttamisesta ja sen kehittämistarpeista. Tärkeäksi nähtiin mm. saada paikalliset hankkeet seutukunnallisiksi, ottaa sovittelu mukaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ja käyttää ns. syyttäjäputkea eli että syyttäjä antaa itse haasteen käräjäoikeuteen.

MALLIN VAKIINNUTTAMINEN SYYTTÄJIEN VASTUULLE

Seminaarin yhteydessä nuorten nopeutetun käsittelyn valtakunnallistamista selvittänyt työryhmä luovutti raporttinsa oikeusministeri Johannes Koskiselle.

Työryhmän mukaan nuorten nopeutetun käsittelyn toimintamalli pystyttäisiin parhaiten vakiinnuttamaan ja valtakunnallistamaan siten, että se liitettäisiin osaksi poliisin, syyttäjän ja tuomioistuimen tulostavoitteen. Se voitaisiin asettaa heille jo vuoden 2004 tulostavoitteeksi.

Työryhmän mukaan syyttäjien yhteistoiminta-alueita voitaisiin hyödyntää toimintamallien valtakunnallistamisessa. Näille alueille voitaisiin perustaa viranomaisten alueellisia ryhmiä. Jäseninä olisivat poliisin, syyttäjän, sosiaalitoimen ja tuomioistuimen nimeämät henkilöt. Vastuu ryhmän perustamisesta ja kehittämisestä kuuluisi syyttäjille. Jorma Kalskeen mukaan se olisi luontevaa, koska syyttäjät ovat rikosvastuun toimintaketjun keskellä.

Haasteen ilmestyminen tänä vuonna

Seuraava Haaste ilmestyy 2. kesäkuuta ja siihen tarkoitettu aineisto pitää olla toimituksessa 28. huhtikuuta mennessä. Teemana on mm. rikosprosessi.

Numero 3/2003 ilmestyy 29.9. (aineisto 25.8.) ja 4/2003 15.12. (aineisto 6.11.).

Toimitukselle voi lähettää juttuideoita, artikkeliehdotuksia ja keskustelupuheenvuoroja. Ota yhteyttä päätoimittaja Risto Jaakkolaan tai toimittaja Riikka Kostiaiseen. Yhteystiedot löytyvät sivulta 3.

Nopeus ei ole itseisarvo nuorten rikosprosessissa

Matti Marttunen: Nuorisoprosessi. Lasten ja nuorten tekemien rikosten viranomaiskäsittelyn arviointia. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisu 193.

Nuorten tekemien rikosten nopeutettua käsittelyä koskeva kokeilu järjestettiin vuosina 2000–2001 viidellä paikkakunnalla: Helsingissä, Joensuussa, Tampereella, Turussa ja Vaasassa. Nuorten viranomaiskäsittelyn nopeuttamisen lisäksi kokeilun tavoitteena oli integroida huolto-, hoito- ja tukijärjestelmät nuorisoprosessiin, tehostaa viranomaisyhteistyötä ja kehittää lainsäädäntöä. **Matti Marttunen** selvittää kokeilun tuloksia lisensiaattitutkimuksessaan.

Nuorten rikosprosessin nopeuttamistavoite toteutui tutkimuksen mukaan hyvin. Kokonaiskäsittelyajat lyhenivät puoleen neljällä viidestä kokeilupaikkakunnasta. Paikkakuntien väliset erot ovat kuitenkin edelleen huomattavat. Kokonaiskäsittelyaika vaihtelee Joensuun noin kahdesta kuukaudesta Helsingin puoleen vuoteen.

Nopeuttamisessa onnistuttiin, mutta kokeilun toinen tavoite, huolto-, hoito- ja tukijärjestelmien integroiminen nuorisoprosessiin jäi osin ongelmalliseksi. Esimerkiksi sosiaalitoimen edustus nuorten esitutkinnassa oli vähäistä erityisesti Helsingissä, jossa sosiaalityöntekijä oli läsnä vain 10–15 prosentin kuulusteluista.

Tutkimuksessa Marttunen toteaa, että vaihtoehtoiset konfliktinratkaisut, kuten sovittelu, nuorisorangaistuksen toimeenpanosuunnitelman laatiminen ja henkilötutkinta saattavat hidastaa nuorisoprosessia. Nopeus ei kuitenkaan saa olla itseisarvo, joka syrjäyttäisi vaihtoehtoisten ratkaisujen mukanaan

tuomat edut. Toisaalta voidaan tietysti edellyttää, että vaihtoehtoisten menettelyjen on niidenkin sujuttava joustavasti.

NOPEALLA PUUTTUMISELLA ON MERKITYSTÄ

Tutkimuksen teoreettisessa osassa Marttunen käsittelee nopeuden merkitystä rikosprosessissa yleensä. Lähtökohtana ovat klassisen rikosoikeuden peruskäsitteet. Klassisessa rikosoikeudessa rangaistuksen ankaruutta, varmuutta ja nopeutta on pidetty pelotevaikutuksen keskeisinä edellytyksinä.

Tutkimustulokset ovat kuitenkin nopeuden suhteen ristiriitaisia ja se on jäänyt varsin vähälle huomiolle. Esimerkiksi tuoreimmassa ja laajimmassa suomalaisen rangaistusjärjestelmän yleisesityksessä rangaistuksen pelotevaikutuksen ja nopeuden suhdetta ei käsitellä lainkaan.

Teoreettisessa osassa selvitetään myös niitä normatiivisia vaatimuksia, joita Suomen oikeusjärjestelmä asettaa käsittelyn nopeudelle. Perustuslain 21 § vaatii asioiden käsittelyä ilman aiheetonta viivytystä. Näin on muun muassa siksi, että keskeneräiset viranomaisasiat aiheuttavat ihmisille henkisiä, taloudellisia ym. paineita ja ongelmia. Koska epätietoisuus tulevaisuudesta on tuskallista ja vaikeuttaa ihmisten elämänhallintaa, oikeudellisesta epävarmuustilasta tulisi päästä mahdollisimman nopeasti ohi.

Samasta syystä erityisesti nuoriin tulee kiinnittää huomiota. Koska nuorten kokemusmaailma on jo iästä johtuen rajallisempi kuin aikuisilla, rikosprosessiin liittyvät stressi- ja epävarmuustekijät korostuvat ja ne on syytä ratkaista tehokkaasti.

Rikoskierteeseen joutuneen nuoren kohdalla nopealla puuttumisella on

merkitystä myös siksi, että kierre saadaan katkaistua. Rikoskierteessä olevien osuus näyttäisi kuitenkin tutkimuksen mukaan olevan vähäinen, koska varsinkin nuoremmassa ikäryhmässä nuorisoprosessiin joutuneet ovat yleensä syyllystyneet vain yhteen rikokseen.

Nopeuttamiskokeilun eräänä tavoitteena oli, että se vähentäisi rikosten kasautumista niillä nuorilla, jotka ovat aikaisemmin syyllystyneet rikoksiin. Kokeilun vaikutusten olisi siis tullut ilmetä rikosten kokonaismäärän vähentymisenä sekä rikosten ja niiden tekijöiden määrää kuvaavien suhdelukujen pienemisenä. Empiirisen analyysin perusteella Marttunen toteaa, että tällaista vaikutusta ei ole nähtävissä.

Tutkimuksen piiriin ei kuulu kokeilun laajentaminen vuonna 2002. Tällöin hankkeeseen tulivat mukaan Jyväskylä, Kokkola, Lahti, Oulu, Rovaniemi ja Tuusulan käräjäoikeuspiiri. Laajennetun kokeilun tulokset raportoidaan erikseen (oikeusministeriön työryhmämietintöjä 2003:2).

Kaiken kaikkiaan nuorisoprosessin tekemien rikosten nopeutettu käsittely ratkaisee eräitä nuorisoprosessin ongelmia. Prosessin nopeuttaminen on tärkeä tavoite, mutta itseisarvoista merkitystä sillä ei välttämättä ole, jollei nuorten seuraamusjärjestelmä kokonaisuudessaan vastaa niihin ongelmiin, joista nuorten rikollisuus saa kasvualustansa.

Nuorten seuraamusjärjestelmän kehittämiseen ei Marttunen ota tutkimuksessaan kantaa, vaan viittaa oikeusministeriön asettaman nuorisorikostoitumiskunnan työhön. Toimikunta on parhaillaan jättämässä mietintöään, jolta on lupa odottaa paljon.

Kirjoittaja on hallitusneuvos OM:n kriminaalipoliittisella osastolla.

Rikoksen uhrille käytännönläheinen käsikirja

Rikoksella loukattu. Rikoksen uhrin käsikirja. Toimittanut Petra Kjällman. Rikosuhripäivystyksen julkaisu. Vantaa 2002.

Uhrin käsikirja antaa perustietoa siitä, mitä merkitsee joutua rikoksen kohteeksi ja miten siitä voi selvitä. Se on tarkoitettu niin rikoksen uhrille ja hänen läheisilleen kuin vapaaehtois- ja ammattiauttajien, poliisien, juristien, pappien ja sosiaali- ja terveydenhoitohenkilöstön koulutukseen ja käytännön työhön. ”Rikoksella loukattu” on jatkoa vuonna 1996 julkaistulle kirjalle ”Loukattu minuus – tietoa ja tukea rikoksen uhrille”.

Kirjassa esitellään aluksi lyhyesti rikosoikeuden- ja rikosprosessin lähtökohtia ja peruskäsitteitä rikoksen uhrin kannalta sekä piilorikollisuutta ja rikoksen torjunnan määrittelmää. Uhrikäsitteen lähtökohtana on se, että vaikka ytimessä onkin rikoksen asianomistaja, rikoksen uhreina voidaan pitää niitäkin, joihin rikos voi välillisestä vaikuttaa – esimerkiksi siten, että heidän turvallisuuden tunteensa heikkenee.

Kirjassa selostetaan monipuolisesti rikoksen vaikutuksia yksilöuhrielle, jotka voivat olla niin psyykkisiä, fyysisiä, sosiaalisia kuin taloudellisiakin. Omaisuusrikosten osalta esitellään myös rikoksesta seuraavia käytännön ongelmia ja samalla annetaan toimintaohjeita esimerkiksi siitä, miten pitää toimia, jos käsilaukku on varastettu tai asuntoon murtauduttu. Väkivaltarikoksissa painopiste on erimuotoisessa läheisväkivallassa ja seksuaalisessa väkivallassa ja niiden vaikutuksissa uhrin. Erikseen tarkastellaan vielä tapauksia, joissa lapsi on rikoksen kohteena tai muutoin mukana rikosprosessissa taikka joissa rikos kohdistuu vanhukseen, vammaiseen tai jonkun vähemmistöryhmän edustajaan. Lopuksi pohdiskellaan rikoksen uhrin ja

julkisen median kaksijakoista suhdetta.

Lisäksi selvitetään, miten rikoksen uhri voi selviytyä monimutkaisesta tilanteesta myös suhteessa eri viranomaisiin ja muihin toimijoihin. Uhrin auttajalle annetaan ohjeeksi kunnioittaa uhrin valintoja. Valinnoista voidaan toki keskustella ja varmistaa se, että uhri on ymmärtää valinnoista itselleen aiheutuvat negatiiviset seuraukset, kunhan keskustelujen sävy vain säilyy luottamuksellisena. Kaikille niille, joiden luona rikoksen uhri asioi, annetaan ohjeeksi neuvoa ja ohjata häntä ystävällisesti ja kiireettömästi.

Kirjassa selostetaan käytännönläheisesti myös sovittelua ja vahingonkorvausasioita. Viimeisissä luvuissa käsitellään viktimologiaa ja korjaavaa oikeutta. Kirjan liitteet antavat paljon käyttökelpoista tietoa. Harmillisesti syyttäjälaitoksen organisaatio on jäänyt liitteessä 1 (s. 135) vanhaan muotoonsa.

Asiantuntijakirjoituksilla rikosuhritoinnalle on rakennettu siltoja psykologiaan, rikosoikeuteen ja kriminaalipolitiikkaan. Haittana tästä tekemistavasta on ehkä hivenen se, että se on tuonut kirjaan myös jonkin verran turhaakin tois- toa. Esimerkiksi kun rikoskäsitettä ja rikosprosessia on käsitelty eri luvuissa, päällekkäisyyttä ei ole voitu välttää.

Yleisesti on todettava, että kirja yleis- tajuinen ja luotettava. Asioiden omaksumista ja kirjan luettavuutta helpottavat erilaisten kertomusluonteisten tapauskuvausten käyttö. Kirja ei ole mikään tarkkarajainen, yksityiskohtaisesti ja systemaattisesti asioita esittävä käsikirja vaan pikemminkin kokonaisvaltaisen yleiskuvan antava teos rikoksen uhrin maailmasta. Tässä mielessä se myös toteuttaa hyvin tarkoitustaan rikoksen uhrin käsikirjana.

Kirjoittaja on sovittelija Turusta.

■ A I J A B R O M S

Uhrin avuksi tehty myös esite

Rikoksen uhrille on laadittu esite kolmen ministeriön yhteistyönä. Sysäyksen hankkeeseen antoi oikeusministeriön asettama rikosuhritoimikunta, joka luovutti mietintönsä vuonna 2001. Esiteen tekemiseen oikeusministeriö sai kumppaneikseen sisäasiainministeriön sekä sosiaali- ja terveysministeriön.

– Toimikunnan mukaan rikoksen uhrin ovat edelleen varsin tietämättömiä siitä, miten rikoksen tapahduttua tulee toimia. Tämän takia se esitti helpottajuisen informaation tarjoamista myös esitteen muodossa, neuvotteleva virkamies **Hellinä Lehtinen** oikeusministeriön kriminaalipoliittiselta osastolta kertoo.

Jos joudut rikoksen uhriksi -esite sisältää uhrin tarvitsemia keskeisiä tietoja

muun muassa rikoksen käsittelyn eri vaiheista, oikeudellisesta avusta, korvauksista sekä tukipalveluista. Esite on tarkoitettu käytännön oppaaksi rikoksen uhrille ja se pyrkii antamaan neuvoja myös siitä, miten rikoksen uhri itse voi edistää rikoksen selvittämistä.

Esite painetaan aluksi suomeksi ja ruotsiksi ja sitä jaetaan poliisin kautta sekä muun muassa sosiaalitoimistojen, terveyskeskusten, oikeusaputoimistojen sekä Rikosuhripäivystyksen käyttöön. Myöhemmin esitettä on tarkoitus tehdä englanniksi ja venäjäksi sekä selkokielellä suomeksi ja ruotsiksi. Selkokielinen versio on tarkoitus kääntää myös somaliaksi ja arabiaksi. Kaikki kieliversiot tulevat myös Internetiin.

HAASTE

ASiantuntevasti
rikosentorjunnasta
ja kriminaalipolitiikasta

HAASTE-lehdestä saa tietoa rikollisuudesta, kriminaalipolitiikasta ja rikosentorjunnasta, tutkimuksesta ja käytännön työstä Suomessa ja muualla. Lehdessä eri tahot keskustelevat ja kirjoittavat samalla foorumilla ajan-kohtaisista ja periaatteellisista kysymyksistä. Lehteä julkaisevat oikeusministeriö ja rikosentorjuntaneuvosto.

HAASTE kertoo rikoksista ja rangaistuksista, tekijöistä ja uhreista, rikosentorjunnasta sekä lainsäädännöstä ja tutkimuksesta. Lehdessä julkaistaan asiantuntija-artikkeleita, kannanottoja, haastatteluja, uutisia sekä kuvauksia käytännön paikallisesta rikosentorjuntatyöstä.

HAASTE on tarkoitettu rikollisuuteen liittyvien ongelmien parissa työskenteleville sekä aihepiiristä muutoin kiinnostuneille. Erityisesti lehdestä on hyötyä niille, jotka tekevät rikosentorjuntatyötä poliisissa, sosiaali-, koulu- ja nuorisotoimessa, yhdyskuntasuunnittelussa, elinkeinoelämässä, vakuutuslalla, kirkossa ja kansalaisjärjestöissä.

HAASTE ilmestyy neljä kertaa vuodessa. Lehden vuositilaus maksaa 25 euroa. Lasku lähetetään erikseen.

Tilaa HAASTE oheisella tilauskortilla, faksilla (09) 1606 7518 tai sähköpostitse haaste@om.fi.

HAASTE

Tilaan HAASTE-lehden hintaan 25 euroa/4 numeroa/12 kk

- kestotilaus, tilaukseni jatkuu, kunnes ilmoitan sen päättymisestä (laskutusväli 12 kk)
 määräaikaistilaus (12 kk)

Tilaaaja

Nimi

Yritys/Yhteisö

Lähiosoite

Postinumero ja -toimipaikka

Puhelinnumero

Lehden saaja (mikäli eri kuin tilaaaja)

Nimi

Yritys/Yhteisö

Lähiosoite

Postinumero ja -toimipaikka

Vastaanottaja
maksaa
postimaksun

RIKOSENTORJUNTA-
NEUVOSTO
VASTAUSLÄHETYS
Sopimus 00120-890
00003 Helsinki